

1983/84:51

Måndagen den 19 december fm.

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

2 § Förlängning av uppdrag som ersättare för riksdagsledamot

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Karin Ahrland har beviljats ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 20 december 1983. Andres Küng har kallats att under Karin Ahrlands ledighet fullgöra hennes uppdrag som riksdagsledamot.

Ledigheten var avsedd att gälla fram till juluppehållet. Med hänsyn till att kammarsammanträde utsatts till onsdagen den 21 december har jag beslutat att med beviljande av ytterligare en dags ledighet för Karin Ahrland förlänga förordnandet för Andres Küng att gälla t. o. m. den 21 december 1983.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:83 till lagutskottet

1983/84:86 till utbildningsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:275–278 till socialförsäkringsutskottet

1983/84:279–286 till jordbruksutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1983/84:20

Måndagen den
19 december 1983

*Verksamhet med
ungdomslag m. m.*

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:12 om verksamhet med ungdomslag m. m. (prop. 1983/84:26 delvis och 1983/84:46) (förnyad behandling).

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Anf. 2 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Riksdagen står nu i begrepp att anta ett förslag till extraordinära åtgärder för att ge en extra hjälpande hand åt de ungdomar i 18–19-årsåldern som på grund av arbetslöshet under lång tid riskerar att råka in i svåra sociala problem. Förslaget till beslut är en kompromiss och därmed behäftat med kompromissens alla betänkligheter. En kompromiss är nämligen aldrig en seger för någon part som har kompromissat och skall därför aldrig heller framställas som en sådan. Det förslag som i dag ligger på riksdagens bord är dock bättre och mer verklighetsförankrat på nästan samtliga punkter jämfört med det förslag som riksdagen avvisade så sent som för en vecka sedan.

Från moderata samlingspartiets sida avvisade vi regeringens förslag utifrån följande utgångspunkter:

1. Tvånget för kommunerna att upprätta ungdomsplatser med endast landsting och stat som alternativ.
2. Förslagets omfattning utan klara definitioner om på vilket stadium av arbetslöshet ungdomarna skulle placeras i ungdomslag.
3. De avtalsenliga lönerna för verksamheten i ungdomslagen.
4. Den begränsade kretsen av arbetsgivare som skulle ha möjlighet att ta in ungdomar i ungdomslagsverksamhet.
5. Arbetsdagens längd med en begränsning till fyra timmar.

Den förhandlingsprodukt som nu skall behandlas innehåller förändringar på samtliga dessa punkter och närmar sig på både kort och lång sikt det system med samhällstjänst som vi moderater presenterade i vår motion med anledning av propositionen om ungdomslagen.

Förändringarna är följande:

1. Tvånget för kommunerna kvarstår kortsiktigt, men placeringsmöjligheterna har vidgats, först och främst till den privata sektorn men också till att omfatta kommunala och landstingskommunala bolag. Detta minskar risken för att de ungdomar som placeras i ungdomslag blir sysselsatta med rena terapiarbeten i offentlig regi.

2. Uppgörelsen begränsar ungdomslagets omfattning genom att det klart sägs att placering i ungdomslag skall vara en sista utväg att ge ungdomarna sysselsättning. Ungdomarnas egna ansträngningar att skaffa jobb markeras klart som en förutsättning.

3. Den totala tiden för arbete och utbildning skall enligt uppgörelsen utsträckas utöver fyra timmar. Verksamheten skall läggas upp så, att dagen

för de ungdomar som berörs, så nära som möjligt svarar mot normala arbetstider. För utbildningstiden erhåller ungdomarna inte lön eller motsvarande ersättning. Kommunerna får däremot genom detta förslag möjlighet att stimulera de ungdomar som genomgår utbildning med ett bidrag på 20 kr. per dag. Slutresultatet när systemet är fullt utbyggt blir således i de allra flesta fall att den maximala ersättningen till ungdomar som arbetar fyra timmar och genomgår utbildning fyra timmar är 140 kr. per dag. Utslaget på åtta timmar blir det en ersättning på 17:50 kr. per timme.

Riksdagen gör också ett starkt uttalande om att det måste komma till stånd kollektivavtal på hela arbetsmarknaden om villkoren för att anställa ungdomar. Uttalandet rör helt klart frågor som löner, trygghetslagstiftning etc.

4. Kretsen av arbetsgivare vidgas till att också gälla privata företag och kommunala bolag.

5. Möjligheten att utsträcka arbetstiden utöver fyra timmar vidgas för de arbetsgivare som tar in ungdomar ur ungdomslag.

Lagtexten skall jämkas, så att arbetstiden kan förlängas utöver fyra timmar redan från den 1 januari för ungdomar som har särskilt djupgående sociala problem.

Riksdagen beställer också förslag från regeringen, att framläggas senast i januari 1985, som skall innebära en förlängning av arbetstiden generellt sett och också ytterligare öka möjligheterna att placera ungdomar i privata företag.

Betänkandet, som när beslutet har fattats stöts av 95 % av riksdagen, innehåller också ett utomordentligt långtgående uttalande om en utbyggnad av den gymnasiala lärlingsutbildningen redan från den 1 januari 1984, utöver de 2 000 platser som riksdagen häromveckan fattade beslut om. Tyvärr kan inte arbetsmarknadsutskottet förelägga riksdagen ett konkret förslag, eftersom utarbetandet av ett sådant inte ligger inom vårt kompetensområde – det är förbehållet utbildningsutskottet. Men det mycket klara ställningstagandet från riksdagens sida omöjliggör för regeringen att negligera kravet på utbyggnad av lärlingsutbildningen redan i vår. Vi kommer att följa regeringens agerande i denna fråga med utomordentligt stor uppmärksamhet. Til syvende og sidst är det regeringens politiska moral som blir avgörande för resultatet. Resultatet i antalet extra lärlingsplatser blir också en värdemätare på trovärdigheten i uppgörelser med socialdemokraterna. Jag är, fru talman, övertygad om att många socialdemokrater, i och utanför riksdagen, välkomnar denna del av uppgörelsen. Det vet vi moderater av erfarenhet från vårt långa och mödosamma arbete med lärlingsfrågorna.

Fru talman! Ungdomslagen är en främmande fågel i svensk arbetsmarknadspolitik. Det är en tvångslag – och därmed förhoppningsvis ett kort mellanspel. Karaktären av tvång har enligt vår uppfattning gjort det extra viktigt att om möjligt påverka innehållet. Så har nu skett, och dagens förslag är på väsentliga punkter betydligt bättre än ursprungsförslaget. Men ingen skall sväva i tvivelsmål om att ungdomslagen inte löser arbetsmarknadsproblemen för våra ungdomar. För detta behövs helt andra insatser, där hindren

för ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden monteras ned steg för steg. Riksdagens uttalande, riktat till arbetsmarknadens parter, är ett värdefullt instrument i dessa ansträngningar. Regeringen måste, med detta uttalande i ryggen, snabbt samla parterna till överläggningar för att hjälpa fram ett realistiskt avtal.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i allt utom finansieringen, där de borgerliga partierna gjort en annan bedömning än socialdemokraterna. Jag yrkar därför bifall till den borgerliga reservationen angående finansieringen av ungdomslagen.

Anf. 3 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Alla de som liksom centern anser att alla arbeten är meningsfullare än arbetslöshet och bidrag har anledning att känna sig nöjda med att en närapå enig riksdag nu ställer sig bakom en ungdomslag som skall garantera alla 18–19-åringar en viss arbetslivserfarenhet. Den kompromiss som riksdagen skall besluta om består av en kortsiktig och en långsiktig del.

I det korta perspektivet har utskottet förlängt arbetstiden, vidgat kretsen av arbetsgivare, låtit förståndshandikappade i åldrarna 20–25 år omfattas av rättigheterna, uttalat sig positivt om ytterligare lärlingsutbildning samt förbättrat möjligheterna att "starta eget".

Jag vill emellertid ägna huvuddelen av mitt anförande åt det utvärderingsarbete och det förslag som utskottet begär av regeringen allra senast i budgetpropositionen 1985.

För det första får regeringen i uppdrag att ge förslag om åtgärder för att ett samlat ansvar för hela ungdomsgruppen under 21 år skall kunna tas.

För det andra anser utskottet att det är mycket viktigt att kollektivavtal för arbetslivspraktik i ungdomslag kommer till stånd över hela arbetsmarknaden.

Staten och de båda kommunförbunden blir inledningsvis de stora arbetsgivarorganisationerna. Den vidgning av kretsen av arbetsgivare som utskottet särskilt pekar på leder förhoppningsvis till att de privata arbetsgivarorganisationerna också kommer med. Centern förutsätter att ett speciellt kollektivavtal för arbetslivserfarenhet i ungdomslag kommer till stånd över hela arbetsmarknaden och att frågan löses i de nu påbörjade förhandlingarna.

Ett riksdagsuttalande från 95 % av riksdagen borde få genomslag hos såväl arbetsgivar- som arbetstagarorganisationer. Regeringen, som har hand om huvuddelen av pengarna i denna fråga, bör snarast visa färg.

För det tredje anser utskottet att det är angeläget att de samlade aktiviteterna leder till att ungdomarna får en dagsrytm som är anpassad till arbetslivets villkor. Utskottet talar om fördelar för den unge. Fördelarna för arbetsgivarna torde också vara självklara. Med normal dagsrytm kan inte annat menas än att det normala skall vara åtta timmars arbetsdag. Sedan är det en underordnad fråga hur man lokalt vill fördela mellan arbete och utbildning – men självklart skall dagens huvuddel bestå av arbete.

För det fjärde noterar utskottet att av 100 ungdomar som genomgått

lärlingsutbildning har 96 fått fast arbete i företagen och att också de övriga har fått anställning. Det finns massor av smala men viktiga yrkesområden där det inte finns underlag för gymnasieklasser. Det finns dessutom många ungdomar som snabbt vill ut i en mer praktisk verksamhet. Arbetsmarknadsutskottet konstaterar därför kort att från de synpunkter utskottet har att företräda är det önskvärt att en ytterligare utbyggnad av lärlingsplatser kommer till stånd.

För det femte hoppas centern på att regeringen under utvärderingstiden ordentligt analyserar hur samhället skall underlätta för och uppmuntra unga att såväl förbereda sig för egenföretagande som att starta egna företag. Vi anser nämligen att ett av de viktigaste sätten att klara 1980-talets problem är att få fram nya småföretagare.

För det sjätte förutsätter vi att kommande regeringsförslag skall vara utformat på ett sådant sätt att ungdomarna utan byråkratiska hinder bättre skall kunna välja mellan offentliga och privata arbetsgivare, alltefter hur de tänker sig sin framtid.

För det sjunde måste ett omfattande arbete läggas ner på att vi får "en byråkratisk frizon" när det gäller ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden.

Centern kan i detta läge inte göra annat än förutsätta att regeringen gör sitt yttersta för att förelägga riksdagen ett nytt förslag, där alla under 21 år erbjuds arbete, praktik eller utbildning och inte bidrag. Vi förutsätter också att arbetstiden normalt blir åtta timmar och att det äntligen kommer att träffas ett ungdomsavtal över hela arbetsmarknaden samt att ungdomarna friare kan välja mellan offentlig och privat arbetsgivare. Regeringen har, genom att 95 % av riksdagen ställer sig bakom den inriktning jag här berört, fått det stöd som behövs för ett kraftfullt agerande. Det som återstår att se är om regeringen har styrkan och förmågan att leva upp till beslutet.

Fru talman! Att utrota arbetslösheten bland ungdomar i de känsligaste åren är en god investering för framtiden och en bas för en fortsatt välståndsutveckling. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag av finansieringen, där jag yrkar bifall till reservation nr. 2.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! För tio dagar sedan satte riksdagen stopp för regeringens förslag till en ny ungdomslag. Riksdagen enades om återremiss till utskottet. Från folkpartiets sida har vi deklarerat, både i debatten och i vårt alternativförslag, att vi ansåg att propositionen var både oklar och svår. Dessutom var den på flera punkter principiellt felaktig.

Jag anser att uppgörelsen mellan socialdemokraterna, folkpartiet, centern och moderaterna är ett samlat grepp för arbetslös ungdom. Den är ett uttryck för en ansvarskänsla som riksdagen har för dem som saknar jobb eller har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Utgången är också en nyttig påminnelse för regeringen att den i högre grad måste ta hänsyn till riksdagen därför att regeringen saknar egen majoritet i parlamentet.

När vi satte oss ner för att förhandla, till att börja med socialdemokraterna och mittenpartierna, sedermera också moderaterna, var vi alla besjälade av

den självklara strävan att åstadkomma ett bra förslag för de ungdomar som har det bekymmersamt. Det visade sig möjligt att utifrån de olika förslagen i motionerna och i propositionen förenas i ett konstruktivt arbete, som nu har utmynnat i ett gott utskottsbetänkande. Det går ofta att klara, om den goda viljan finns – och den fanns.

Från folkpartiets sida är vi glada för det samlade resultatet i betänkandet. Men de klara förbättringarna och förändringarna i enskildheterna är så markanta att de är värda att nämna. Låt mig peka på några.

Anvisning av ungdomar kan nu också ske till den enskilda arbetsmarknaden.

Lärlingsutbildningen skall öka redan innevarande år.

Arbetstiden kommer att förlängas utöver de fyra första timmarna per dag med siktet inställt på normalarbetstid.

Riksdagen uttalar att ett särskilt ungdomsavtal bör förhandlas fram.

Utvidgat stöd för ungdomar som startar eget.

Regeringen anmodas att redan under hösten 1984 för riksdagen redovisa en utvärdering.

Kompletterande förslag är beställt till budgetpropositionen i januari 1985.

Riksdagen upprepar sitt uttalande från den 9 december i år om smidighet vid handläggning och anvisning.

Förståndshadikappade upp till 25 år skall omfattas av den nya ungdomslagen.

Hela verksamheten skall enligt utskottstexten fungera som en sluss till den reguljära arbetsmarknaden.

De här uppräknade inslagen anser vi från folkpartiet vara mycket väsentliga, och vi är tillfreds med den utformning som betänkandet har fått. Vi tror att de klara förbättringar som utskottet – med undantag av vpk-representanterna – ställer sig bakom innebär goda möjligheter att åstadkomma det som hela förslaget handlar om, nämligen att hjälpa ungdomar som har särskilda svårigheter att få fäste på arbetsmarknaden. Den ungdomssluss som vi nu presenterar är ett användbart verktyg att leva upp till den ambitionen.

Anf. 5 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Vpk har på väsentliga punkter kritiserat regeringens förslag till ungdomslag. Vi säger att arbete i ungdomslag skall syfta framåt mot fast anställning, vilket inte är innebörden i regeringens förslag; utan det innebär mer eller mindre förvaring av ungdomar som är 18–19 år och som inte har kunnat få arbete, beredskapsarbete eller utbildning.

Det är fel att erbjuda majoriteten av dessa ungdomar deltidsarbete på fyra timmar per dag. Regeringens förslag innebär också långtgående tvångsåtgärder och ett konsekvent förnekande av ungdomarnas rätt till medinflytande på ungdomslagsplatserna och val av inriktning.

Vår kritik av det förslag som nu har lagts fram är ungefär densamma som när det gäller regeringens proposition. Däremot kan vi konstatera att utskottet och socialdemokraterna i de förhandlingar som har föregått detta

betänkande erkänt de problem vi pekat på, men några åtgärder att förbättra ungdomslagets utgångspunkter finns inte. Vi kan konstatera att regeringens ekonomiska politik på två sätt är direkt fientlig till ungdomar som är arbetslösa. Dels förs nu en ekonomisk politik som inte skapar några fler fasta jobb i den offentliga sektorn, dels prioriteras en sänkning av budgetunderskottet så högt att inte ens 270 milj. kr. kunde satsas på ungdomarna i ungdomslag, trots att vi från vpk uttryckligen uttalade att vi skulle medverka till att en finansiering kom till stånd. Den socialdemokratiska lösningen var alltså total, och därför kunde vi från vpk inte skriva under det här utskottsbetänkandet som nu föreligger. När socialdemokraterna nu gjort upp med de borgerliga partierna finns det också en viss logik däri. Samma dag som uppgörelsen mellan dessa partier blev ett faktum diskuterades nämligen här i riksdagen huruvida riksdagen skulle anslå de s. k. stulna 5 miljarderna till kommunerna, en satsning som skulle kunna ge upp till 35 000 fasta jobb. Detta avisades av de borgerliga och socialdemokraterna gemensamt. Därmed kommer arbete i ungdomslag att än mer få karaktären av förvaring i avvaktan på att arbetslösheten inträder för dem i 20-årsåldern, om de inte får en "äldre ungdomslag" för dem som är över 19 år.

Det nu föreliggande aktstycket från arbetsmarknadsutskottet, som regeringspartiet och de borgerliga står bakom, har i stort sett samma huvuddrag som regeringens förslag. Det är alltså endast smärre justeringar som åstadkommit i uppgörelsen. Trots det kan vi från vpk notera vissa medgivanden i utskottsbetänkandet.

För det första har avstängningstiden för ungdomar som skiljs från arbete i ungdomslag sänkts från maximala tre månader till sju veckor; detta står i lagtexten.

För det andra skrivs i betänkandet att ett samråd mellan den unge och arbetsförmedlingen skall föregå placering i ungdomslag eller erbjudande om arbete på den öppna marknaden. Att detta slås fast är naturligtvis positivt, men den reflexion som måste göras är huruvida arbetsförmedlingen kan erbjuda annat arbete än vad kommunen och de övriga arbetsgivarna har att komma med. Resultatet blir trots samråd en förvaring av ungdomar. Dessutom har inte ungdomarna något direkt inflytande på jobben, t. ex. inom kommunen.

Det tredje som kan ses som ett medgivande att vpk har rätt är den utvärdering av verksamheten med ungdomslag som skall påbörjas hösten 1984 och där arbetstiden är en huvudfråga. Denna utvärdering kan, såvitt jag förstår, bara komma till en slutsats, nämligen att ungdomar i ungdomslag skall få full arbetstid. Vid utvärderingen skall hänsyn tas till statsfinansiella, samhällsekonomiska och sociala effekter. Åtgärderna skall även vägas mot de behov som finns hos andra grupper av arbetssökande. De förväntningar som finns i dag kan därför tonas ner, eftersom regeringens ekonomiska politik inte i första hand prioriterar arbetslöshetsbekämpande åtgärder.

Helt avgörande är naturligtvis huruvida ungdomarna själva kan utveckla en rörelse, så att de kan påverka de styrande inom regeringen. Vpk kommer

Måndagen den
19 december 1983

*Verksamhet med
ungdomslag m. m.*

för sin del självfallet att medverka i en sådan rörelse.

De socialdemokratiska eftergifterna gentemot de borgerliga är i huvudsak två: kretsen av arbetsgivare utvidgas till den privata sektorn och lärlingsutbildningen utökas.

Den första eftergiften innebär naturligtvis ytterligare möjligheter för den privata sektorn att åtnjuta statliga subventioner för arbetskraften. Redan tidigare är ju arbetsmarknadspolitiken mycket kraftigt inriktad mot den privata sektorn. Det senaste, rekryteringsstödet, måste ses som en direkt lönesubvention utan bestämda motprestationer från arbetsgivarna. Eftergiften från socialdemokraterna kan naturligtvis beklagas, men den innebär egentligen ingen avgörande förändring mot vad som i övrigt gäller i fråga om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Den andra eftergiften, att moderaterna får sitt älskade lärlingssystem mer accepterat, är naturligtvis ett minus jämfört med tidigare. Det rör sig om lärlingsutbildning, och förhoppningsvis kommer det att stanna vid den skrivning som nu är framlagd.

Sammanfattningsvis är nyheterna i detta arbetsmarknadsutskottets betänkande i vad avser kommunala bolag och att förståndshandikappade under 25 år också kommer att omfattas av ungdomslagen av marginell betydelse för hur lagen kommer att fungera. Vpk:s grundkritik kvarstår: risken för förvaring av ungdomar på 18–19 år är uppenbar. Förslaget till ungdomslag är egentligen en panikåtgärd. Det bör också påpekas att det inte heller fick gehör hos de ungdomar som med pompa och ståt fick komma till Harsund och diskutera ungdomsarbetslösheten med regeringen.

Regeringens tankegångar har också ett stort mått av moralism. Ungdomarna skall in i samhällets förvaring – och nu även i privat förvaring – oavsett om det är meningsfullt eller inte.

Jag skall inte bestrida att det finns behov av ett visst mått av krav. Men om kraven omvandlas till moraliska ståndpunkter, då anser vi från vpk att det är ett reaktionärt synsätt som ligger i botten.

Det är skäl att påminna om att det inte är ungdomens fel att vi har arbetslöshet. Däremot befinner sig det kapitalistiska systemet i en uppenbar krissituation, och kan inte på något som helst sätt klara arbete åt alla – inte ens arbete åt nästan alla. Detta anser vi från vpk att socialdemokraterna någon gång måste dra lärdom av.

Krav kan ställas på alla samhällsmedborgare att de skall medverka i en samhällsnyttig arbetsinsats. De kraven är naturliga och kan förankras. Därför är den övergripande uppgiften för arbetarrörelsen att satsa på att nya jobb skapas. Det kan ske genom att industriinvesteringarna görs i Sverige och i utsatta regioner. Det krävs en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn, av vård, omsorg och service. Dessutom krävs en politik som snarast anpassar arbetstiden till framtidens behov, dvs. sex timmars arbetsdag – inte en arbetsdelning för ungdomar på 18–19 år utan någon som helst lönekomensation.

Vpk har i överläggningarna med socialdemokraterna velat medverka till att sjösätta en lag om arbete i ungdomslag, som kunnat utvecklas till att bli ett

trappsteg för ungdomarna till fast anställning. I överläggningarna erkände socialdemokraterna en del brister, inte minst tvånget. Men när vi kom till arbetstiden var socialdemokraterna helt omedgörliga. Vi har stått fast vid att ungdomslagen skall ha heltid och att den heltiden även kan omfatta utbildning.

Vi har lagt långtgående kompromissförslag, som skulle kosta 270 miljoner mer än regeringens förslag. Vi har också, som sagt, varit medvetna om svårigheterna dels med igångkörningen, dels med kostnaderna. Vi har sagt att heltiden kunde komma till den 1 juli 1984. Vpk är även, som jag sade tidigare, positivt inställd till att medverka till finansieringen. Men våra förslag har avvisats. Det som varit avgörande för vpk är arbetstiden.

Vad som nu krävs är att hela arbetarrörelsen tar ett helhetsgrepp på ungdomsarbetslösheten, dvs. arbetslösheten bland ungdomar under 25 år.

I den s. k. Örebromodellen läggs alla bidrag till arbetslöshetsutbildning och sociala kostnader i en pott, och arbete och utbildning skapas i positiva former. Inte minst viktigt är att ungdomarna själva har ett direkt inflytande över verksamheten. Sådana former för att motverka arbetslösheten gömmer inte undan och passiverar ungdomen, utan de tar fram ungdomens egen kraft och kunnande, vilket gör att ungdomarna kommer att ställa krav på fortsatt meningsfullt arbete. En ungdomslag enligt vpk:s modell är förenlig med Örebromodellen.

Jag vill även kommentera beställningen av kollektivavtal för arbetslivs-praktik i ungdomslag. Denna beställning kan innehålla och innehåller väl en smygväg till lägre ungdomslöner. Så får det inte bli. Däremot kan det bli ett avtal om innehållet i ungdomslagsverksamheten. Det finns emellertid ett problem, och det är att ungdomarna själva, efter vad jag kan se, inte kommer att bli med i en sådan förhandlingsomgång. De ungdomar som berörs har redan försatts i en C-lagsposition på arbetsmarknaden och tyvärr även i fackföreningen – om de nu är med i fackföreningen. De skall ha kortare arbetstid, de får inte längre något arbetslöshetsunderstöd, och de får heller ingen egen ekonomisk bas i livet.

Inrättandet av detta arbetsmarknadens C-lag är en av de saker som gör att ungdomslagen kommer att skapa nya stora problem. Stämpeln som arbetslös och värdelös ersätts med deltagande i ungdomslag, där det skapas en ny mindervärdighetskänsla på grund av att man inte har fullt värde i arbetslivet.

Denna start i arbetslivet kan bli katastrofal. Därmed kommer upplevelserna att bli att allt är värdelöst. Kanske skolgången inte varit så positiv. Sedan kommer arbetslösheten och därefter arbete i form av förvaring. Och dessutom: Det mest troliga är att det för denna ungdomskategori inte blir något fast jobb efter den här tiden. Då kan alla upplevelser bli negativa för dessa ungdomar. Passivisering blir följd, och kraven på att få någorlunda fasta och meningsfulla arbeten kommer att avta. Vad som nu kan konstateras är att socialdemokraterna och de borgerliga gömmer undan de unga i ungdomslag.

Uppgörelsen mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna visar att det inte skiljer så värst mycket i den grundläggande inställningen till

arbetsmarknadspolitiken. Moderaternas samhällstjänst, vilken Bengt Wittbom vittnade om här nyss, glöms bort eller inordnas när man sluter upp kring principen om regeringens ungdomslag. Folkpartiets avslagsyrkande slutar i nästan total uppslutning kring regeringsförslaget, och centerns heroiska kamp för full arbetsdag för de unga slutar i platt fall. När regeringen framlägger ett i grunden högerbetonat förslag är det logiskt att de politiska högerkrafterna till sist sluter upp.

Fru talman! Återremissen av ungdomslagen har visat att 270 milj. kr. till arbetslösa ungdomar var för mycket för den socialdemokratiska regeringen. Behandlingen i utskottet visar även att det numera endast är vpk som står fast vid att arbete i ungdomslag skall vara en meningsfull arbetslivspraktik, som är ett trappsteg till fast arbete för den unge.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 6 FRIDA BERGLUND (s):

Fru talman! Mitt inlägg i dag kommer att bli kort med hänsyn till den långa och intensiva debatt vi hade om ungdomslag hos offentliga arbetsgivare för tio dagar sedan. Debatten då gällde lagens motiv, innehåll och utformning, och då fanns inte majoritet för förslaget.

Jag vill inledningsvis säga att det inte är så enkelt att man över en natt ändrar ideologi och ståndpunkter. Beträffande ungdomsarbetslösheten rådde det enighet om att den är ett stort samhällsproblem. Riksdagsmajoriteten kunde inte enas om annat än att man skulle avslå alla förslag som framlagts för att komma till rätta med problemet. Det upplevdes nog av väldigt många i den här kammaren som destruktiv politik. Med ungdomslagen som grund och med de förändringar som vi nu har gjort, där vi har tagit hänsyn till vad som framkom i debatten och de förslag som framlagts, har vi fått ett brett stöd för insatser för att angripa ungdomsarbetslösheten, som vi ser som ett mycket stort samhällsproblem. Det är konstruktiv politik. Och jag vill också understryka vad som har sagts, att det har funnits en god vilja att göra något av den situation som vi hade hamnat i.

Bakom dagens kompromiss finns en bred majoritet bestående av socialdemokraterna, centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet. För mig är det glädjande att kunna konstatera att vi i utskottet har kunnat nå en så bred enighet i frågan. Jag tror att man inte nog kan understryka att bakom kompromissen ligger mycket god vilja från alla håll att lösa den besvärliga situation som återremissen innebar för oss.

En kompromiss är i regel ett resultat av att alla inblandade har fått ta och ge. Så är det också i dag. Ingen är kanske helt nöjd med resultatet, men alla kan ändå känna en tillfredsställelse över att kommunerna och arbetsförmedlingarna genom dagens beslut kommer att få ytterligare ett instrument som kompletterar andra arbetsmarknadspolitiska medel i kampen mot den förödande ungdomsarbetslösheten. Placering i ungdomslag är en åtgärd som skall tillgripas i sista hand.

Det breda stöd som förslaget har i riksdagen innebär också att det blir

lättare att på det lokala planet praktiskt lösa frågorna. Alla partier kommer att känna ansvar och engagemang. De arbetslösa är inte en enhetlig grupp, och våra kommuner har också mycket olika förutsättningar att göra insatser för de arbetslösa, bl. a. beroende på att arbetsmarknaden varierar.

Det förslag som vi i dag skall ta ställning till ger kommunerna större flexibilitet, exempelvis genom att kommunala bolag har kommit med och att exempelvis skogsvårdsstyrelsen får möjlighet att organisera stamkvistning och omplantering av skog på grund av älgskador. Kommunerna får också ett stimulansbidrag på 20 kr. per dag och elev när de ordnar med studier.

Fru talman! I utskottsbetänkandet har på s. 16 ett litet stycke fallit bort. Det rör ungdomar som startar egen verksamhet. Ett rättelseblad delas ut på ledamöternas bänkar, och jag vill bara ha detta antecknat i protokollet.

Lars-Ove Hagberg tog upp frågorna om kollektivavtal och strävan att man skall få till stånd ett kollektivavtal också på det här området. Det har varit en strävan att man inom olika områden skall upprätta kollektivavtal, och om vi läser specialmotiveringen i propositionen finner vi att statsrådet uttalar att det är lämpligt och önskvärt med särskilda kollektivavtal om anställningsvillkoren i ungdomslag. Under arbetets gång har vi inhämtat att vissa parter som berörs av ungdomslagen tagit upp förberedande diskussioner härvidlag. Enligt vår mening är det mycket viktigt att kollektivavtal för arbetslivspraktik i ungdomslag ingås. Detta innebär alltså inget avsteg från vad vi tidigare ansett.

Utvärderingen av de eventuella avtalen tycker jag att vi kan lämna till den dag då arbetsmarknadens parter har avtalen klara. Utvärderingen av ungdomslagen är en av de frågor som vi har diskuterat mycket. Redan i propositionen framhålls att regeringen skulle återkomma, om det behövdes, med förslag till ändringar. Vi har i utskottet preciserat inriktningen av utvärderingsarbetet och pekar på att arbetstidens längd och kretsen av arbetsgivare som får bedriva verksamhet med ungdomslag bör uppmärksammas.

Vid bedömningen av arbetstiden bör hänsyn tas till vad den betyder för den unge, men också till vad det hela får för statsfinansiella, samhällsekonomiska och sociala effekter. Därvidlag bör man också väga in behov som finns hos andra grupper av arbetssökande.

Det har avgivits en reservation beträffande anslaget. Jag skulle vilja säga att det kan finnas vissa osäkerhetsmoment när det gäller det antal ungdomar som kan komma att bli aktuellt. Men vi anser att kommunerna har en hög beredskap, och de har även färdiga planer som de kan starta med ganska snart. De väntar bara på riksdagens beslut. Det framgick väldigt tydligt under förra veckan, då många kommunalmän ringde och var mycket oroliga för att de inte alls skulle kunna börja sin verksamhet så som de hade planerat.

Vidare anförde Lars-Ove Hagberg synpunkter på den uppdelade arbetsmarknaden. Han talade om C-lag och om olika skalor. Jag vill då påminna Lars-Ove Hagberg om att i dag finns det så att säga arbetslösa långt ner på den alfabetiska rangskalan – kanske E- eller F-lag. Det är alla de arbetslösa ungdomar som har tappat sugen, som varken har KAS eller annat

Måndagen den
19 december 1983

*Verksamhet med
ungdomslag m. m.*

arbetsmarknadspolitiskt stöd och som dessutom lever i en social miljö, där alla resurser för att bygga upp självförtroendet är uttömda.

Det positiva med den här lagen är att ingen ungdom i berörd ålder blir bortglömd. Lagen är ett arbetsmarknadspolitiskt medel för att stödja ungdomarna och ge dem en erfarenhet av arbetslivet som de flesta av dem saknar.

Samtidigt har det tillkommit ett principiellt nytt inslag i vår arbetsmarknadspolitik. De ambitioner vi har uttryckt i målsättningen "allas rätt till arbete" har för de här ungdomarna preciserats i en lagfäst rätt till betalt arbete. Eftersom detta är något nytt är det naturligt att vi till att börja med får pröva oss fram och med god vilja och smidighet försöka finna förnuftiga lösningar på de praktiska problem som vi kommer att möta i inledningsskedet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 7 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa denna raka fråga till Frida Berglund om kollektivavtal: Är det meningen att kollektivavtalen skall formuleras som sänkta löner, alltså som särskilda ungdomslöner? Det framgår inte av texten. Jag vill bestämt varna för den tanken.

Jag tror att kollektivavtal skulle ha en positiv effekt på ett helt annat sätt. Nu konkurrerar de människor som är sysselsatta inom den offentliga sektorn i olika anställningsformer. De har fast jobb eller beredskapsarbete, och nu får vi en ny form, nämligen de som fått plats i ungdomslag. Det är inte alls trevligt för de fackföreningsrepresentanter som skall leda kampen för bättre anställningsvillkor. Jag hoppas att man på ett bra sätt kan skapa ett kollektivavtal där alla arbetsuppgifter ingår på ett smidigt sätt. Men jag ser ett problem. Det måste bli mycket svårt att få till stånd ett rimligt kollektivavtal som gäller för en deltid på fyra timmar. I och med att man accepterar detta förslag skall ungdomarna ha ett speciellt kollektivavtal. Pressen har redan börjat spekulera i att detta är det första steget mot arbetsdelning. 18-19-åringarna är det första försöksprojektet vad gäller arbetsdelning, men det blev inte sex timmar utan fyra.

Vi fick höra en gråtvals om de ungdomar som är arbetslösa. Vill man ta deras situation på allvar, Frida Berglund, tycker jag att man skall säga så här: Ungdomarna behöver ett fast arbete. Då måste man skapa dessa fasta arbeten. I dagens läge blir det i första hand inom den offentliga sektorn. Men det vill inte socialdemokraterna. I och med att det inte i någon större utsträckning finns fasta jobb att gå till efter ungdomslaget betyder det arbetslöshet, beredskapsarbete eller fortsatt utbildning. Det är ingen särskilt tillfredsställande lösning. Därför hade vi, i stället för denna panikåtgärd, velat ha en lösning liknande Örebromodellen. Det hade kunnat engagera ungdomarna. Men det kanske är en fara för ett regeringsparti att på ett alltför aktivt sätt engagera ungdomen att kräva jobb. Då kanske det blir alltför svårt i politiken. Men förvarar man ungdomarna genom att låta samhället och

privata arbetsgivare ta hand om dem får man bort dem ur statistiken. Man kan säga att de är föremål för någon form av åtgärder; och då blir kanske inte det politiska trycket på regeringen så kraftigt som det annars skulle ha blivit.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

Anf. 8 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! Lars-Ove Hagberg uppehåller sig mycket vid arbetsdelning. Det är ju så att vi faktiskt har många människor som arbetar deltid i dag på grund av arbetsbrist. Jag tycker vi skall se väldigt positivt på den här lagen, som ger 18–19-åringar lagfäst rätt till arbete.

De som arbetar praktiskt med ungdomsfrågor vet att vi har många ungdomar som varken har KAS eller orkar gå till arbetsförmedlingen – de har tappat sugen, helt enkelt – men som genom detta förslag kommer att få en gemenskap och ett fotfäste på arbetsmarknaden. Det är meningen att arbetet i ungdomslag skall innebära att de så småningom kommer ut på den reguljära arbetsmarknaden.

Jag håller med om att det är ett svårt problem och att det aldrig är lätt att få kollektivavtal. Det har inte varit det tidigare inom något område, och det kommer säkerligen inte att bli lätt nu heller. Men därför skall man väl inte låta det vara som förut. Jag tror att vi ändå, enligt god svensk tradition, kommer att lösa också det problemet. Utvärderingen av det avtalet tycker jag dock vi skall vänta med tills parterna kommit överens.

Beträffande Örebromodellen har vi i förra veckan fattat beslut om bl. a. möjlighet att kombinera beredskapsarbete med utbildning. Det är *ett* led i strävandena att åtminstone delvis följa Örebromodellen.

Anf. 9 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Deltidsarbetet minskar till förmån för heltidsarbete, om det är möjligt, på grund av försörjningssvårigheterna i dag. Eftersom den företeelsen tydligen kommer att bli permanent – arbetslösheten ser ju inte ut att minska – skulle ett borttagande av försörjningsmöjligheterna för ungdomar i 18–19-årsåldern innebära detsamma som att säga till dessa ungdomar att de kommer att få en mycket lägre lön och inte ha någon möjlighet till självförsörjning. Det är ju kontentan av det förslag vi nu skall besluta om.

Frida Berglund svarade mig inte på frågan om lönen enligt kollektivavtalet. Jag förmodar därför att det kommer att bli sänkt lön.

Sedan vill jag säga till Frida Berglund att alla som har en tro på att ett arbete skall vara meningsfullt tror att arbetslivet erbjuder något innehåll. Men att då sätta in en sådan permanent åtgärd som denna halvmesyr med ungdomslag, så att de som är i 18–19-årsåldern hamnar i den situationen, kommer att leda till att de blir grymt besvikna. Det som man kanske tjänar när det gäller en del ungdomar, som kanske håller på att gå under – och för vilka det krävs andra åtgärder – det förlorar man i den andra änden när man permanentar ungdomslagen.

Detta är ett stort misstag, Frida Berglund, och om inte socialdemokraterna själva gör om förslaget, så att det gäller full tid, och omvärderar även den

*Verksamhet med
ungdomslag m. m.*

offentliga sektorns roll för att bekämpa arbetslösheten, så kommer det att bli förvaring – något annat resultat kan det inte bli av en utvärdering som skall ske om ett år.

Anf. 10 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Lars-Ove Hagberg: Vilken försörjningsmöjlighet har den som är arbetslös och har varken KAS eller några andra inkomster? De försörjningsmöjligheterna är minimala.

Arbete i ungdomslag skall vara en sluss ut till det reguljära arbetslivet. Man skall också försöka utnyttja alla andra arbetsmarknadspolitiska insatser innan man beslutar att ungdomar skall arbeta i ungdomslag. Det är väldigt viktigt, Lars-Ove Hagberg, att komma ihåg detta.

När det sedan gäller kollektivavtal tycker jag fortfarande det är viktigt att vi diskuterar kollektivavtalen, om det kommer något nytt förslag på riksdagens bord när de blivit slutna. Men så länge det bara pågår förberedande diskussioner skall inte vi utvärdera vad de innehåller, oavsett vad vpk förmodar i det fallet. Vid behandlingen av det här ärendet har vpk haft många turer, och det här är *en* tur.

Förste vice talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag hade för en vecka sedan tillfälle att ganska utförligt diskutera ungdomsarbetslösheten. Jag tänker därför i dag fatta mig mycket kort.

Jag tycker att det är glädjande att vi nu har en så bred uppslutning från riksdagens partier om att vi måste vidta nya och alldeles speciella åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslösheten inom den grupp ungdomar som vi vet hittills har haft den allra högsta arbetslöshetsprocenten. Jag är glad över att kompromissen blivit så bred och över att de partier – moderaterna och folkpartiet – som för en vecka sedan ställde sig helt vid sidan om nu också sluter upp. Jag är också glad över att vpk, även om de inte helt ställer sig bakom den här kompromissen, ändå har funnit att det beslut vi nu kommer att fatta även från deras synpunkt är bättre än de ansåg att regeringens gamla förslag var.

Jag tycker att detta är viktigt, för vad som nu skall hända – när riksdagen fattat det här beslutet – är att ett arbete måste ta vid ute i kommuner, landsting och statliga myndigheter. Där gäller det att alla ställer upp.

Jag är övertygad om – även om det i dag har sagts att man på vissa punkter skulle velat ha en bättre lösning än den som kompromissen innebär – att man från alla politiska företrädare i kommuner och landsting kommer att ställa upp och göra vad som fordras ute på fältet för att resultaten av den här lagstiftningen snabbt skall komma ungdomarna till del.

Jag är också övertygad om att de fackliga organisationerna, efter det beslut som fattas här i dag, kommer att göra vad på dem ankommer för att se till att

snabbt och smidigt ta fram meningsfulla arbetsuppgifter. Jag är helt övertygad om att det egentligen inte skall behöva innebära några större problem att uppnå detta. Jag tror att de flesta i denna kammare kan peka på arbetsuppgifter – meningsfulla sådana – som vi i dag av ekonomiska skäl inte har möjlighet att få utförda, men som kan vara lämpliga för ungdomarna.

Det har sagts – och jag delar den meningen – att när det görs kompromisser får man både ge och ta. Det är naturligtvis på det sättet. Jag tänker inte närmare kommentera de olika delarna i den här kompromissen. Jag vill bara göra den anmärkningen – som jag gjorde redan i förra veckan – att det självklart kan vara saker och ting i den här lagen om arbete i ungdomslag som vi vid närmare eftertanke finner inte är så väl utformade. Jag sade i förra veckan att regeringen skall vara beredd att vidta omprövningar, att komma tillbaka till riksdagen om vi finner att andra beslut borde ha fattats och att vi inte skall vara tyngda av prestige beroende på vad vi har sagt nu under hösten. Jag hoppas att vi alla skall kunna arbeta i den andan i fortsättningen.

Jag tror också att det är riktigt, som har framförts av en del talare i debatten, att det fordras ett fortsatt intensivt arbete från er i denna kammare, från regeringen och från väldigt många andra för att vi skall kunna säga att vi har fått en riktigt bra lösning av de svåra problemen på ungdomarnas arbetsmarknad. Vi vet alla att det är långt kvar innan vi kan slå oss till ro och säga att det hela löper utan några särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser.

Jag tror att det är alldeles riktigt, som någon sade, att det inte finns någon segrare när en sådan här kompromiss görs. Segraren finns i dag i så fall utanför det här huset. Vi kan emellertid glädja oss åt att genom att riksdagen nu kunde ta sitt ansvar och samla sig till beslut kan vi från den 1 januari få en lag om arbete i ungdomslag att fungera i praktiken. För 18–19-åringarna kommer detta att innebära en meningsfull sysselsättning. Det kommer att innebära att vi får aktivare ungdomar, ungdomar som kommer att ställa ännu större krav på oss om åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2 (lagstiftning om verksamhet med ungdomslag, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 312 röster mot 19 för reservation 1 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (anslagsfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 151 för reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Måndagen den
19 december 1983

*Beskattningen av
realisationsvinster
på börsaktier,
m. m.*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1983/84:20 om beskattningen av realisationsvinster på börsaktier, m. m. (prop. 1983/84:48) (förnyad behandling).

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Anf. 12 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! När vi i torsdags kväll debatterade skatteutskottets betänkande 11 med anledning av regeringens proposition om beskattning av reavinster på börsaktier och införande av en omsättningsskatt på aktier, framhöll vi med skärpa att propositionen inte har varit föremål för sedvanlig remissbehandling och inte heller underställts lagrådets prövning. Det borde säga sig självt att konsekvenserna av ett förslag av den här arten är svåra, för att inte säga omöjliga, att överblicka utan tillgång till synpunkter från dem som förslaget berör. Förslaget har således inte beretts i den ordning som förutsätts i grundlagen.

Så sent som för ett halvt år sedan anförde också socialdemokraterna i finansutskottet i samband med ett vpk-förslag om bl. a. införande av en omsättningsskatt på aktier att det "skulle riskera få negativa verkningar" och "under alla omständigheter kräva omfattande utredningsarbete innan det kan genomföras".

Att det är ett otillbörligt hafsigt förslag bestyrks även av de skrivelser och uppvaktningar som har förekommit. Vissa ändringar har också gjorts av utskottet, men de räcker inte på något vis.

Eftersom dessutom ytterligare fakta hade tillkommit sedan utskottet behandlade ärendet, yrkade vi på återremiss till utskottet för ytterligare beredning. Vid det sammanträde som följde med skatteutskottet har den socialdemokratiska majoriteten tyvärr inte varit beredd att ta hänsyn till dessa fakta och ändra sin ståndpunkt.

Vi beklagar detta djupt. Med hänvisning till den ingående debatt som ägde rum i kammaren i denna fråga i torsdags ber jag att få yrka bifall till de till utskottets betänkande fogade reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 13 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt i detta ärende som vi hade förra torsdagen ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 14 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Med instämmande i det av Ingegerd Troedsson hållna anförandet ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer.

Anf. 15 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det alldeles utomordentliga förslag som vänsterpartiet kommunisterna har lagt fram i den här frågan om en 10-procentig omsättningskatt på börsaktierna och en skärpt realisationsvinstbeskattning.

Anf. 16 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt som vi har fört i det här ämnet tidigare ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan återfanns i skatteutskottets betänkande 11.

Mom. 1 (skärpt realisationsvinstbeskattning)

Först biträdades reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 103 röster mot 20 för motion 158 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 211 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 232 röster mot 101 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (schablonavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (omsättningskatten på värdepapper)

Först biträdades reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. med 154 röster mot 19 för motion 158 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 182 röster mot 152 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

8 § Fortsattes behandlingen av konstitutionsutskottets betänkanden 1983/84:11 och 12 (forts. från prot. 50).

Vissa kyrkliga frågor (forts. KU 12)

Anf. 17 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att säga något om den kyrkliga strukturen.

Församlingen är ju den enhet som kyrkan har verkat i sedan medeltiden. I ett särskilt yttrande, som är knutet till betänkande nr 12, har de moderata ledamöterna i utskottet klart uttryckt uppfattningen att det är angeläget att slå vakt om församlingen som grundenheten i den lokala kyrkliga organisationen även i framtiden. Man har däremot inte gått in i detalj och

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa kyrkliga
frågor*

föreslagit några initiativ från riksdagen i den här frågan. Det tycker jag är klokt.

Vi har nyligen fått diskussionsbetänkandet från 1982 års kyrkokommitté, Församlingen i framtiden, som nu går ut på remiss till ett stort antal församlingar, domkapitel och andra kyrkliga organ. Det är mycket viktigt att ge församlingarnas aktiva medlemmar möjlighet att säga sin mening. Det gäller även de församlingar som inte officiellt har utsetts till remissorgan. Jag gissar att diskussionen kommer att föras ganska mycket kring de olika strukturmodellerna i förslaget. Att riksdagen redan i dag tar ställning till det ena eller andra förslaget är inte lämpligt. Församlingarna måste först ges möjlighet att säga sin mening.

Vad det gäller är att även i framtiden ha församlingar som kan fungera som enheter för ett aktivt kyrkligt arbete. Problemet är att folkomflytningen har gjort vissa församlingar mycket små och andra mycket stora. I t. ex. Skara stift finns det f. n. 28 församlingar som har under 100 invånare – år 1950 var endast 3 församlingar så små. Samtidigt har också de verkligt stora församlingarna med 10 000, 20 000 och 30 000 invånare ökat, främst i Stockholms stift.

Det är viktigt, när man tar ställning till en eventuellt ny struktur, att inte tvinga på församlingar lösningar som de inte vill ha. Nödvändiga reformer bör alltså genomföras på frivillig väg. Den uppfattningen kommer också till uttryck i det särskilda yttrandet från de moderata ledamöterna i konstitutionsutskottet.

Ett bra sätt att på frivillig väg åstadkomma något är att bilda samfälligheter. De kan vara partiella och bara omfatta en del av verksamheten, men de kan också vara mer omfattande och, om man så önskar, inbegripa den totala verksamheten. Den möjligheten står ju till buds redan nu och har utnyttjats av många församlingar under de senaste åren.

Fru talman! Det är nu viktigt med ett aktivt remissarbete när det gäller betänkandet Församlingen i framtiden, och det är min förhoppning att kyrkokommittén lägger stor vikt vid de åsikter som förs fram i det sammanhanget.

Till sist vill jag yrka bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 12.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Jag vill bara understryka att behandlingen av min och Bertil Hanssons numera rätt ålderstigna motion, 1981/82:880, klart och tydligt visar att det är pastorsämbetets plikt att tala om för föräldrar i blandäktenskap, dvs. äktenskap mellan en medlem i svenska kyrkan och en ur något annat kristet samfund, vilka regler som gäller. Reglerna säger nämligen att även om deras barn är döpt enligt annan rit, och de alltså så tydligt som möjligt markerat att barnet skall tillhöra denna andra kyrka, så blir barnet ändå

räknat och folkbokfört som medlem i svenska kyrkan, såvida inte föräldrarna dessutom gör en särskild anmälan till pastorsämbetet senast sex veckor efter barnets födelse.

Detta påpekande är å ena sidan ett viktigt klagörande, och jag utgår liksom utskottet från att det blir vederbörligen uppmärksammat av svenska kyrkans tjänstemän och ämbetsinnehavare. Å andra sidan, fru talman, är det ytterligare en illustration till det absurda i dagens förhållande mellan staten och svenska kyrkan att ett sådant påpekande alls skall behövas. Man kunde tycka att om en kristen människa låter döpa sitt barn i en kristen kyrka, skulle hon sedan inte behöva gå till *en annan* kristen kyrka och inom en viss kort tid meddela detta, med risk att *staten* annars bestämmer att hennes barn skall tillhöra den kyrka som barnet *inte* är döpt i.

När man ytterligare betänker att denna samma kyrka inte bara kapar åt sig medlemmar som är döpta i en annan konfession, men också håller sig med hundratusentals medlemmar som inte är döpta över huvud taget, vet man inte om man skall skratta eller gråta.

Jag är glad åt den behandling vår motion sent omsider har fått, och jag vill bara säga att jag ser fram mot den dag, när den här sortens trakasserier från en kyrka mot en annan inte längre skall behöva avvärijas motionsvägen utan vara förhindrade genom grundlagen.

Anf. 19 BENGT KINDBOM (c):

Fru talman! Med anledning av vad Lars Hjertén sade om att nödvändiga förändringar bör göras frivilligt konstaterar jag bara att om ledamöter vill ge uttryck åt en sådan uppfattning, kan de göra det genom ett bifall till reservation 2. Det är precis detta vi har tagit upp i denna centerreservation.

Anf. 20 OLLE SVENSSON (s):

Fru talman! Med tanke på vårt pressade tidsschema och den debatt som vi förde i fredags, nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan i båda de betänkanden som vi nu behandlar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Konstitutionsutskottets betänkande 11

Mom. 2 b och c (röstning genom bud och på institution m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 148 för reservation 1 av Anders Björck m. fl.

Mom. 5 (valdistriktsindelning, vallokalers öppethållande, lägre kostnader för allmänna val m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa kyrkliga
frågor*

Mom. 6 a (utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval och slopande av spärr vid landstingsval)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för reservation 3 av Nils Berndtson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 12

Mom. 1 (medlemskapsreglerna i svenska kyrkan)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 1 av Lars Ernestam. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (den kyrkliga strukturen)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 52 för reservation 2 av Sven-Erik Nordin och Bengt Kindbom.

Mom. 4 (biskops valbarhet till kyrkomötet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Anders Svärd under överläggningen framställda yrkandet – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (förfarandet vid utnämning av biskop)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 1982/83:1143 av Anders Svärd – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1983/84:16 om vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande, m. m. (prop. 1983/84:68),

1983/84:17 om basenheten för åren 1984 och 1985 (prop. 1983/84:69) samt

1983/84:19 om konkurrensneutral redovisning av mervärdeskatt, m. m. (prop. 1983/84:75).

Anf. 21 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkanden 16, 17 och 19 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas skatteutskottets betänkande 16 om vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande, m. m.

Vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande, m. m.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

Anf. 22 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Först vill jag säga ett par ord om bestämmelserna om avdrag för ökade levnadsomkostnader. Jag går inte in på bestämmelsernas utformning.

Folkpartiet anser att bestämmelserna om avdrag för ökade levnadsomkostnader skall gälla lika för alla. Därför yrkar vi i vår motion 1983/84:250 att orden "under anställning vid företag inom byggnads- och anläggningsbranschen" skall utgå ur lagtexten. Samma bestämmelser skulle därefter gälla för alla inkomsttagare.

Utskottet har vid sin behandling av frågan funnit att regeringsförslaget inte täcker de fall då en sådan utvidgning av bestämmelserna är befogad. Utskottet föreslår därför att orden "vid arbete" skall ersätta orden "under anställning vid företag" i regeringens förslag.

Detta är en förbättring, i själva verket en utvidgning av regelns tillämplighet, men det är inte tillräckligt för att täcka verklighetens behov.

Förslaget om förlängning av bestämmelserna utöver vad tidigare gällande regler medgav har tillkommit med tanke på att byggtiden vid vissa anläggningar är längre än två år. Till sådana bygglätor hör t. ex. kärnkraftsbyggen. I dessa anläggningar ingår komplicerad apparatur- och instrumentutrustning som först måste installeras och där personalen som skall handha skötseln under drift måste skolas in, vilket ofta sker av samma personal som monterat anläggningen. Den tid som dessa då måste vara verksamma vid anläggningen kan komma att överstiga två år.

Det synes inte överensstämma med god sed att personal av olika kategorier som arbetar vid samma anläggning utanför sin ordinarie verksamhetsort skall behandlas olika.

Jag har här endast velat anföra ett exempel i högen, för att visa att regeln inte blir godtagbar med skatteutskottets ändring. Samma förhållande kan uppstå vid ny- eller ombyggnad av andra processindustrier.

Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservationerna 1 och 7.

I detta betänkande behandlas också förslag till nya bestämmelser för resor mellan bostad och arbetsplats. Folkpartiet menar att dessa bestämmelser fått en alldeles för krånglig utformning i regeringsförslaget. Enkla och tydliga bestämmelser gör att de skattskyldiga lätt förstår innebörden av reglerna. Antalet felaktiga deklARATIONER minskar då också.

Folkpartiet anser därför att det behövs endast en gräns för antalet dagar som erfordras för avdrag i de fall då bilen används för resor i tjänst. Denna gräns bör sättas till 60 dagar.

Enligt vår mening bör avdrag beviljas för alla dagar då bil används i tjänsten. Därvid skall också behovet av beredskap för att företa resor i serviceyrken beaktas.

Någon gräns för hur många mil den skattskyldige måste köra per år behövs inte. Det bör ankomma på riksskatteverket att utarbeta anvisningar för de branscher där avdrag kan ifrågakomma.

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Beträffande reglerna om tidsvinst föreslår vi att gränsen sänks till en och en halv timme, med tanke på barnen. För barnfamiljerna framstår beslutet att höja kravet på tidsvinst till två timmar som ett misstag. Redan en och en halv timme innebär ganska långa restider.

Under förutsättning att kravet på tidsvinst minskas accepterar folkpartiet att avdraget successivt sänks med ett belopp motsvarande de fasta kostnaderna, som föreslagits i propositionen. Ett undantag anser vi dock skall gälla. Då den skattskyldige saknar allmänna kommunikationsmedel för resorna till sin arbetsplats bör fullt avdrag beviljas enligt samma bestämmelser som gäller för den som på grund av ålder, sjukdom eller handikapp måste använda bil för arbetsresorna.

Fru talman! Från folkpartiets sida hävdar vi att dessa regler uppfyller kravet på rättvisa – så långt det nu är möjligt vid schabloniserade bestämmelser – samt även kravet på enkelhet.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 3, 5 och 9.

Anf. 23 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Den som lyssnade på den tidigare debatten, när arbetsmarknadsministern var inne i kammaren, kunde höra att hon beträffande propositionen om ungdomslag tyckte att förslaget hade blivit bättre sedan det manglats ytterligare en gång i utskottet. Så kan man också säga beträffande det provisoriska förslag till lag som regeringen lagt fram när det gäller vissa avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande. Jag avser då frågan om ökade levnadsomkostnader. I det avseendet är det en provisorisk lösning som regeringen har valt, för att de som arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen skall få möjlighet att göra avdrag för ökade levnadsomkostnader på bygg- och anläggningsarbeten som varar längre än två år. De nu gällande reglerna innehåller som bekant en maxgräns på två år. Detta har bl. a. inneburit att många byggnads- och anläggningsarbetare sett sig nödsakade att avsluta sitt arbete på orten långt tidigare än vad som varit avsikten, därför att avdragen för de ökade levnadsomkostnaderna därefter ej har medgivits. Så är förhållandena när man kommer ifrån en viss ort och arbetar på en helt annan och måste ha dubbla bosättningar.

Utgångspunkten för regeringsförslaget är det delbetänkande som traktamentssakkunniga lagt fram. En tvåårig lösning har valts sannolikt därför att man längre fram tänker komma med något annat, sedan man kunnat bereda detta betänkande.

Reglerna skall gälla ytterligare två år framåt, så att de som är på ett byggnads- eller anläggningsarbete kan få avdrag för ökade levnadsomkostnader i mer än två år. Men det förefaller som om man inom regeringskansliet även på den punkten inte hade fullt grepp om vad förslaget egentligen kommer att innebära.

Med den skrivning som regeringen föreslog skulle visserligen de flesta som arbetar på en sådan bygg- eller anläggningsarbetsplats få avdrag för ökade levnadsomkostnader i mer än två år, men dock inte alla. Det är nämligen en

del anställda, exempelvis på elektrikersidan och inom Metall, som arbetar tillsammans med byggnadsarbetarna men som har ett annat anställningsförhållande än byggnadsarbetarna har. Dels är de inte anställda vid objektet som sådant, dels är de inte anställda i ett företag som anses ligga inom bygg- och anläggningsbranschen.

Detta föranledde mig att motionera och för utskottet klargöra hurdana sakförhållandena på en byggarbetsplats är. Jag har också mötts av det positiva beskedet att utskottet, visserligen först efter moget övervägande, har biträtt den motion som jag har väckt. Det hade varit orimligt om man inte hade gjort det, därest en del byggnadsarbetare skulle få göra de begärda avdragen för ökade levnadsomkostnader medan en mindre del inte skulle få det. Därför är jag vad detta anbelangar helt nöjd med utskottets behandling. Utskottet har också ansett sig nödsakat att ändra i själva lagförslaget och inte bara göra ett uttalande i motiveringen.

Beträffande de problem som Kjell Johansson tog upp kan det möjligen sägas att den som kommer till en bygg- eller anläggningsarbetsplats – Kjell Johansson tog som exempel ett kärnkraftverk, även om det inte skall byggas några flera sådana – för att montera vad det nu kan gälla sannolikt gör det såsom anställd vid ett företag som arbetar inom bygg- och anläggningsbranschen. Med den förändrade skrivning som utskottet har gjort kommer han också i åtnjutande av avdragen. Men den dag en anställd byter arbetsgivare och, enligt det exempel som Kjell Johansson gav, tar anställning vid kärnkraftverket, då skall självfallet inte dessa förmåner kunna utnyttjas. Jag säger självfallet, därför att det är väsentliga skillnader mellan en anställning på fasta anläggningar och en inom bygg- och anläggningsbranschen. De som arbetar på fasta anläggningar har tagit anställningen i vetskap om att anställningen kommer att vara en längre tid. De har då att ta ställning till att antingen flytta dit eller ha långa resor. De som jobbar inom bygg- och anläggningsbranschen, som hela sitt verksamma arbetsliv byter arbetsplats tid efter annan, behöver särbehandlas. Det har också skett genom denna skrivning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan.

Anf. 24 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 16 behandlas två olika frågor. Den första rör en ändring av skattereglerna om avdrag för ökade levnadsomkostnader. Detta är egentligen en mycket allvarlig fråga, därför att det som riksdagen på förslag av den socialdemokratiska regeringen nu tydligt skall göra är att gynna en grupp löntagare framför andra grupper.

Frågor rörande levnadsomkostnader och avdrag för dessa vid inkomsttaxeringen är något av det mest krångliga och besvärliga som finns att hantera. Det är också ett område där många överklaganden har skett. Det finns en mängd avgöranden i såväl kammarrätter som regeringsrätten, och man har där i normala fall en mycket restriktiv praxis. Det talas i propositionen och utskottsbetänkandet också om den tvåårsregel som f. n. gäller.

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Det är mot denna bakgrund mycket anmärkningsvärt att regeringen föreslår att det bara är för en enda grupp löntagare som denna regel skall ändras. Om man nu tillfälligt skall göra en ändring för två taxeringar måste rättvisan kräva att alla löntagare blir berörda av de ändrade reglerna. Jag skulle vilja fråga representanten för regeringspartiet: Hur kan ni över huvud taget motivera att man på det uppseendeväckande sätt som här föreslås ökar de orättvisor som i andra hänseenden i dag finns i skattesystemet?

Så till avdragen för resor mellan bostad och arbetsplats, som har vållat en intensiv debatt i massmedia och skapat väldiga problem i taxeringsarbetet.

Den första fråga som jag skulle vilja ta upp gäller reglerna för avdrag för resor till och från arbetsplatsen när man använder bilen i tjänsten. Det mest logiska måste rimligen vara följande: Om jag har skyldighet och behov av att använda min egen bil i arbetet, måste jag ha rätt att för varje dag dra av de kostnader som jag har för att ta bilen från bostaden till arbetsplatsen.

Jag kan därför inte förstå de gränser som sätts i propositionen och som accepteras av Kjell Johansson. Det förslaget innebär att man inte får något avdrag alls om man använder bilen i tjänsten mindre än 60 dagar under ett år. Den som 55 dagar har kört bilen till jobbet för att använda den i tjänsten får inget avdrag för resa med bil mellan bostad och arbetsplats – om inte förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. Men den som har kört 61 dagar får avdraget. Det skulle vara intressant att höra Kjell Johansson motivera vad det är som gör att detta är en "rättvisereform" – eller hur han nu uttryckte det.

Det rimliga är, som sagt, att man får avdrag för de dagar man faktiskt använt bilen och att det också finns någon form av krav på användandets omfattning osv. Sådana krav har föreslagits i den reservation som moderata samlingspartiet och centerpartiet i denna fråga har fogat till skatteutskottets betänkande.

När det gäller frågan om tidsvinsten och beräkningen av de avdrag i kronor per mil som skall medges kan vi konstatera att regeringen i propositionen har föreslagit att man efter hand skall "fasa ut" den del av kostnaderna som är fasta kostnader. Regeringen säger att människor i allmänhet har bil och att det därför är de rörliga kostnaderna som bör få dras av. Detta resonemang accepterar Kjell Johansson, som samtidigt vill att tidsvinstkravet skall minska från 120 till 90 minuter.

Man kan kanske tycka att den som representerar det parti som 1981, när dessa förslag lades fram, innehade både minister- och statssekreterarposter-na i budgetdepartementet borde, för att vara konsekvent, ha rest eventuella invändningar i det arbete som då ägde rum.

Kjell Johansson säger att det är med tanke på barnfamiljerna som han vill minska tidsvinstkravet. Det enklaste är då att följa den logik som vi moderater följer när vi föreslår att man i tidsvinstberäkningen skall få räkna in resa till och från daghem för att lämna och hämta barn. Det gäller, självfallet, också familjedaghem och annan privat barntillsyn. Då löser man detta problem.

Det finns naturligtvis vissa kategorier människor som har svårt att klara

tidsvinstskravet. Det gäller självfallet dem som inte har kollektivtrafik som alternativ. De får också göra avdrag för resa med bil. Det gäller även äldre, handikappade och sjuka, vilka också får göra avdrag. Såvitt vi moderater kan se finns det ytterligare en kategori som har problem, nämligen de som på vägen till och från arbetet skall lämna och hämta barn på daghem o. d.

Genom att införa fullständig avdragsrätt i dessa regler oavsett tidsvinstskravet och genom att vid beräkningen av tidsvinsten räkna med den tid som det tar att hämta och lämna barn på daghem löser man det problem som Kjell Johansson vill lösa. Då fullföljer man också det beslut som riksdagen i enighet, bortsett från vpk, våren 1981 fattade på förslag av den dåvarande folkpartistiske budgetministern.

Fru talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6, 7 och 8 i skatteutskottets betänkande nr 16.

Anf. 25 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Med anledning av vad Bo Lundgren här säger och den motion som jag har väckt måste jag göra ett påpekande. Bo Lundgren måste väl erkänna att det är väsentliga skillnader mellan olika yrkeskategorier. För den arbetstagare som väljer att ha en anställning på en fast arbetsplats som inte flyttas hela tiden, även om den ligger i en ort långt bort, är detta val klart frivilligt. Men den som har ett yrke inom byggnads- och anläggningsbranschen eller som i olika skeenden servar just byggnads- och anläggningsbranschen tvingas byta arbetsplats, för när bygget eller anläggningen är färdig på den ena orten bär det i väg till nästa. Att det finns väsentliga skillnader mellan dessa arbetstagare må väl Bo Lundgren medge. Det är detta som jag för min del har haft som utgångspunkt när jag har ansett att det förslag som regeringen har lagt fram är bra – det behövde bara kompletteras med det som jag anfört i min motion.

Anf. 26 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill beträffande gränsen vid 60 dagar säga att vi har tänkt oss den gränsen därför att det på det sättet blir enklare för skatteadministrationen. Man slipper därmed alla de fall där det rör sig om mycket få dagar.

Anf. 27 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Först till Tommy Franzén: Det jag talade om gällde inte de yrkeskategorier som har fast arbete någon annanstans utan dem som har tillfälligt arbete. Det finns yrkeskategorier med tillfällig tjänstgöring som man mer eller mindre tvingas fullgöra under kanske tre år, för att sedan flytta tillbaka till sin gamla bostadsort. Vad är det för skillnad mellan dem och de yrkeskategorier Tommy Franzén talar om? Det här kan gälla läkare, som har viss utbildning förlagd till annan ort och tvingas flytta under längre tid. Det kan gälla statstjänstemän över huvud taget och andra kategorier av löntagare. Jag skulle vilja fråga Tommy Franzén: Om det finns andra kategorier löntagare än dem han nämnde som har exakt samma förhållande,

tycker Tommy Franzén verkligen att det är rättvist att denna avdragsrätt bara skall gälla den kategori som har byggnads- och anläggningsarbeten?

Sedan till Kjell Johansson: Visst är det enkelt för skatteadministrationen om man sätter en gräns. Hade man satt gränsen vid 220 dagar hade det blivit ännu enklare. Om man börjar fundera över hur man logiskt skall bygga upp principerna för när avdrag för resa mellan bostad och arbetsplats skall medges om man använder bil i tjänsten, finns det egentligen bara en slutsats, och det är att medge avdrag för resor samtliga de dagar man faktiskt använt bilen. Om man skall ha en schablongräns borde det i så fall vara av den typ som regeringen föreslår, dvs. om man kör över 160 dagar får man göra avdrag för alla dagar utan att behöva specificera antalet, för enkelhetens vinnande.

Anf. 28 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! För de kategorier som Bo Lundgren nämner föreligger inte samma förhållande som för dem som arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen. En läkare som jobbar på ett sjukhus är inte på samma sätt tvingad att flytta från detta sjukhus och tjänstgöra på någon annan plats. Det är i så fall ett frivilligt åtagande. Och det är definitivt inte så att sjukhuset för ett antal år byter verksamhetsort. Likadant är det med statstjänstemannen. För honom gäller inte samma betingelser vid tjänstgöring på en annan ort som för en byggnads- och anläggningsarbetare. Statstjänstemannens arbetsplats finns kvar, och det är ett frivilligt åtagande om han flyttar på sig under en period av två år eller mer. Skillnaden är den att byggnads- och anläggningsarbetaren flyttar hela livet beroende på var de olika bygg- och anläggningsarbetsplatserna finns. Det är någonting som han tvingas leva med, och det är en väsentlig skillnad jämfört med förhållandena för dem som Bo Lundgren här anför som exempel.

Anf. 29 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Om man skall ha en schablongräns bör man välja den som regeringen angett, nämligen 160 dagar, säger Bo Lundgren. Men det är ju precis vad vi har gjort. Vi har tagit en av de två gränser som regeringen angett och säger att bara den behövs. Vi behöver inte ha två olika gränser, för då blir det bara mer invecklat. Den gräns som vi har valt, 60 dagar, är precis den gräns som regeringen har föreslagit.

Anf. 30 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Tommy Franzén är egentligen en klok man, som inser att han har fel, antar jag. Det finns ju människor som befinner sig i den situation som jag redovisade, och för dem är det ju egal om den råder under hela livet eller om det händer en, två eller tre gånger under den yrkesverksamma tiden. Om man skall skapa rättvisa måste denna gälla oavsett antal tjänstgöringar utanför den vanliga verksamhetsorten. Samma regler bör gälla i samtliga fall. Men Tommy Franzén kanske tänjer litet grand på rättvisebegreppet i detta sammanhang.

Låt mig säga till Kjell Johansson att det finns en väsentlig skillnad. Jag sade

att jag har förståelse för 160-dagarsgränsen, därför att den förenklar till den skattskyldiges förmån. När det är fråga om mer än 160 dagar slipper man att över huvud taget redovisa antalet dagar – då får man göra avdrag för alla dagar man har arbetat. Om man har behov av att använda bilen i tjänsten 58 eller 59 dagar får man inget avdrag vid tillämpning av gränsen 60 dagar, som jag sade tidigare, om man inte uppfyller förutsättningarna i övrigt. Men arbetar man 60 eller 61 dagar får man göra avdrag. Den orättvisan uppstår genom det förslag som folkpartiet – och det har jag litet svårt att förstå – har accepterat.

Förste vice talmannen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 31 HAGAR NORMARK (s):

Fru talman! Som framgått av tidigare anföranden har vi i dag att ta ställning till ändringar när det gäller vissa avdrag för intäkternas förvärvande, nämligen avdrag för ökade levnadskostnader och avdrag för kostnader för resor med bil mellan bostad och arbetsplats när bilen används i tjänsten.

F. n. gäller att avdrag kan medges för ökade levnadskostnader under högst två år, t. ex. vid dubbelt boende på grund av att bostad ej kunnat ordnas på verksamhetsorten och när det förutsätts att verksamhetsorten blir bostadsort. Detta gäller skattskyldiga med varaktigt arbete. Vid projektarbete, såsom byggande av kraftverk, broar m. m., pågår arbetet under byggnadstiden och upphör när projektet är färdigt. De anställda flyttar rimligen inte till verksamhetsorten för förarbete under bara några år. Det är också svårt att finna en bostad. Det har visat sig att avdragstiden två år kan bli för kort. I en del fall behövs en längre tid än två år för att fullborda ett bygge. Det kan då anses skäligt att förlänga tiden för avdrag. Det har ibland blivit svårt att behålla arbetskraft och färdigställa projekt i rätt tid.

I proposition 1983/84:68 föreslås en uppmjukning av reglerna för anställda i företag i bygnads- och anläggningsbranschen, vilket innebär att avdrag motsvarande traktamente för långtidsförrättning skall medges även efter tvåårsperioden. Utskottet finner att en uppmjukning av reglerna för anställda vid företag inom bygnads- och anläggningsbranschen är befogad. Men utskottet framhåller: "Det torde emellertid finnas flera kategorier yrkesarbetare som utan att inneha sådan anställning utför arbete på anläggningsarbetsplatser under samma betingelser som bygnads- och anläggningsarbetarna."

Med tanke på att flera ledamöter i utskottet hade uppmärksammat detta – redan innan Tommy Franzén skrev sin motion – och att man hade haft kontakter med departementet var det inte svårt att få till stånd den här skrivningsändringen. Därför bör av rättviseskäl, anser utskottsmajoriteten, även sådana yrkeskategorier omfattas av de nya reglerna, men menar att den föreslagna utvidgningen bör tillämpas med försiktighet och bara avse skattskyldiga, som mer än två år är knutna till ett anläggningsarbete och i övrigt har samma bostads- och arbetssituation som de anställda vid bygnads-

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

och anläggningsföretag. Bestämmelserna skall vidare gälla under en övergångstid och skall tillämpas endast vid 1984 och 1985 års taxeringar, i avvaktan på nya förslag med anledning av traktamentssakkunnigas utredning (SOU 1983:3).

De borgerliga partierna vill att de nya reglerna skall omfatta även andra än de som arbetar inom bygg- och anläggningsbranschen. Utskottets majoritet avstyrker en utvidgning till andra grupper än de som avses i propositionen och den ändring jag redogjort för. Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 7.

I vad gäller avdrag för resor mellan bostad och arbetsplats gäller nu ett avstånd på minst 5 kilometer, förutom vid tidsvinst på två timmar, handikapp eller avsaknad av andra färdssätt. Saknas kollektiva trafikmedel får man alltså göra avdrag för användande av bil för resor till och från arbetet, eller om bilen regelmässigt används i tjänsten. Att bilen används regelmässigt har i riksskatteverkets tolkning och föreskrifter bedömts vara när bilen använts i tjänsten i 160 dagar. Då får avdrag göras för resor mellan bostad och arbetsplats under hela året. I praktiken har det visat sig nödvändigt att göra en viss uppmjukning av nuvarande regler, och därför föreslås att om bilen brukas i tjänsten under minst 60 dagar får avdrag göras för de dagar den använts. Har bilen körts i tjänsten 160 dagar får avdrag göras under hela året. Den sammanlagda körsträckan för året skall uppgå till minst 300 mil. Bilen skall bevisligen köras och inte bara stå till disposition i tjänsten. Detta gäller från 1985 års taxering.

De borgerliga partierna är kritiska till uppmjukningsförslagen så till vida att de bjuder över. Hur missnöjda borde de då inte ha varit med den tidigare lagen. Moderaterna och centern vill att avdragsrätt skall tillåtas för alla dagar man kör i tjänsten och att ingen 300-milsgräns skall finnas. Folkpartiet godtar 60-dagarsregeln men vill ha bort 300-milsgränsen. Utskottets majoritet anser att det nu föreliggande förslaget är väl avvägt och till de skattskyldigas fördel jämfört med nuvarande ordning. Jag yrkar avslag på reservationerna 2, 3 och 9.

Vid beräkning av avdrag för kostnader för bilresor mellan bostad och arbetsplats gäller att avdraget varje år uppräknats med hänsyn till både fasta och rörliga kostnader. Vid 1984 års taxering medges avdrag med 10:20 kr. per mil upp till 1 000 mil och med 6:20 kr. per mil därutöver. Nu föreslås att beräkning av körkostnaderna skall ske bara med hänsyn till enbart de rörliga kostnaderna. För att det skall bli en mjukare övergång till det nya systemet föreslås att bilavdragen fryses till 10:20 kr. per mil, ända tills de rörliga kostnaderna överstiger detta belopp. Detta leder på sikt till lika avdrag för alla oavsett körsträcka.

Moderaterna och centern vill ha kvar nuvarande bestämmelser, som torde innebära en fortsatt ökning av bilavdragen. Det borde vara av intresse för er att få veta att varje tioöring i ökat avdrag för bilresor kostar 70 milj. kr. i skattehortfall och att de totala bilavdragen 1979 – den senaste uppgift jag kunnat få fram – uppgick till 4,8 miljarder. I fjol var det 1,5 miljarder skattskyldiga som yrkade avdrag för bilresor på i genomsnitt 500 mil. Om

man räknar på detta kommer man fram till sammanlagda bilavdrag på över 7 miljarder kronor. Detta borde vara ett bra skäl för att begränsa bilavdragen. Jag yrkar avslag på reservationerna 4 och 8.

Beträffande tidsvinsten vill folkpartiet ha en återgång till gränsen en och en halv timme. Det förvånar mig litet att det är Kjell Johansson som yrkar det. Det var nämligen den borgerliga regeringen med folkpartisten Rolf Wirtén som ekonomi- och budgetminister som införde tvåtimmarsregeln. Vi accepterade då två timmar och anser inte att det finns skäl att nu ändra på detta. Jag yrkar avslag på reservation nr 5.

Moderaterna vill nu som tidigare att resor med barn till och från daghem skall inräknas i restiden. Utskottet har tidigare avstyrkt detta motionskrav, och något nytt som motiverar bifall har inte framkommit. Jag yrkar avslag på reservation nr 6.

I propositionen görs en teknisk ändring beträffande avdrag för skyddsutrustning och skyddskläder som är nödvändiga för arbetets utförande och som alltid är avdragsgilla. I den föreslagna lagtexten heter det: "Med skyddsutrustning avses bland annat hjälm, skyddsglasögon, hörselskydd och skodon med stålhatta. Med skyddskläder avses sådana kläder, som har särskilda skyddsegenskaper mot frätande ämnen, mekaniska skador eller mot väta, värme eller kyla som i huvudsak har andra orsaker än klimatförhållandena."

Avdrag för övriga skydds- och arbetskläder har under en försöksperiod på några år medgetts med ett schablonavdrag på 300 kr. för vissa grupper. Detta avdrag försvinner i och med att schablonavdraget för intäkternas förvärvande höjs från 100 till 1 000 kr. Detta förslag godtas av utskottet.

Jag vill med det anförda yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess betänkande nr 16 på alla punkter.

Anf. 32 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt tidigare inlägg tycker jag att det är anmärkningsvärt att regeringen för att gynna en särskild grupp löntagare inför särregler när det gäller avdrag för ökade levnadskostnader.

Jag skulle vilja fråga Hagar Normark: Vad är det som gör att andra löntagare i samma situation – märk väl: det gäller samma situation, dvs. att man tillfälligt arbetar utanför den ort där man normalt har sin sysselsättning – inte får samma förmån utan ni är beredda att införa denna orättvisa. Det är i och för sig på beställning, eftersom förslaget bygger på ett brev som, såvitt jag förstår, kommit till finansdepartementet från berörda fackliga organisationer.

Jag har redan tagit upp frågan om de orättvisor som skapas när man inför bestämmelsen att avdrag för resor till och från arbetsplatsen får göras om bilen används 60 dagar i tjänsten. Det finns här en annan detalj som är förvånande. Vid denna korta tid på 60 eller 61 dagar skall man också uppfylla kravet på 5 mils körsträcka per dag. När det gäller den övre gränsen – 160 dagar – blir det ungefär 2 mil per dag. Vad är det som gör att man bör köra

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

mer i tjänsten för att få avdrag vid den nedre gränsen än vid den övre gränsen?

När det gäller de fasta kostnaderna vill jag säga att de människor som kommer att drabbas av att man tar bort den del av avdraget som rör fasta kostnader är de som har det största behovet av både bil och avdrag för resor till och från arbetsplatsen, dvs. de som bor i glesbygden och som Hagar Normark väl känner till. Det är dessa som i första hand kommer att drabbas, därför att det inte kan sägas att de inte har behov av bil. Kollektivtrafiken i glesbygden är inte utbyggd på sådant sätt att den alltid kan utnyttjas för arbetsresor.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6, 7 och 8.

Anf. 33 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Man får använda bilen för resor till och från jobbet om allmänna kommunikationsmedel saknas, sade Hagar Normark. Det är helt riktigt, men det som vi vänder oss emot och där vi föreslagit en ändring är att man drabbas väldigt hårt av den här bestämmelsen om man bor i glesbygd och har långt till jobbet.

Hagar Normark förvånade sig mycket över gränsen på en och en halv timme. Gränsen för tidsvinsten höjdes ju till två timmar beroende på att man ville spara pengar. Man ansåg helt enkelt att bilavdragen var för dyra. Vi har nu kommit fram till att det kanske inte var så förnuftigt, utan vi har velat välja den här vägen i stället. Vi kombinerar detta med ett successivt borttagande av avdraget för de fasta kostnaderna för de skattskyldiga som det här är fråga om. Jag tror att flera skulle ändra sig i politiken. Det är inte katastrofalt. Man kan aldrig hävda att det man har kommit fram till är det absolut riktiga vid alla tillfällen.

Slutligen beträffande förlängningen av tillämpningen av bestämmelserna om avdrag för ökade levnadskostnader, så är det som Hagar Normark mycket riktigt säger, att detta skall gälla vid 1984 och 1985 års taxeringar. Det innebär ju att de människor som omfattas av dessa bestämmelser redan måste ha haft anställningar på annan ort för att komma i fråga. Det blir alltså inte en massa nytillkommande – det är otänkbart under den här perioden. Det är bara personer som redan arbetar på annan ort som omfattas av bestämmelserna. Med tanke på detta tycker jag att det hade varit förnuftigt att utforma regeln på ett sådant sätt att man slipper få gränsfall och bedömningsfall vid tillämpningen av regeln när den ändå bara skall gälla för det år som vi nu har och det år som kommer.

Anf. 34 HAGAR NORMARK (s) replik:

Fru talman! Till Bo Lundgren skulle jag vilja säga följande. Det är inte exakt samma förhållanden som råder. Han tog exempel med läkare som tjänstgör ute på sjukhus. Läkarna har väl tilltagna traktamenten när de är ute och tjänstgör extra.

Som jag nämnde i mitt anförande är det här förslaget till fördel också för

företagen i den här branschen. De riskerar ibland att förlora sin arbetskraft som rimligtvis inte har kunnat flytta till verksamhetsorten.

Kjell Johansson vill ändra tidsgränsen till en och en halv timme som det var förut. Jag tror inte att Kjell Johansson lyssnade riktigt ordentligt när jag talade om vad rescavdragen egentligen kostar. Varje tioöring kostar 70 milj. kr. i skattebortfall. Då är det förunderligt att ni i oppositionsställning kan vara med och låta tioöringarna, för att inte tala om miljarderna, rulla. Men när ni var i regeringsställning införde ni tvåtimmarsregeln för att spara pengar. Vi accepterade att stötta det då.

Jag finner inte någon att anledning att ändra på detta nu.

Anf. 35 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det jag talade om gällde inte en läkare som flyttar frivilligt till en tjänst någon annanstans och sedan flyttar tillbaka eller möjligtvis till ett tredje sjukhus. Jag nämnde exempelvis läkare som för sin vidareutbildnings skull tvingas flytta till ett sjukhus under en period som överstiger två år, men som sedan, kanske efter tre eller fyra år, flyttar tillbaka. Det är orimligt att tänka sig att man skall flytta till den här tillfälliga verksamhetsorten. Det är därför jag inte begriper varför man inte kan skapa rättvisa genom att låta alla löntagare, som befinner sig i motsvarande situation som de som arbetar på byggnads- och anläggningsplatser, få detta avdrag enligt de regler som föreslås.

Jag tycker det är orimligt, och jag har mycket liten förståelse för det. Det är som sagt anmärkningsvärt att man gör på detta sätt efter en brevbeställning från berörda fackliga organisation – även om det är vanligt att regeringen tar väldigt stor hänsyn till fackföreningsrörelser i det här sammanhanget.

Anf. 36 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte exakt, eftersom jag inte har varit med i riksdagen så länge, men jag undrar om inte socialdemokraterna reserverade sig för en och en halv timmes-gränsen när man tog den här höjningen. Jag måste ändå klara ut det här med Hagar Normark så att det blir korrekt.

Vi vill nu ha en och en halv timme i stället. Då är vi beredda att betala detta med en successiv nedtrappning av ersättningen. Och är det som Hagar Normark säger, att en tioöring på ersättningen gör 70 milj. kr., då kanske vi har tagit till för mycket i besparingar – inte i inledningsskedet, eftersom det här skall komma successivt, men när förslaget är färdigt. Det blir ju en väldig besparing man gör genom att följa vårt förslag, om det nu skulle vara så att en tioöring motsvarar 70 milj. kr.

Anf. 37 HAGAR NORMARK (s) replik:

Fru talman! Nej, Bo Lundgren, jag kan absolut inte jämställa byggnads- och anläggningsarbetare m. fl., som jobbar under svåra förhållanden och för vilka det inte finns bra bostäder, med läkare som är ute för att fullgöra sin utbildning.

Får vi en läkare till glesbygden – ni har ju försökt undervisa mig om

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

glesbygden, och jag skall svara på det – av vilken sort det vara må, halv- eller helutbildad, så måste vi ställa upp med subventionerade bostäder. Och stackars den som söker peta på förmånerna därvidlag – förmåner som till stor del är skattefria.

Nej, det går inte att göra sådana jämförelser.

Sedan fick jag också påbackning av Kjell Johansson för reseavdraget när det gäller glesbygden. Just den här nya formen – ett avdrag som är lika för alla och som läses vid 10:20 kr. per mil – gynnar glesbygden. Där är det många som kör på långa avstånd, kanske flera tusen mil. Och hur många gånger tror ni inte att jag fått påbackning för att de efter 1 000 mil inte får göra samma avdrag som upp till 1 000 mil.

Det här förslaget gynnar som sagt glesbygden.

Anf. 38 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! På grund av ett missförstånd när det gäller anmälningen till talarlistan har jag blivit inplacerad efter utskottets företrädare. Jag beklagar detta, men jag vill ändå anföra några synpunkter på det utskottsbetänkande som vi nu behandlar och där just frågan om vissa avdrag för inkomstens förvärvande tas upp.

I propositionen föreslås vissa ändringar av bestämmelserna om avdrag för ökade levnadskostnader under åren 1984 och 1985. Förslaget innebär att tidsperioden, som nu är två år, utsträcks till att i vissa fall gälla därutöver under åren 1984 och 1985.

Som framgår av reservation 1 har också vi reserverter förståelse för de problem som kan uppstå för berörda arbetstagare. Men liksom utskottsmajoriteten inser vi den besvärliga gränsdragning som propositionens förslag kan innebära. Utskottsmajoriteten har gjort vissa ändringar när det gäller utvidgningen, för att förhindra alltför stora problem vid gränsdragningen.

Vi reserverter motsätter oss inte en tillfällig utvidgning av bestämmelserna under 1984 och 1985 men anser att i så fall bör reglerna gälla generellt under dessa år och inte bara gälla en speciell grupp.

I reservation 2 berörs det i år så omdiskuterade avdraget för resor till följd av användning av bil i tjänsten. Föga anade jag – och jag tror att inte heller någon annan anade det – att när vi i riksdagen införde ordet "regelmässigt" i lagtexten, så skulle det komma att innebära så stora problem. Ordet regelmässigt kom att tolkas helt olika i länen – ja, i vissa taxeringsnämnder har man t. o. m., enligt uppgifter jag fått, under taxeringsperioden ändrat uppfattning om hur ordet regelmässigt skall tolkas. Detta är minst sagt otillfredsställande, och jag hade väntat mig något ingripande från regeringen eller riksskatteverket under den tid taxeringen pågick i första instans, för att det skulle kunna åstadkommas en mera likartad tolkning av ordet regelmässigt.

Jag aktualiserade också frågan i en interpellation, men tyvärr gjordes ingenting för att åstadkomma en likartad tolkning i alla län och alla

taxeringsnämnder. Detta gör att det sannolikt blir en mängd överklaganden just på denna punkt.

Nu har regeringen kommit med ett förslag till regler för nästkommande år, och jag hoppas att det därmed skapas en grund för att länsrätterna i det fortsatta arbetet med 1983 års taxeringar får en gemensam uppfattning om hur man skall tolka ordet regelmässigt.

I sista stycket på s. 11 i utskottsbetänkandet står:

”Bedömningen av begreppet ’regelmässigt’ har skiftat i olika delar av landet. Det är mot den bakgrunden som regeringen i propositionen föreslår ett förtydligande i form av en precisering av hur många dagar en bil bör användas i tjänsten för att man på den grunden skall kunna godkänna avdrag för kostnader för resor med bil mellan bostad och arbetsplats.”

Jag får intrycket av denna skrivning att detta också är något som kommer att gälla som riktmärke för den fortsatta behandlingen av ärendena i 1983 års taxering. Skönt vore det, om så blir fallet. Därmed kan anhopningen av överklaganden begränsas till länsrätten.

Beträffande regeringens förslag i proposition 68 angående avdragsregler-
nas utformning anser centern att dessa är otillfredsställande. Enligt vår uppfattning, som redovisas i motion 235 och ytterligare motiveras i reservation 2, skall avdrag i princip medges alla dagar bilen används i tjänsten. För att undvika missbruk av regeln bör dock körsträckan inte vara alltför kort. Vi föreslår därför en minimigräns på 2 mil per dag. Dessutom bör avdrag medges för dagar då arbetstagaren är skyldig att ha bilen till hands på arbetsplatsen.

I reservation 4 berörs propositionens förslag om bilavdragens storlek. Vi kan inte dela regeringens uppfattning att avdrag endast skall medges med de rörliga kostnaderna. För pendlare med stort avstånd mellan arbete och bostad är de fasta kostnaderna, dvs. bilinköpet, stora. De är en betydande andel av resekostnaden. Det är orimligt och orättvist att man skall ta bort denna bit av underlaget för beräkning av reseavdrag. Vi har haft denna regel under en lång följd av år. Den har accepterats och inte ifrågasatts – man skulle ha avdrag för både de fasta och de rörliga kostnaderna. Att helt plötsligt ta bort denna del av avdragsunderlaget anser jag vara ett brott mot dem som har grundat sin bostadsplanering på att man skulle få behålla detta avdrag. Visserligen är det en rimlig övergångstid, men man tar ändå bort detta som underlag. När jag dessutom ser hur den socialdemokratiska regeringen agerar – vi hade ett exempel häromdagen då man höjde bilaccisen – blir jag ännu mer betänksam mot detta förslag.

Fru talman! med utgångspunkt i det jag här har sagt yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4, 7 och 8.

Anf. 39 HAGAR NORMARK (s):

Fru talman! Det blir litet underlig debattordning genom att talarna har anmält sig i den här ordningen.

Jag vill säga till Stig Josefson när det gäller orden regelmässig användning att riksskatteverket tillsammans med alla skattecheferna i landet utformat

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

anvisningar som på sina håll tolkats på ett avvikande sätt. I en del fall har man kanske inte tagit tillräckligt allvarligt på de bestämmelser som nu gäller. I de allra flesta län har man godtagit reglerna, och många har inte heller överklagat sina deklARATIONER, såvitt jag kan förstå. Det skulle medföra ett otroligt besvär för taxeringsmyndigheterna om man skulle låta den nya lagen gälla retroaktivt för 1983. När man ändrar en lag omfattas egentligen inte de tidigare besluten av den nya lagen. Jag har hört Stig Josefson säga att det kan vara den skattskyldige till fördel. Men jag undrar om det verkligen är till fördel för oss alla att dra i gång den stora byråkrativalsen.

Jag vidhåller fortfarande när det gäller reseersättningarna att ett borträknande av de fasta kostnaderna gynnar folk i glesbygder som har långt att köra. Nu får de samma avdrag som alla andra, även efter 1 000 mil. Det har inte varit förhållandet tidigare, vilket det har anmärkts mycket på. När man försökt förklara att det var på det sättet därför att man räknade med att de fasta kostnaderna innefattades i ersättningen för de första 1 000 milen har förståelsen inte varit stor. Jag vågar säga att jag känner ganska bra till förhållandena i glesbygden.

Anf. 40 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! När Hagar Normark säger att det gynnar glesbygder med rätt långa avstånd blir jag något förvånad över denna argumentering. Tidigare har det betonats att man byggt upp ett system som skulle vara rättvist och där man tagit hänsyn till de fasta kostnaderna. Vid längre körsträckor bedömdes de fasta kostnaderna ha en mindre inverkan totalt sett.

Enligt den uppfattning som Hagar Normark nu framför skulle det system som hennes parti och hon själv varit med om att utforma vara felaktigt. Jag anser för min del att man där har tagit hänsyn till de fasta kostnadernas inverkan på de totala kostnaderna och att det system som vi har haft har varit rättvist. Med den utgångspunkten beklagar jag att man nu ändrar det systemet.

När det gäller begreppet "regelmässigt" var det på det sättet att vi i utskottet ingalunda fick någon information om att man skulle lägga in den tolkningen i ordet "regelmässigt". Det är beklagligt att vi i utskottet inte uppmärksammade detta och gjorde en utförlig tolkning av vad vi avsåg med ordet regelmässigt – i så fall hade vi sannolikt sluppit den tråkiga situation som uppstått vid årets inkomsttaxering, där det förekommit olika tolkningar. Ett flertal län har tolkat bestämmelserna på annat sätt än riksskatteverket. Det har sagts mig att det också finns taxeringsnämnder som t. o. m. under taxeringsperioden har ändrat inställning till hur man skulle tolka detta begrepp och bedömt taxeringen olika.

Det är, anser jag, en mycket olustig situation som har uppstått. Jag måste säga att när jag läser utskottsbetänkandet finner jag att det underförstått finns en liten, liten fingervisning om att vi inte bör ha kvar detta förhållande när länsrätterna nu skall börja göra sin bedömning. Eftersom också länen har haft olika uppfattningar föreligger det faktiskt fortfarande risk för att vi skall få olika tolkningar i länsrätterna, och då blir det en mängd överklaganden

och därmed en oerhörd anhopning av ärenden i högre instanser. Jag hoppas att vi skall kunna undvika detta, och det är därför som jag tolkar positivt vad utskottet har skrivit här, där man – visserligen inte i klartext, men som jag läser det underförstått – har givit en liten fingervisning om hur ordet "regelmässigt" skall tolkas vid den fortsatta behandlingen av 1982 års inkomstuppgifter.

Anf. 41 HAGAR NORMARK (s):

Fru talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, men vad jag vill säga just med utgångspunkt i de olika tolkningarna av "regelmässigt" är att det verkligen är beklagligt att det blivit på det sättet. Vi strävar efter att uppnå en likformig och rättvis taxering, och den här propositionen har blivit framlagd för att vi skall få mer preciserade regler för hur vi skall ha det i fortsättningen.

Stig Josefson sade tidigare att det var förvånansvärt att riksskatteverket inte hade ingripit. Verket kan inte ingripa i länsrätternas pågående arbete – det vet Stig Josefson mycket väl – utan det är de utfärdade anvisningarna som skall gälla.

Och så var det då om glesbygdsresorna igen. Det är ett faktum att alla som bor i glesbygd får långa resvägar. Jag har många gånger mött människor som inte tyckt om att man får göra ett mindre avdrag när man har kört mer än 1 000 mil. Nu blir det lika för alla – mil för mil. Det tycker jag är rättvist.

Anf. 42 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! När anvisningarna av länsmyndigheterna tolkas på olika sätt i de olika länen är det en unik situation. Jag anser att det är angeläget att rätta till detta. Grunden för våra beskattningsregler är ju att vi skall åstadkomma en likartad beskattning oberoende av var i landet man bor.

Det måste vara en självklarhet att man gör sitt bästa för att få en likartad beskattning i hela landet.

Anf. 43 HAGAR NORMARK (s):

Fru talman! Jag delar Stig Josefsons uppfattning att vi skall göra den rättelsen. Det är därför propositionen har kommit.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av skatteutskottets betänkande 19.)

Anf. 44 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 17 om basenheten för åren 1984 och 1985.

Nr 51

**Måndagen den
19 december 1983**

*Vissa avdrag för
kostnader för
intäkternas
förvärvande,
m. m.*

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

Anf. 45 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Den allmänna debatten har på sistone handlat mycket om skatteplanering. Några har krävt ändringar i skattelagstiftningen för att hindra en upprepning av vissa i pressen och på andra håll uppmärksammade fall.

Det är emellertid förvånansvärt att så få har frågat sig varför det förekommer skatteplanering. Vad är det exempelvis som gör att en person tar stora lån och betalar höga räntor för att köpa premieobligationer, som ger en garanterad vinst på bara några procent? Ja, det beror inte i sig själv på rätten att göra avdrag för räntor. Det beror naturligtvis på de höga marginalskatterna. Deras förödande effekt på samhällsekonomin har visat sig många gånger och visar sig alltså nu genom att det kan löna sig mer att skatteplanera än att syssla med produktiv verksamhet. Den debatt som har förts och fortfarande förekommer i massmedia borde alltså resultera i krav på ett förändrat skattesystem och sänkta marginalskatter.

Genom att sänka marginalskatterna bidrar man till och motverkar inte en sanering av den svenska ekonomin. En marginalskattesänkning bör ske utan att andra skatter höjs, vilket bara skulle skapa andra ekonomiska problem. Våren 1982 uttalade också den borgerliga majoriteten i finansutskottet: "Skattekvoten i den svenska ekonomin är vid en internationell jämförelse mycket hög, och den måste systematiskt bringas ned för att ekonomin skall fungera."

När det gäller skattepolitikens utformning är socialdemokraterna utrustade med ideologiska skygglappar. Det är naturligt för ett parti som förespråkar kollektiva lösningar på samhällsproblem att också förespråka ett högt skattetryck. När de ständiga höjningarna av skattetrycket man förespråkar kolliderar med den verkliga ekonomiska situationen, står man handfallen och ser på och har inga lösningar att anvisa. Det är av den anledningen det är näst intill omöjligt för icke-socialistiska partier att med ett socialistiskt parti göra en hållbar uppgörelse på skatteområdet. Har man därtill olika uppfattningar om hur den ekonomiska politiken i stort skall bedrivas, är det helt omöjligt att göra en sådan uppgörelse. Det visar också vad som har hänt efter den underbara natten i april 1981.

Vi ser nu, bara ungefär ett och ett halvt år efter riksdagsbeslutet som följde av skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna och mittenpartierna, hur skattereformen för hela 1980-talet, som den kallades, är näst intill i ruiner. Marginalskattesänkningarna urholkas, inflationsskyddet görs ännu sämre och överfinansieringen genom höjda arbetsgivaravgifter höjer kostnadsläget och slår ut fler jobb. Det är bara avdragsbegränsningen som står kvar oförändrad.

Till stor del var denna utveckling inbyggd i den ursprungliga skatteuppgörelsen. I samband med att uppgörelsen presenterades uttalade partierna som stod bakom den, att om avtalsrörelserna under genomförandeperioden skulle ge ett otilfredsställande resultat, kunde stegen i

marginalskattesänkningen omprövas. I realiteten gav man därmed socialdemokraterna ett fri brev, som de nu utnyttjar.

I propositionen som vi nu behandlar sägs: "Det kan nu konstateras att dessa förutsättningar för skatteomläggningen inte genomgående har uppfyllts vad gäller löneutvecklingen under år 1983. På viktiga områden föreligger uppgifter om att utvecklingen blivit den rakt motsatta. Mot bakgrund härav bör därför en viss korrigerings ske av de beslutade stegen i marginalskattesänkningarna."

Detta är alltså en hänvisning till det fri brev som bl. a. jag själv i kammaren har sagt skapade olyckliga öppningar för socialdemokraterna att komma ifrån den uppgörelse man en gång träffade. Men också en annan sak är besvärande, nämligen att man bara på dessa fem rader motiverar varför man ändrar både inflationsskyddet och stegen i marginalskattesänkningen, i synnerhet det senare. Det skulle intressera mig mycket att höra skatteutskottets värderade ordförande utveckla exakt vilka uppgifter som har lämnats.

Jag vill också fråga honom varför man inte redovisar någon statistik över utfallet av avtalsrörelsen som styrker det man här säger. Det borde man kanske ändå ha hunnit med. Eller snarare – man hann väl inte det, för den här propositionen har uppenbarligen beställts av Landsorganisationen. Den har utformats i en sådan brådska att man t. o. m., för att inte riskera att vidta åtgärder som strider mot den svenska grundlagen, för 1984 måste tillämpa två inkomstskatteskalor. Det är fullkomligt häpnadsväckande. Genom regeringens senkommenhet i detta avseende tvingas alltså taxeringsmyndigheterna att använda två skatteskalor. Bortsett från de orättvisor detta medför mellan olika skattskyldiga skapar det problem för taxeringsmyndigheterna.

Den begränsning av inflationsskyddet i skatteskalan som skatteuppgörelsen innebar gjorde att en inflation på över 5,5 % skulle leda till en skatteskärpning på reallt oförändrade inkomster. Man sade visserligen att målet var att hålla inflationen nere, men jag förstår inte nu – och gjorde det inte då heller för den delen – varför inte inflationsskyddet kunde ha fått vara oförändrat, om man nu hade målet att hålla inflationen nere på 5,5 %. Det hade ju gett samma effekt som efter den urholkning som har skett. Nu har urholkningen av inflationsskyddet, devalveringen och skattepolitiken i övrigt, som lett till ökad inflation, medfört skattehöjningar vilka kommer att förstärkas genom den ytterligare urholkning av inflationsskyddet som föreslås i propositionen.

Motiveringen för att försöka begränsa inflationsskyddet till 4 % för år 1984 är att regeringens ekonomiska politik i övrigt syftar till att få ned inflationstakten till den nivån. Om jag har förstått saken rätt – och det tror jag att jag har gjort – menar faktiskt regeringen att inflationstakten, omräknad i årstakt, för december månad 1984 skall ligga på 4 %. Men f. n. är inflationstakten ungefär 8 %. Om regeringen skulle lyckas nå målet att hålla inflationstakten nere på 4 % för december 1984, blir inflationen för hela det året minst 6 %.

Redan i förutsättningarna för sin politik visar regeringen att man faktiskt

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

är ute efter att ytterligare skärpa skattetrycket. Skulle man misslyckas med inflationsmålsättningen, vilket tyvärr kan befaras, blir effekterna ännu värre. Jag vill därför också ställa följande fråga till skatteutskottets ordförande: Leder inte den ytterligare urholkningen till en ytterligare skatteskärpning, eftersom inflationen räknad under hela år 1984 och alltså inte bara i årstakt för december månad 1984 kommer att bli större än 4 %?

Den införda avdragsbegränsningen, som bryter symmetrin i skattesystemet, drabbar främst småhusägandet och nyföretagandet. Vi har haft reala prissänkningar på många småhus, något som i och för sig förutsågs av de partier som stod bakom skatteuppgörelsen. I departementspromemorian som låg till underlag för den proposition som lades fram för riksdagen förra året skrevs klart och tydligt att man räknade med att priserna nominellt skulle bli åtminstone stillastående, vilket reallt sett innebar ett prisfall. Att det nu över i stort sett en enda natt skulle bli kapitalförluster för människor som har satsat pengar i småhus uttalade man sig alltså helt kallt om.

För nyföretagandet skapas problem genom att överskott i en förvärvskälla inte längre kan kvittas mot underskott i en annan. Den som redan har en näringsverksamhet och är beredd att starta en annan får vara beredd att skatta fullt ut för inkomsten från den lönsamma förvärvskällan, medan det eventuella underskottet i inledningsskedet i den andra förvärvskällan inte får dras av till sitt fulla värde.

Detta är ett problem som socialdemokraterna faktiskt har erkänt existerar. Därför sitter nu en statlig utredning och ägnar hela sin tid åt att försöka hitta ett system som kan rätta till det. Hade det inte varit bättre att kanske tänka till litet, innan man genomförde en avdragsbegränsning, som har givit dessa effekter, som har varit ett negativt element när det gäller satsning på nyföretagande och som har medfört kapitalförluster för många småhusägare? Finansieringen av skatteuppgörelsen, som ursprungligen skulle ske fullt ut, som man sade, med arbetsgivaravgifter eller produktionsfaktorsskatt, skall nu fullföljas av regeringen för 1985. Man har för 1984 begagnat en annan finansieringsform, men för 1985 aviserar man att det blir aktuellt med antingen införande av produktionsfaktorsskatt eller höjda arbetsgivaravgifter.

Hur kan det föras en sådan politik av en regering, som försöker slå vakt om sysselsättningen, en regering som själv har sagt att åtminstone 10 000–15 000 jobb försvinner för varje procent som man höjer arbetsgivaravgifterna? Inom parentes sagt innebär detta att den höjning av arbetsgivaravgifterna som man finansierade det första steget av skatteuppgörelsen med, 2 % allmän löneavgift, stampade ut mellan 20 000 och 30 000, kanske fler, arbetstillfällen. Det är naturligtvis en helt orimlig politik i nuvarande situation.

Denna effekt uppkommer genom att man vid avtalsrörelser faktiskt inte får den avräkning för höjda arbetsgivaravgifter som socialdemokraterna har talat om sedan början av 1970-talet. Som synes har de nu själva börjat erkänna att det inte blev så. Det innebär att en höjning av arbetsgivaravgifterna leder till kostnadslägesförsämringar för svenskt

näringsliv i förhållande till konkurrentländerna. Man urholkar därmed på ytterligare ett sätt den genomförda devalveringen.

Herr talman! Sammanfattningsvis innebär statsfinansiellt skatteuppgörelsen som den nu ser ut – om detta är den slutliga utformningen – att skatterna för 1983 har höjts med 3,4 miljarder och skatterna för 1984 med näst intill 3,4 miljarder. Med den finansiering som förespråkas för 1985 stiger skattetrycket då med 5,9 miljarder. Summan blir en skatteskärpning på mellan 12 och 13 miljarder. Det var denna omläggning som skulle ge stora delar av svenska folket sänkt skatt.

Mot bakgrund av utvecklingen på skatteområdet är det nödvändigt att riksdagen snarast fattar beslut om ett skattepolitiskt program – en inriktning av skattepolitiken på längre sikt. Redan 1985 bör det första steget i en omfattande inkomstskattereform tas. Den skall genomföras för att göra det lönsamt att arbeta, spara och satsa på företagande. Den skall leda till ett mer rättvist skatteuttag, där hänsyn tas till hur många som skall leva på familjeinkomsten.

Ett rejält grundavdrag för barn skall införas så att inkomstbeskattningen i fortsättningen sker med hänsyn till försörjningsbördan. Det nuvarande förvärvsavdraget skall omvandlas till ett avdrag för styrkta barntillsynskostnader. Marginalskatterna måste minska ytterligare genom att den statliga inkomstskatten sänks. För flertalet heltidsarbetande bör marginalskatten uppgå till högst 40 %. Genom sänkta marginalskatter blir arbete och sparande mer lönande och en satsning på företagande mer intressant. Samtidigt motverkas svartarbete, skatteflykt och såvitt jag förstår även intresset för skatteplanering.

Det fullständiga inflationsskyddet i skatteskalan skall återinföras. Samtidigt bör möjligheterna att uppnå en ännu bättre tidsanpassning av indexregleringen rent tekniskt prövas. Avdragsbegränsningen, som framför allt drabbar småhusägande och nyföretagande, skall slopas. Samtidigt skall utredningsarbetet med att komma till rätta med otillbörliga eller icke önskvärda underskottsavdrag återupptas. Ett kommunalt skattestopp bör införas parallellt med att statens reglering av kommunernas verksamhet minskar för att bereda kommunerna större möjlighet att parera den ekonomiska situation som de i dag lever i.

Skulle det saknas möjlighet – och sannolikheten härför är t. o. m. ganska stor – att med riksdagens nuvarande sammansättning påbörja en sådan inkomstskattereform 1985, kommer det att bli en av de viktigaste uppgifterna för en borgerlig riksdagsmajoritet efter valet 1985.

Herr talman! Jag vill särskilt kommentera kravet på hänsynstagande till försörjningsbördan. Flera utredningar har det senaste året visat att många barnfamiljer med normala inkomster har stora ekonomiska problem. I förra veckan redovisades en undersökning, som visar att nästan 40 % – dvs. nästan hälften – av barnhushållen inte når upp till skälig levnadsstandard. Genom marginalskatterna, genom inkomstberoende avgifter och bidrag har man svårt att själv ändra sin ekonomiska situation. Det gäller i synnerhet för flerbarnsfamiljerna.

Skattesystemet är också så utformat genom individuell beskattning och stark progressivitet att den totala skatten på en och samma familjeinkomst kan bli avsevärt högre, ju ojämnare den är fördelad mellan föräldrarna. Principen om skatt efter bärkraft måste innebära att hänsyn skall tas till hur många som skall leva på inkomsten, inte hur många som tjänar in den.

Skattesystemet måste utformas så, att en barnfamilj med normal inkomst skall kunna leva på den efter skatt utan att vara beroende av direkta bidrag. Därför måste progressiviteten i inkomstskatten minska. Dessutom måste, som jag tidigare sagt, ett rejält barnavdrag införas.

De konkreta förslagen från moderata samlingspartiet i vad gäller den statliga inkomstbeskattningen, främst för 1984, och skattepolitikens inriktning på längre sikt återfinns i de reservationer som vi har fogat till skatteutskottets betänkande. Vad gäller förslaget om slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter vill jag bara understryka skatteutskottets tidigare uttalanden att likhet måste skapas i fråga om arbetstagares och arbetsgivares rätt till avdrag för avgifter till sina organisationer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som har numren 1, 4, 6, 7, 8 och 9 vid skatteutskottets betänkande 17.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 46 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Återigen gör regeringen ett ingrepp i den skatteöverenskommelse som träffades under 1982, en överenskommelse som innebar att man beräknade att ca 90 % av svenska folket skulle få en marginalskatt på högst 50 % när reformen var genomförd 1985. Den s. k. brytpunkten, dvs. gränsen för 50 % marginalskatt, skulle då ligga vid 129 600 kr. En inflationshämmande politik skulle föras, och i stället för den automatiska indexuppräknningen skulle uppräknningen göras efter ett för hela treårsperioden fastställt procenttal, nämligen 5,5 % per år.

Redan förra året, i samband med att socialdemokraterna tillträdde regeringsmakten, gjordes ett första hårt ingrepp i skatteöverenskommelsen med den 16-procentiga devalveringen. Regeringen sade då själv att basenheten, om skattereformen skulle ge oförändrat utslag, borde höjas med 200 kr. för att neutralisera effekten av devalveringen. Skedde inte detta, skulle genom devalveringen statens inkomster komma att öka med närmare 2 miljarder.

Tyvär gjorde man inte så, utan man lyssnade mera på vad LO hade att säga än man respekterade den ingångna överenskommelsen. Regeringen och den socialdemokratiska majoriteten genomdrev i stället avdragsrätt för fackföreningsavgifter, en reform som ur rent administrativ synpunkt gick rakt emot vad man tidigare hade sagt sig vilja åstadkomma. Reformen är svårkontrollerad för den enskilde och för myndigheterna och helt annorlunda än de schablonregler som socialdemokraterna så ofta fört fram som det enda rätta.

När regeringen nu inför 1984 på nytt föreslår ändringar i skattereformen – denna gång genom att sänka beloppet för basenheten – är det återigen mycket betänkligt. Såsom framgår av centerns motion kommer reformen nu att bli betydligt överfinansierad, och det mål som fastställdes vid reformbeslutet kommer inte heller att nås 1985.

Centern står fast vid överenskommelsen. Vi är beredda att medverka till att reformen finansieras i sin helhet under hela treårsperioden, men vi vägrar att finansiera andra saker, exempelvis det avdrag för fackföreningsavgifter som socialdemokraterna och vpk har infört. Genom de i propositionen föreslagna sänkningarna av uppräkningsavskattningen av basenheten från 5,5 % till 4 % för 1984 och 3 % för 1985 bryts förutsättningarna för att uppnå det fastställda målet.

Det är med beklagande jag kan konstatera att socialdemokraterna inte står fast vid överenskommelsen. Risk finns nu att det uppsatta målet inte kommer att uppnås.

Kritiken har varit hård mot reformen från andra håll, men i höst har vi faktiskt fått se hur ett par av de starkaste kritikerna stått i kö i kanslihuset och vädjat om att reformen i sin helhet skulle genomföras. Det är andra tongångar än vad som tidigare har kommit fram. Hade den uppfattningen framförts tidigare, hade säkerligen förutsättningarna för ett genomförande av reformen helt oförändrad varit vida större.

Jag noterar ändå med tacksamhet och tillfredsställelse det uttalande som gjorts från TCO och SACO om värdet av reformen. T. o. m. moderaterna har ju börjat inse – vid vissa tillfällen i varje fall – reformens värde, trots den hårda och många gånger hänsynslösa kritik man har framfört mot reformen.

Jag vill samtidigt säga att Bo Lundgrens kritik här i dag skjuter över målet. Bo Lundgren sade bl. a. att skattereformen nu närmast är i ruiner och att kvar står bara underskottsavdragsbegränsningen. Jag måste säga att detta uttalande förvånar mig i hög grad, med tanke på att moderatledaren i ett tidningsuttalande i höstas sade att det var angeläget att reformen skulle genomföras. Då måste det väl ha funnits kvar något mer än just detta?

Regeringsförslaget är otillfredsställande också därigenom att under 1984 kommer två skatteskalor att gälla. Detta är ett avsteg från hela grundtanken i vårt skattesystem. Genom att propositionen avlämnats så sent på året kommer alla som har påbörjat sitt räkenskapsår före den 11 november att beskattas enligt 1982 års beslut om skatteskalan för 1984. Detta är visserligen i överensstämmelse med bestämmelsen om förbud mot retroaktiv lagstiftning, men beslutet är nog unikt i svensk skattelagstiftning och helt otillfredsställande, vilket vi också påpekat i centerns motion.

I reservation 5 tar vi upp en annan fråga, där vi hade förväntat oss att möta större förståelse hos utskottsmajoriteten. Det gäller införande av ett fribelopp för egenföretagare vid beräkningen av arbetsgivaravgiften. Kravet är blygsamt – 2 % på inkomster upp till 50 000 kr. Motivet är delvis att åstadkomma jämställdhet med vad löntagarna fick vid införandet av skattereformen i form av avdraget på 1 000 kr., men främst att i företagarnas beräkningsunderlag för arbetsgivaravgiften ligger förutom arbetsinkomsten

också avkastningen av det i företaget bundna kapitalet. Denna fråga skulle enligt överenskommelsen prövas och snarast på nytt tas upp. Visserligen berörs den i företagsskatteutredningen, men en så enkel sak som denna borde kunna lösas utan ett mångårigt utredningsarbete.

I reservation 6 berörs fackföreningsavgiften. Nu liksom tidigare anser vi att detta system med avdrag för fackföreningsavgifter är felaktigt, dels därför att det ur administrativ synpunkt är krångligt både för den enskilde och för skattemyndigheterna, dels därför att det finns ett speciellt schablonavdrag för löntagare. Riksdagen har också begärt en redogörelse av regeringen för just hur Arbetsgivareföreningens och fackföreningarnas beskattningsregler fungerar, för att få ett grundligt underlag för bedömning av resp. organisationers totala behandling ur skattesynpunkt. Som det nu är, är avgifter till Arbetsgivareföreningen avdragsgilla, men däremot är utbetalningarna vid en konflikt beskattade. För fackföreningarna har det tidigare varit tvärtom, nämligen så att avgiften inte har varit avdragsgill, men å andra sidan har inte heller konfliktbidragen varit beskattade. Nu däremot är avgiften avdragsgill och konfliktbidragen skattefria. Detta strider något mot vad vi förväntade oss den gången riksdagen begärde att få denna fråga utredd. Det är beklagligt att inte regeringen har tillgodosett riksdagens begäran om en klarläggande redogörelse för resp. organisations skatteförhållanden innan man vidtog denna ändring.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört yrkar jag bifall till reservationerna 2, 5 och 6.

Anf. 47 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag har själv i många debatter i riksdagen efter det att skatteuppgörelsen blev klar och propositionen lades fram sagt att det positiva inslaget är de sänkta marginalskatter som faktiskt blev följden – även om vi hade önskat att det skulle ha blivit marginalskattesänkningar enligt den gamla borgerliga trepartiregeringens ursprungliga intentioner.

Problemet är att redan det inflationsskydd som försvagades genom skatteuppgörelsen skapade en situation där en inflation som är högre än 5,5 % efter hand urholkar marginalskattesänkningarna. Eftersom man nu har kommit i ett läge där inflationsskyddet för 1985 skall vara ungefär 3 %, går denna urholkning ännu snabbare. Till detta skall läggas den ekonomiska politik som den socialdemokratiska regeringen för, där de stora budgetunderskotten och bristen på sparande leder till ett uppdämt inflationstryck, som riskerar att efter hand leda till en explosion. Då kommer denna urholkning att slå igenom relativt snabbt.

Det är detta som jag menar när jag säger att skattereformen – med de förändringar som socialdemokraterna nu faktiskt har föreslagit i sin proposition – kan liknas vid en ruin, även om vissa väggar står kvar.

Jag noterade med tacksamhet, och med förväntningar inför kommande mandatperioder, vad centerns Gunnar Björk i Gävle förra veckan skrev i en artikel i Svenska Dagbladet. Han sade där att det man på skatteområdet nu

kan hoppas på är en borgerlig riksdagsmajoritet och en verkligt varaktig marginalskattereform.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

Anf. 48 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att det är värdefullt om vi avvaktar med debatten om den framtida skattepolitiken till dess att det föreligger ett skriftligt förslag. Uttalade önskedrömmar om än det ena än det andra är ett dåligt underlag för en diskussion.

Hitintills har faktiskt skillnaderna mellan skatteuppgörelsens skatteskalor och moderaternas varit obefintliga upp till brytpunkten och ytterst begränsade fram till inkomster på 200 000 kr.

Innan vi inleder en ny debatt om möjligheterna till ett resonemang om den framtida skattepolitiken vore det värdefullt att få se det faktiska underlaget för moderaternas syn på skattefrågorna.

Anf. 49 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det föreligger faktiskt i den motion som vi har väckt i samband med regeringens förslag. Det kommer att ytterligare specificeras i den partimotion som vi kommer att väcka under den allmänna motionstiden.

Det är klart att vi för väljarna måste redovisa den politik som vi tycker är riktig för att skattepolitiken skall bidra till den ekonomiska saneringen i Sverige. Jag har som sagt noterat att socialdemokraterna alldeles uppenbarligen har brutit den överenskommelse som träffades med mittenpartierna. Det skapar en situation där det finns anledning för en borgerlig riksdagsmajoritet efter 1985 års val att försöka åstadkomma en varaktig skattereform. I denna bör man enligt vårt sätt att se också ta hänsyn till försörjningsbördan. Jag har noterat att folkpartiet har uttryckt synpunkter i samma riktning.

Anf. 50 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag har redan tidigare framfört kritik mot de förändringar som har gjorts i skatteuppgörelsen.

Beträffande just skatteskalorna skall det här slås fast att moderaterna upp till brytpunkten står på samma linje som de partier som har träffat skatteuppgörelsen och att skillnaderna i skatteskalorna upp till inkomster på 200 000 kr. är ytterst begränsade.

Anf. 51 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I den proposition vi nu behandlar, 1983/84:69, anför finansministern:

”Med de här föreslagna jämkningarna har enligt min mening de ursprungliga villkoren uppfyllts för att genomföra skattereformen 1983–85 i dess helhet. Det bör således klargöras att reformen härmed fått sin slutliga utformning.”

Folkpartiet kan självfallet inte instämma i finansministerns uttalande.

Regeringen har i själva verket enligt vår uppfattning brutit skatteöverenskommelsen definitivt.

Det enda som nu återstår av skatteöverenskommelsen är det syfte som den skulle uppfylla: 90 % av de heltidsarbetande skulle ha högst 50 % marginals katt, marginals katten för resterande 10 % inkomsttagare skulle sänkas även den, värdet av avdragen begränsades till max 50 %, inflationsskyddet fastställdes till ca 5,5 % per år för 1983–1985. Reformen skulle totalfinansieras.

Syftet med alltihop var att i någon mån komma till rätta med de höga marginals katternas problem. "Det måste löna sig att arbeta", har folkpartiet hävdat sedan lång tid tillbaka. För att Sverige skulle kunna arbeta och spara sig ur den ekonomiska krisen – vilket var den borgerliga regeringens metod – måste det löna sig för den enskilda individen att arbeta och spara. Marginals kattesänkningarna skulle medverka till detta. De skulle också medverka till lägre inflationstakt samt att minska avdragshysteriet och skattefusket. Marginals kattesänkningarna var och är fortfarande ett mycket viktigt inslag i en politik som skall föra Sverige till ekonomisk balans och full sysselsättning.

Skattereformen stöddes ursprungligen av ca 75 % av kammarens ledamöter, av socialdemokrater, centerpartister och folkpartister. Den breda majoriteten uppfattades nog allmänt som en garanti för att den skulle komma att genomföras helt enligt överenskommelsen.

Men så har det, herr talman, tyvärr inte blivit. Vi tvingas nu konstatera att socialdemokraterna, som jag sade tidigare, har brutit överenskommelsen. Jag beklagar detta, och jag tror att många människor som nu kommer att få högre skatt också beklagar det.

Redan förra hösten, efter devalveringen, var regeringen medveten om det nödvändiga i att göra justeringar i skatteskalorna. Man inbjöd centerpartiet och folkpartiet till diskussion, men i slutvändan valde socialdemokraterna att göra upp med LO i stället.

Jag skall citera från propositionen 1982/83:50, den s. k. krispropositionen: "Sedan riksdagen fattade sitt beslut har den svenska kronan devalverats med 16 %, vilket påverkar såväl inflationstakt som inkomstutveckling 1983 på ett sådant sätt att anledning föreligger att justera reformen för 1983." Sedan kommer förslag om just skattereduktionen för fackföreningsavgifter och LO-rabatten i skatteskalen, på s. 30–31. Ytterligare några sidor längre fram i samma proposition står det: "Som framgått i det tidigare har skattereformen justerats så att inkomstkatten sänks med 2 miljarder kr." Och de 2 miljarderna är just LO-rabatten, ca 750 milj. kr., och fackföreningsavgifts-avdragen, ca 1 200 milj. kr., som upptas på s. 39.

Det är alltså fullt klart att regeringens bedömning hösten 1982 var att devalveringen skulle leda till en skärpning av inkomstkatten om inte kompenserande åtgärder vidtogs.

Regeringen lade fram förslagen i full vetskap om att folkpartiet och centern inte accepterade dem. Vid den avslutande överläggningen mellan partierna konstaterade statsministern att regeringen redan hade gjort upp

med bl. a. LO och att folkpartiet och centern hade att ansluta sig eller gå sin egen väg. Det innebar att socialdemokraterna ensidigt bröt skattesamarbetet med folkpartiet och centern.

I våras föreslog regeringen en finansiering av steg 2 med energiskatter i stället för arbetsgivaravgifter. Folkpartiet och centern hade informerats om detta i förväg, men vi hade avböjt att delta i några diskussioner, eftersom det enligt oss inte fanns någon grund för nya överläggningar efter höstens händelser.

Folkpartiet menade – och menar – att en finansiering med energiskatter var bättre än en finansiering med arbetsgivaravgifter. Men självfallet kan vi bara acceptera att man finansierar det skattebortfall som beror på marginalsattesänkningen. Vi vill inte medverka till att höja skatterna för att betala något som vi inte vill ha, nämligen skattereduktioner för fackföreningsavgifter.

När nu socialdemokraterna tillsammans med kommunisterna här i kammaren drivit igenom denna skattereduktion tycker vi att det är rimligt att socialdemokraterna tillsammans med kommunisterna också skaffar fram de erforderliga medlen.

Det framgår av reservation 3 att finansieringsbehovet för steg 1 och 2 är ca 6,4 miljarder kronor. Något ytterligare behov av finansiering finns alltså inte.

Trots detta har regeringen föreslagit ytterligare skattehöjningar. Inflationsskyddet – som skulle vara 5,5 % per år – föreslås bli 4 % 1984 och 3 % 1985. Dessutom föreslås en höjning av skattesatsen i vissa inkomstskikt med 4 procentenheter och i några andra skikt med 2 procentenheter.

Folkpartiet kan inte acceptera ett sådant förslag. Det innebär i praktiken en återgång till den gamla skattehöjningspolitik som socialdemokratiska regeringar har fört under lång tid och som är en av orsakerna till dagens ekonomiska problem.

Folkpartiet anser fortfarande att de mål som låg bakom skattereformen måste uppnås. Därför vill vi ha en basenhet på 7 700 kr. för 1984 och sedan ett fullt inflationsskydd, 7 700 kr. är vad basenheten skulle bli enligt den automatiska indexuppräkningsmetoden. Vi menar att denna bör användas även därefter, då slipper man den smyghöjning av inkomsskatten som inflationen skapar. Skattehöjningsförslagen måste då underställas riksdagen och blir inte ett godtyckligt resultat av en inflation som kan konstateras först i efterhand.

Regeringen motiverar sitt mycket låga inflationsskydd med att 4 % för 1984 och 3 % för 1985 sammanfaller med målen för inflationsutvecklingen. Jag tycker att detta är gott och väl. Men regeringen tycks inte själv tro att de här målen kommer att uppfyllas. Om regeringen trodde det skulle ett automatiskt inflationsskydd ge exakt samma resultat. Uppriktigt sagt tror jag knappast det finns någon som tror att dessa låga inflationssiffror kommer att uppnås för åren 1984 och 1985. Därför är det, menar vi, helt nödvändigt med ett fullt inflationsskydd.

Höjningen av skattesatserna i vissa inkomstskikt motiveras med att lönerörelsens utfall varit för gynnsamt för dessa grupper av inkomsttagare.

Detta är något som bara påstås. Något siffermässigt underlag för detta presenteras inte. Av tidningsuttalanden att döma har inte heller regeringen tillgång till något material som ger underlag för detta påstående.

Det verkliga skälet till de föreslagna justeringarna är förmodligen något helt annat, nämligen att tillmötesgå LO. Jag anser att det inger allvarliga betänkligheter att regeringen så lätt viker sig för LO:s anspråk och önskemål. Den verkliga makten är på väg att flyttas från Rosenbad och riksdagen till LO-borgen vid Norra Bantorget.

Hänsynen till LO har lett regeringen till att ensidigt frångå överenskommelsen med centern och folkpartiet. Det är nu också uppenbart att detta inte har haft någon effekt på LO:s lönekrav.

Vad beträffar skattepolitikens långsiktiga inriktning anser folkpartiet att denna bör läggas fast i samband med budgetbehandlingen 1984. Jag vill redan nu framhålla att folkpartiet inte anser att målet är nått när 1982 års skattereform är genomförd. Marginalskatterna kommer då fortfarande att vara alltför höga. Om det nu aktuella regeringsförslaget genomförs kommer detta att vara ännu mer uppenbart. Vi måste alltså gå vidare och ytterligare sänka marginalskatterna. Folkpartiet kommer att presentera förslag till sådana åtgärder i en motion i januari.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 6.

Anf. 52 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Frågan om inkomstskatterna är en fråga om vilken ideologisk utgångspunkt som skall läggas till grund för dessa skatter – om de skall tjäna syftet att vara inkomstutjämnande eller bara rent allmänt vara en samhällets inkomstkälla. För vänsterpartiet kommunisterna skall de tjäna bägge dessa syften. Förslaget från regeringen, som f. ö. bygger på trepartiuppbyggnaden, förefaller inte att i någon nämnvärd omfattning tjäna syftet att inkomstskatterna skall vara utjämnande.

I det kapitalistiska samhället bestämmer styrkeförhållandena mellan klasserna fördelningen av produktionsresultatet. Under senare år har dessa styrkeförhållanden utvecklats till borgarklassens förmån. Sedan 1976 har det skett en fortlöpande sänkning av de arbetandes reallöner, medan kapitalvinsterna – speciellt under 1980-talet – tagit en kraftigt ökad andel av den samlade produktionen. Under 1980-talet har inkomstskillnaderna vuxit kraftigt. Å ena sidan har allt fler människor tvingats vända sig till de sociala myndigheterna för att klara sin ekonomi. Å andra sidan har mängden miljonärer och storförmögenhetsägare vuxit kraftigt i antal. Värdet av de stora förmögenheterna har dramatiskt stegrats.

Den totala statliga politiken har understött dessa skillnader. Den har inneburit ökade pålagor på de mångas konsumtion, sociala nedskärningar, urholkningar av samhällelig service och verksamhet. De rika däremot har fått åtnjuta många lättnader i marginalskatter, i företagsbeskattning, i aktiespekulationsbeskattning osv. Den allmänna ekonomiska politiken, inte minst med 1982 års stora devalvering, har inriktats på att hålla nere de arbetandes löner och köpkraft men att öka kapitalets vinster.

Vänsterpartiet kommunisterna har hela tiden kämpat emot denna utveckling. Vi har motsatt oss den sociala nedrustningens politik. Vi har sökt motverka höjningar av den indirekta skatten på nödvändighetsvaror, därför att den slår orättvist och drabbar den fattige värre än den rike. Vi har motsatt oss minskade livsmedelssubventioner. Vi har motsatt oss försämringarna inom den kommunala sektorns ekonomi. Vi har motsatt oss försämringar för pensionärer och andra grupper, där majoriteten lever i knappa ekonomiska omständigheter.

Denna kamp har vpk fått föra både under de borgerliga regeringarna och under den senaste socialdemokratiska regeringen. Det var knappast en borgerlig politik i socialdemokratisk tappning som väljarna tog ställning för i det senaste valet. Förväntningarna var avsevärt högre ställda. Men de senaste inslagen i den ekonomiska politiken har stärkt uppfattningen om en orättfärdig ekonomisk politik. Så är det med den fortsatta sociala avrustningen, där pensionärerna sviks, där de lågavlönade och barnfamiljerna drabbas av borttagandet av livsmedelssubventionerna på allt utom mjölken, där läkemedels- och patientavgifterna höjs inom sjukvården, samtidigt som eleverna i grundskolan ställs inför lärarlösa lektioner, därför att det statliga stödet för vikarier skärs ner. Vi kan notera allt detta och mycket därtill; samtidigt som socialdemokraterna fortsätter den borgerliga skattepolitiken genom att sänka marginalskatterna för stora inkomster. Härigenom undergrävs den statliga ekonomin, och de ovannämnda nedrustningarna motiveras just av dåliga statliga finanser.

Det samband som återfinns mellan de sociala nedskärningarna och de sänkta marginalskatterna är försämrade villkor för dem som har låga inkomster och väsentligt ökade livsbetingelser för de redan rika, för dem med höga inkomster. En sådan politik är orättfärdig och borde vara en företeelse enbart för de partier som hämtar sin klassmässiga bas i borgarklassen. För ett parti vars bas återfinns inom arbetarklassen är detta ett svek mot de ideal det lovat att verka för.

Enligt vänsterpartiet kommunisterna måste skattepolitiken föras så, att den utjämnar de rådande stora inkomstskillnaderna och att medel därigenom också ges till samhället att bygga ut de gemensamma sociala nödvändigheterna i stället för att avrusta dem. Skatt skall betalas efter bärkraft. När regeringen fortsätter med marginalskattesänkningarna för personer med stora inkomster är detta motsats till att skatt skall betalas efter bärkraft. De som erhåller de största skattesänkningarna är inte de som på något sätt lidit av reallönesänkningar eller befinner sig i knappa omständigheter. Därför är också reaktionerna mot den förda skattepolitiken stor ute på arbetsplatserna. Därför har också LO motsatt sig skatteuppgörelsen så som den har kommit att falla ut. En av de absoluta förutsättningarna för att LO skulle acceptera skattereformen var att de högavlönade inte skulle ha några löneökningar, eftersom de skulle erhålla så stora skattelättnader. Samtidigt skulle det s. k. tillgängliga löneutrymmet ställas till de gruppers förfogande som inte erhöll någon egentlig skattelättnad. Så har det som bekant inte blivit. Tvärtom – och det var det vi från vpk varnade för – har denna

förutsättning inte uppfyllts. Vi sade den gången att detta inte var något uppfordrande utan endast "var skrivet i sanden". Våra farhågor härvidlag har blivit besannade. Därför vore det ännu mer angeläget för regeringen att bryta den orättvisa skattereformen vad det gäller sänkningen av marginalskatterna.

På arbetsplatserna tas det olika initiativ för att få förändringar till stånd. Dessa tas givetvis också därför att det står en ny avtalsrörelse för dörren, där regeringen redan mer eller mindre har villkorat det s. k. utrymmet för dessa förhandlingar. Regeringen kräver återhållsamhet i lönerörelsen. För vilken gång i ordningen går knappt att klara ut. Denna utgångspunkt, som självfallet stöder storfinansens syn på lönerna, är felaktig. Det är inte lönerna som driver på inflationen, såsom regeringen gör gällande, utan det är profitjakten som är inflationsdrivande. Så sade exempelvis LO:s representantskap vid sitt sammanträde, där lönekraven i den förestående avtalsrörelsen behandlades: "Med de vinstökningar som förutses inom näringslivet skulle låga löneökningar för 1984 dessutom medföra kraftiga vinstökningar utöver 1983 års redan höga nivå. Dessa vinstökningar skulle verka inflationsdrivande och skärpa de lönepolitiska spänningarna på arbetsmarknaden."

I klartext fastslår alltså LO här att det är vinstökningarna, framför allt de stora, som är inflationsdrivande. De stora vinstökningarna är betingade av storkapitalets jakt på ständigt ökade profiler. Däremot kan man inte påstå att LO följer denna sin egen analys, utan har fallit till föga för regeringens krav på återhållsamhet när det gäller lönekraven.

Till denna utgångspunkt om höjda löner reses därför kraven på arbetsplatserna. I ett upprop sågs följande:

"HÖJDA LÖNER – RÄTTVISA SKATTER

Det finns förväntningar inom arbetarrörelsen och inom breda löntagargrupper att reallönesänkningarna äntligen skall upphöra. Krav på kraftiga reallöneförbättringar har också förts fram från många fackliga avdelningar och klubbar.

Kraven från arbetsplatserna låter: Nu har vi fått nog – vi har rätt att ställa krav – svängrum i stället för svångrem!"

I uppropet säger man "nej till återhållsamhet i avtalsrörelsen, höjda löner på rekordvinsternas bekostnad" och "Riv upp den orättvisa marginalskatteuppgörelsen". Uppropet avslutas med: "Sänkta reallöner ger färre jobb! Ta pengarna där dom finns och sätt in dom där de behövs!" – en uppmaning som är nog så uppfordrande för den socialdemokratiska regeringen, eller i vart fall borde vara det.

Marginalskatteöverenskommelsen är alltså en del i avtalsrörelsen på så sätt att de som har höga löner också erhåller höga skattelättnader, medan de som har låga inkomster eller löner också erhåller mycket låga skattesänkningar. Det är mot denna orättvisa som protesterna reses ute på arbetsplatserna, och denna rörelse borde ha varit utgångspunkt också för ett regerande arbetarparti.

Vänsterpartiet kommunisterna har hela tiden motsatt sig trepartiöverens-

kommelsen vad gäller marginalskattesänkningarna för höginkomsttagarna. Vi har därför följdenligt också i år rest kravet om upprivande av reformen och utformat en skattepolitik som inte ger höga skattesänkningar till höginkomsttagarna utan i stället ger dem med låga och normala inkomster en skatterabatt för år 1984. Vårt skatteförslag bygger på att skatten för 1983 är oförändrad och att en skatterabatt om maximalt 1 200 kr. beräknas utefter detta. Det innebär att skattesänkningen ger faktiska resultat redan i inkomster från 30 000 kr. och kulminerar i de skikt där LO:s genomsnitt ligger, och aningen över. Därefter sker en hastig nedtrappning. På detta sätt skulle 1984 års skatter komma att upplevas som rättvisare än de av regeringen föreslagna. Till 1985 års skatter och vilken skattepolitik som bör föras därefter återkommer vi i annat sammanhang.

Jag skall, herr talman, inte lägga mig i de tre skattesamverkande partiernas tvist om påvens skägg, dvs. vem som har brutit skatteöverenskommelsen, utan bara konstatera att det ni tvistar om ändå bara i förhållande till skattereformens totala innehåll är marginellt.

Efter att ha lyssnat på Bo Lundgren och den syn på skattepolitiken som moderaterna har, får jag verkligen hoppas att de lönarbetande inte kommer att medverka till att den borgerliga majoriteten, som Bo Lundgren hoppas på, verkligen kommer till stånd 1985. Ett 40-procentigt maximum för marginalskatterna, som han förespråkar, visar att moderaterna enbart tänker på ytterligare skattelättnader för dem med höga inkomster och för dem som har erforderligt kapital att spekulera i värdet av andras arbete. Men för att hindra att en sådan skattepolitik kommer till stånd fordras också att socialdemokraterna väsentligen ändrar sin inriktning av skattepolitiken och åter börjar verka för att var och en skall skatta efter bärkraft. Det fordras också att de åter börjar se inkomstskatten som en inkomstutjämnande skatteform.

Låt mig, herr talman, bara slutligen göra ett konstaterande med anledning av de borgerliga partiernas samlade attack mot avdragsrätten för fackföreningsavgifter. Det talar på intet sätt för likformighet i skattelagstiftningen. Att företagen får göra avdrag, inte enbart för de s. k. konfliktfonderna som finns inom Svenska arbetsgivareföreningens ram, utan också för den övriga verksamhet som det borgerliga överpartiet Svenska arbetsgivareföreningen, SAF, bedriver anser de vara riktigt. Däremot vill man från borgerligt håll på intet sätt medge att de arbetandes begränsade rätt till avdrag för avgifterna till sin fackliga organisation skall få fortsätta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det särskilda yrkande som framställts i anslutning till motionerna 1982/83:371 och 1983/84:246 av Lars Werner m. fl. Det har följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:69, med anledning av motionerna 1982/83:371 yrkande 4 och 1983/84:246 samt med avslag på motionerna 1982/83:1581, 1982/83:2108 yrkandena 1, 2 och 6, 1982/83:2431 yrkande 16, 1983/84:233, 1983/84:244 yrkandena 1–3 och 6 samt 1983/84:245 yrkande 1,

dels antar de vid propositionen fogade lagförslagen,

dels uttalar sig för att de i motionerna 1982/83:371 yrkande 4 och 1983/84:246 anförda skattepolitiska åtgärderna snarast genomförs.

Anf. 53 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara rätta till en missuppfattning från Tommy Franzéns sida.

Det jag sade när det gällde marginalskatterna efter en ytterligare genomförd inkomstskattereform, var att för flertalet heltidsarbetande bör marginalskatterna uppgå till högst 40 %. Det är inget marginalskattetak, utan för de allra högsta inkomsttagarna bör taket sättas högre, även om det blir lägre än de 80 % som nu förordas.

De skattesänkningar som vi förespråkar bör i första hand gälla heltidsarbetande och barnfamiljer, vilket jag framhöll.

Anf. 54 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Oavsett om Bo Lundgren nu gjort ett tillrättsläggande eller inte, så kan man bara konstatera, Bo Lundgren, att ni på den borgerliga kanten står på utsugarnas sida. Vi i vpk står på de utsugnas sida.

Anf. 55 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Tommy Franzén har i många skattedebatter visat att han har svårt att se sambandet mellan en förnuftig skattepolitik och levnadsstandarden i Sverige. Det gäller att se till att majoriteten av svenska folket har en sådan skatt att man kan klara sig utan direkta bidrag, som jag sade. Det är en rimlig målsättning.

Jag inser att en socialist som Tommy Franzén snarare vill att skatten skall närma sig 100 % för alla.

Anf. 56 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! 1981 träffades en överenskommelse mellan mittenpartierna och socialdemokraterna om en omfattande skattereform. Den tog sikte på att sänka marginalskatterna, begränsa underskottsavdragen och ersätta den dåvarande indexregleringen med någon annan form av skydd mot inflationen. I det ekonomiska läge som då rådde ansåg man att reformen måste totalfinansieras.

En särskild expertgrupp fick uppdraget att utarbeta ett förslag som skulle föreläggas riksdagen. Under våren 1982 antog riksdagen förslaget, som innebar att reformen skulle genomföras i tre etapper under inkomståren 1983, 1984 och 1985. Målet var att sänka marginalskatterna till högst 50 % för huvuddelen av de heltidsarbetande inkomsttagarna och att samtidigt begränsa det skattemässiga värdet av underskottsavdragen till högst 50 % av avdragsbeloppet.

När det gällde skyddet mot inflationen innebar beslutet, att den tidigare automatiska indexuppräknningen ersattes med en fastställd uppräknning av i genomsnitt 5,5 % om året. Den s. k. basenheten bestämdes därför till 7 300 kr. för år 1983, 7 700 kr. för år 1984 och 8 100 kr. för år 1985.

För innevarande år har skatten sänkts, som planerats, och skattebortfallet finansierats fullt ut genom höjd arbetsgivaravgift. Utöver detta tidigarelades en mindre del av 1984 års skattesänkning utan att finansieras.

När det gäller det andra steget för år 1984, så presenterade regeringen i kompletteringspropositionen våren 1983 förslag till finansiering. Man valde då att föreslå ökning av skatten på energi, dvs. el, olja och bensin, i stället för höjda arbetsgivaravgifter. Skälet härtill var att en höjning av arbetsgivaravgiften skulle medföra en fördyring av arbetskraftskostnaderna eller ett minskat utrymme för avtalsenliga löneökningar.

Riksdagen biföll höjningarna av skatten på olja och el men avvisade förslaget om en höjning av skatten på bensin. Sammantaget beräknades inkomstförstärkningen till 2,2 miljarder kronor.

Såväl finans- som skatteutskottet betonade vikten av att skattereformen finansierades fullt ut och att en sådan finansiering var nödvändig med hänsyn till det statsfinansiella läget. Eftersom förutsättningar för en sådan finansiering inte förelåg ansåg skatteutskottet att ställningstagandet till andra finansieringsmöjligheter fick anstå till hösten. Vi har nu att ta ställning till det fortsatta fullföljandet av skattereformen.

Efter de överläggningar som regeringen har haft med företrädare för mittenpartierna i finansieringsfrågan är det bara att konstatera, att det inte har varit möjligt att komma fram till någon överenskommelse. Regeringen har då valt vägen att minska finansieringsbehovet. Det förhållandet att regeringen genomgående har utformat ändrade bidrag och taxor från den utgångspunkten att prisstegringen under 1984 skall nedbringas till 4 % har tillmätts stor vikt vid valet av åtgärder. Det är också motiverat att justera skattereformen med hänsyn till att löneutvecklingen inte motsvarat de krav som ställdes i samband med skatteuppgörelsen. I den sades det: Tillgängligt utrymme för löneförbättringar bör i huvudsak tillfalla de inkomsttagare som i begränsad utsträckning får fördelar av de sänkta marginalskatterna.

I överenskommelsen förutsätts att arbetsmarknadens parter visar sig beredda att verka för en sådan inriktning av lönepolitiken. Om löneutvecklingen i praktiken avviker från denna inriktning kan steget i marginalskattesänkningen under treårsperioden bli föremål för omprövning.

Man kan knappast med fog påstå att löneutvecklingen har följt de linjer som förordats i skatteuppgörelsen. Bo Lundgren var i sitt inlägg inne på detta. Han sade: Vad finns det för uppgifter som kan styrka utfallet av avtalsrörelsen? För den som tar del av de uppgifter som nu finns tillgängliga råder det inget tvivel om att förlorarna i 1983 års löneuppgörelse är låg- och medelinkomsttagarna.

Det föreligger en del rapporter om de lokala avtal som har slutits av de högavlönade privatanställda tjänstemännen som bekräftar detta. Vi vet att låg- och medelinkomsttagarna har fått vidkännas en sänkning av sina reallöner med 0,5–1,5 %, medan däremot de som var undantagna från avtalsrörelsen – det gäller dem som hade månadslöner över 10 800 kr. och som undantogs i det s. k. PTK-avtalet – trots detta fått stora löneökningar i de lokala uppgörelser som träffats. Det kan Bo Lundgren se i Veckans

Affärer, där Civilingenjörsförbundet har redovisat hur det ser ut för deras medlemmar. Utan tvivel är det så att de har fått betydligt bättre löneuppgörelser i de lokala uppgörelser de träffat än vad de stora lönegrupperna har fått. Det gäller alltså såväl civilingenjörer som ekonomer och jurister. Detta gäller också på en rad områden inom verkstadsindustrin. Detta är statistik som Civilingenjörsförbundet har gått ut med till sina klubbar ute i landet. Det är alltså på officiell statistik man kan stödja påståendena att förhållandena är sådana.

Regeringens förslag innebär att den korrigerad av inflationsskyddet för åren 1984–1985 som man tidigare satt till 5,5 % nu kommer att begränsas till ca 4 % för 1984 och 3 % för 1985. Utgångspunkten är ambitionen att sänka inflationen – en strävan som jag tror att vi alla kan instämma i att det är nödvändigt att vi lyckas med.

Basenheten för de båda åren blir då 7 600 kr. resp. 7 800 kr. Vidare föreslås för inkomståret 1984 en höjning av grundbeloppet med fyra procentenheter i inkomstkiktet 18–20 basenheter, vilket motsvarar årsinkomster som ligger mellan 136 800 och 152 000 kr. och med 2 procentenheter i inkomstkiktet 20–21 basenheter, där inkomstlägena motsvarar 152 000–159 600 kr. I stort sett blir det liknande höjningar som föreslås för inkomståret 1985.

De borgerliga partiernas företrädare har inte kunnat ansluta sig till utskottsmajoritetens uppfattning, att vi skall godkänna propositionen, utan yrkar avslag på den. Partimotionerna i ärendet utgör, skulle jag vilja säga, en intressant läsning. Där får man ta del av förspelet till 1981 års skatteuppgörelse, som resulterade i att moderaterna tågade ut ur kanslihuset, och där skildras folkpartiets vända – men folkpartiet accepterade ändå en kompromiss, trots att man inte fick sina önskemål tillgodosedda. Där finns också redogörelser för de överläggningar i finansieringsfrågan som ägt rum efter regeringsskiftet.

Kvar står det faktum att det inte finns någon borgerlig enighet i skattefrågan. Moderaterna kräver ett fullständigt inflationsskydd; det skall återinföras. De kräver att marginalskatterna skall sänkas så att den helt övervägande delen av alla heltidsarbetande får högst 50 % i marginalskatt 1985. De kräver vidare att rätten till underskottsavdrag skall återinföras, och återinföras fullt ut. Den införda 2-procentiga arbetsgivaravgiften skall slopas. Marginalskattesänkningarna skall enligt moderaterna finansieras med, som det heter, ”besparingar i de statliga utgifterna”.

Centerpartiet anser att skatteréformen skall genomföras i sitt ursprungliga skick. Man anser att den redan är finansierad för 1984 och att en del av finansieringsbehovet för 1985 skall täckas genom att rätten till avdrag för fackföreningsavgifter skall slopas.

Folkpartiet föreslår att basenheten för 1984 skall fastställas till 7 700 kr., dvs. enligt det ursprungliga förslaget. Skatteskalen skall sedan, efter 1984, inflationsskyddas fullt ut. Här har det alltså skett en anpassning till moderaternas uppfattning.

Låt mig också, för helhetens skull, ta med vpk-förslaget, vari man väljer

vägen över skatterabatter till inkomsttagare med mellan 30 000 kr. och upp till 100 000 kr. om året, för att sedan trappa ner dem och låta dem upphöra vid en årsinkomst av 120 000 kr.

Det är med andra ord många bud om basenheten och skatteskalen för åren 1984 och 1985.

Moderaterna lär knappast få gehör för sitt förslag att förorda ett fullständigt inflationsskydd och att basenheten för 1984 skulle sättas vid 8 100 kr. i stället för propositionens förslag 7 600 kr. Inte heller finns det någon uttalad sympati för återinförandet av rätten till underskottsavdrag i full utsträckning som moderaterna föreslår. Att slopa den 2-procentiga arbetsgivaravgiften och finansiera marginalskattesänkningar genom besparing i de statliga utgifterna är heller inte särskilt gångbart.

Centern och folkpartiet står kvar vid uppgörelsen med den förändringen att folkpartiet nu vill ha skatteskalen inflationsskyddad fullt ut efter 1984, och man vill också göra en mindre justering i skatteskalen. Mittenpartiernas ställningstagande innebär att man tydligen anser att löneutvecklingen har fått den inriktning som skattereformen förutsatte: att höginkomsttagarna har visat återhållsamhet och att löneutrymmet i främsta hand har kommit de grupper till del som får liten glädje av marginalskattesänkningarna, nämligen låg- och mellaninkomsttagarna. Vi delar inte den uppfattningen. Vi har också skilda uppfattningar om nödvändigheten av att finansiera skattereformen fullt ut.

Rätten till avdrag för fackföreningsavgifter har uppenbarligen varit en stor stötesten för de borgerliga partierna och är det alltjämt. Vi socialdemokrater har sett detta som ett rättvisekrav. Arbetsgivarsidan har avdragsrätt för sina avgifter till Arbetsgivareföreningen, och logiken bjuder att även arbetstagarna skall ha en motsvarande begränsad rätt till avdrag för fackföreningsavgifterna.

Får jag också säga några ord om schablonavdraget. Skatteuppgörelsen innebar att man, för att förenkla taxeringsarbetet, införde ett schablonavdrag på 1 000 kr. fr. o. m. 1984 års taxering. Moderaterna vill nu sänka detta till 500 kr., och centerpartiets företrädare vill att man utökar rätten till schablonavdrag till att omfatta även egenföretagare.

Avdraget tillkom, som jag sade, för att förenkla taxeringsarbetet. Man slipper härigenom att pröva en mängd småavdrag som yrkas av de skattskyldiga. Moderaternas förslag innebär en begränsning i detta avseende, men utskottsmajoriteten har funnit att 1 000 kr. utgör en skälig summa.

När det gäller centerpartiets yrkanden om att avdraget skulle utökas till att omfatta även egenföretagarna, erinrar utskottet om att företagsskattekommittén behandlar frågan om beskattningen av egenföretagare och att den förväntas komma med ett förslag som tar upp den frågan.

Herr talman! Jag hoppas att det av mitt inlägg har framgått att det inte har gått att komma fram till någon överenskommelse i finansieringsfrågan och inte heller när det gäller hur vi skall se på 1983 års löneuppgörelse. Det återstår för socialdemokraterna att söka fullfölja skatteuppgörelsen för åren

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

1984 och 1985 på det sätt som föreslås i proposition 1983/84:69, till vilket förslag utskottsmajoriteten har anslutit sig. Jag ber därför att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande 17 och avslag på de till betänkanDET fogade reservationerna.

Anf. 57 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela kammarens ledamöter att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 58 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Språkbruket i riksdagen förvånar ibland. Rune Carlstein sade att socialdemokraterna fullföljde skatteöverenskommelsen genom den här propositionen, som ju innebär ändringar i den ursprungliga skatteuppgörelsen. Jag skall lämna den debatten till företrädarna för mittenpartierna. Det är emellertid ett ganska märkligt språkbruk.

Jag ställde en fråga om den statistik som låg till grund för uttalandena i propositionen om att avtalsrörelserna hade fått ett utfall som stred mot uttalandet i samband med att man antog skatteuppgörelsen. Rune Carlstein säger att man kan läsa om detta i Veckans Affärer. Skulle man inte i så fall ha bifogat ett särtryck ur Veckans Affärer till antingen propositionen eller skatteutskottets betänkande?

Vi har i höst i skatteutskottet haft att behandla ett flertal olika propositioner som har varit ytterst dåligt förberedda. Det har t. o. m. väckts berättigad kritik från socialdemokratiskt håll när det gäller en del av de här frågorna, även om man sedan ändå har genomtruffat förslagen i riksdagen. Det måste emellertid vara högst anmärkningsvärt att man lägger fram en proposition som innebär väsentliga förändringar i en överenskommelse träffad med två partier, utan att redovisa någon som helst analys i propositionen, och i debatten hänvisar man till Veckans Affärer. Detta är, som sagt, ganska anmärkningsvärt.

Rune Carlstein svarade inte på min fråga som gällde inflationsutvecklingen under 1984. Såvitt jag förstår är han beredd att acceptera att även med regeringens mål att i december 1984 ha en inflationstakt på 4 % blir inflationen totalt sett högre under det året. Det innebär att man för reall oförändrade inkomster från åren 1983 och 1984 får en skatteskärpning. Tycker Rune Carlstein att en sådan skatteskärpning är rimlig?

Rune Carlstein avstod från att beröra en fråga som tog upp en rätt stor del av mitt anförande. Det gäller frågan om barnfamiljernas beskattning.

Har inte skatteutskottets ordförande någon förståelse för den situation som barnfamiljerna befinner sig i när skatten är så hög att de knappast klarar av situationen? Vore det inte en rimlig målsättning att man, genom att ta hänsyn till försörjningsbördan vid beskattningen, ser till att direkta bidrag inte skall behövas för att de skall klara sig?

Anf. 59 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Först några ord om finansieringen. I de två första stegen av marginalskatteformen beräknades finansieringsbehovet uppgå till 6,4 miljarder kronor. Vid centerns och folkpartiets möte med regeringen den 19 oktober framlade vi beräkningar för hur denna finansiering skulle klaras, och de såg ut så här: löneavgift 2,8 miljarder kronor, devalveringseffekter 1,5 miljarder kronor, olje- och elskatt 2,2 miljarder kronor, dvs. totalt 6,5 miljarder kronor. Det beloppet täcker alltså det nämnda finansieringsbehovet. Återstår således att finansiera avdragsrätten för fackföreningsavgiften. Det gör att det av regeringen beräknade finansieringsbehovet uppgår till 7,9 miljarder kronor. Men den frågan överlämnar vi till socialdemokraterna och kommunisterna att lösa.

Rune Carlstein sade att det återstod för socialdemokraterna att försöka fullfölja skatteuppställningen. I likhet med Bo Lundgren tycker jag att det låter litet underligt. De försämringar som den förändrade skatteskalen och det minskade inflationsskyddet innebär kommer att bli bestående. Eftersom det inte heller är helt klarlagt hur det egentligen blir med kommande löneökningar, tycker jag att man hade kunnat ta det litet lugnt. För att gå tillbaka till de förhållanden som rådde tidigare kan jag nämna att OECD faktiskt beräknade inflationstakten i Sverige till 5 à 6 %, om den borgerliga politik som hade inletts fullföljdes. När den socialdemokratiska regeringen sedan devalverade den svenska kronan utgick man självklart från att det skulle bli en betydligt högre inflation. Mot bakgrund av att skatteskalorna det året bara innebar ett inflationsskydd upp till 5,5 %, tycker jag inte att de framförda kraven är så märkvärdiga. Man hade enligt min mening kunnat vänta med den föreslagna kompensationen tills man sett det totala utfallet i stället för att så här på en enda gång försämma effekterna av marginalskatteuppställningen för all framtid.

Anf. 60 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadens parter har inte följt de regler som skrevs in i skatteöverenskommelsen, medger Rune Carlstein. På den punkten är vi överens. Men jag måste ändå fråga Rune Carlstein varför ni socialdemokrater inte tar den enda riktiga konsekvensen av detta faktum och frångår den högerinriktning som marginalsattesänkningen ändå innebär.

Rune Carlstein sade vidare att det var många bud och räknade upp de olika förslagen. Det är alldeles riktigt att det finns många bud, men det är trots allt, Rune Carlstein, bara ett bud som ger någorlunda rättvisa åt de människor som har lidit värst under den borgerliga regeringstiden och som ännu inte fått någon reallöneökning vare sig med eller utan skattereformen. En skattepolitik som gör anspråk på att vara rättfärdig får inte bedrivas på det sätt som ni socialdemokrater och mittenpartierna har bedrivit den. Er tvist huruvida skatteöverenskommelsen har frångåtts eller ej är av mycket marginell betydelse i sammanhanget.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

Måndagen den
19 december 1983

*Basenheten för
åren 1984 och 1985*

Anf. 61 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Rune Carlstein uttryckte sin förvåning över att de borgerliga partierna inte var eniga i skattefrågan. Jag är överraskad av detta uttalande. Det är ju alldeles självklart att varje parti har sin politiska målsättning när det gäller skattefrågorna. Det visar inte minst de förhandlingar som föregick 1982 års skatteöverenskommelse. Vad som är viktigt i dag är egentligen att diskutera den skatteöverenskommelse som träffades och det beklagliga i att den inte helt kunde fullföljas. Vi är oroliga över hur det kommer att gå med målsättningen. Rune Carlstein sade något om att reformen skall fullföljas. Jag vill därför fråga: Hur och när beräknar man att detta skall kunna uppnås?

Rune Carlstein påstod också att centern vill finansiera skattereformen för 1985 genom att inte medge avdrag för fackföreningsavgifter. Vi har sagt att vi så länge regeringen inte har redovisat en översikt över Arbetsgivareföreningens och fackföreningarnas kostnader och skatteförmåner inte är beredda att tillstyrka denna reform. Därför väntar vi att en sådan översikt så småningom skall komma fram. Då har vi ett underlag för att se hur man skall behandla dessa stora organisationer.

Respekterar man våra synpunkter och håller fast vid överenskommelsen, står vi – det sade vi också vid förhandlingarna – självklart helt fast vid överenskommelsen och är med och deltar i finansieringen av det sista året. Det har förts en diskussion här i dag just om finansieringen av år 1984. Enligt vår uppfattning är avsikten inte att bara ta ett år i sänder. Vi har sagt att man skall finansiera reformen under dessa tre år. Då måste man ta det första och andra året tillsammans. Vi anser att vi därmed har klarat av finansieringen.

Beträffande avdraget på 1 000 kr. skall vi inte glömma bort att det starkaste motivet härför är – och det sade jag också i mitt förra inlägg – att i underlaget för arbetsgivaravgiften ligger avkastningen på det i företaget bundna kapitalet. Det är ett starkt motiv för att här skulle ske en rättelse. Inte någon som satt med i förhandlingarna hade en tanke på att det skulle dröja så här länge, innan man hade utrett denna ganska enkla fråga, speciellt med tanke på att vi har haft ett liknande avdrag vid ett tidigare tillfälle.

Anf. 62 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Nej, Stig Josefson, jag uttryckte inte min förvåning över att de borgerliga partierna var oeniga i skattefrågan. Jag framhöll bara att det inte finns någon borgerlig enighet i skattefrågan. Jag redovisade de olika förslag som finns återgivna i reservationerna och som vittnar om att det råder en splittring mellan de tre borgerliga partierna när det gäller hur man skall ha det med den framtida beskattningen. Det förvånar mig inte. Ni har naturligtvis olika uppfattningar, och dem har ni preciserat i skatteutskottets betänkande 17.

Det är bra när Stig Josefson tar avstånd från Bo Lundgrens uttalande att skattereformen nu ligger i ruiner. Det gör den ju ingalunda. Att vi har gjort vissa justeringar i skattereformen är en sak. I långa stycken fungerar den dock på det sätt som från början var avsikten. Avdragsdelen fungerar som vi från början avsåg att den skulle göra. Man skulle ta bort rätten till

underskottsavdrag. Ser vi till de effekter som den ändrade skattereformen nu får, finner vi att det egentligen är utomordentligt små justeringar som inträffar för inkomsttagare i de normala inkomstlägena. Det finns återgivet i propositionen, där man kan se skillnaden i skatt mellan det ursprungliga förslaget och det som nu kommer att gälla för 1984. Tar jag en inkomsttagare med 90 000 kr. om året, skiljer skatten 169 kr. jämfört med om vi hade haft kvar det förslag som de tre partierna gjorde upp omkring. Det är alltså inte några märkvärdigheter som inträffar genom den ändring av reformen som vi nu har gjort.

Tommy Franzén talar om att den enda rättvisa reformen är den vpk föreslår. Vi har faktiskt den uppfattningen att det finns anledning att justera ner marginalskatterna även för dem som har högre inkomster. Men för den här 90 000-kronorsinkomsttagaren skiljer det 13 kr. i skatteuttag mellan det förslag som Tommy Franzén och vpk har lagt fram och skatteutskottets förslag.

Anf. 63 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att det är besvärligt att ha fyra talare att replikera på kort tid. Sådan är emellertid debattordningen, och det är naturligtvis av den anledningen och ingen annan Rune Carlstein inte besvarade de frågor jag ställde. Därför tänker jag upprepa dem, så har han ytterligare tre minuter att svara på.

Låt mig då prioritera frågorna efter deras betydelse. Först frågan om barnfamiljernas beskattning: Är alltså skatteutskottets ordförande inte medveten om den besvärliga situation som många barnfamiljer befinner sig i? Borde man inte då överväga möjligheten av att exempelvis införa grundavdrag för barn eller på annat sätt försöka lindra deras situation?

Fråga nr 2: Vi kommer att få en inflationsutveckling under 1984 på över 4 % och sannolikt över 3 % under 1985, även om vi hoppas att det inte blir så. Är det då rimligt att man med reall oförändrade inkomster såväl 1984 som 1985 skall få skärpt beskattning?

Anf. 64 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Hur de rättvisaste skatterna skall se ut kan vi väl i och för sig diskutera. Jag påstod inte att vårt förslag var absolut rättvist; tvärtom sade jag att det kanske var det mest rättvisa i sammanhanget. Skall man kunna uppnå en rättvis skattepolitik, får man nog föra över skattebasen till något annat än inkomsterna, exempelvis produktionen, men ha en progressiv inkomstskatteskala för att jämna ut de rådande stora inkomstskillnaderna i landet.

Rune Carlstein sade också att socialdemokraterna har uppfattningen att det finns behov av att justera ner marginalskatterna för dem med höga inkomster. Det är det vi vänder oss emot, det är det vi tycker är så väldigt orättvist. Trots allt är det ju så under de här åren från 1976 till dags dato att de som inte har mått så illa av den ekonomiska krisen är just de som får de stora skattelindringarna genom de s. k. justeringarna, som Rune Carlstein

behagade kalla dem. Den största effekten blir det för dem som har väldigt höga inkomster men inte har några underskottsavdrag; de kan få skattelättnader på ända upp till 30 000 kr. Vi tycker inte att det är rättvist, även om socialdemokraterna har uppfattningen att man behöver justera marginalskatterna.

Så tog Rune Carlstein ett exempel ur vår motion. Det rörde sig om 90 000-kronorsinkomsttagaren, och det är riktigt att där skiljer det bara 13 kr. Men det är i stort sett det enda ställe där vi är överens. Mellan 70 000 och 90 000 kr. skiljer vi oss inte mycket. Däremot vill vi ge väsentligt mera till dem som har inkomster under 70 000 kr. än regeringen ger. Likaså sätter vi en gräns för skattesänkningar så att vi inte ger sådana åt höginkomsttagarna. Enligt den socialdemokratiska regeringens förslag kan i extrema fall den som tjänar 300 000 kr. och inte har några underskottsavdrag erhålla en skattelindring med 10 650 kr. För vår del har vi valt att inte ge den höginkomsttagaren någon skattelindring alls – vi har uppfattningen att han lever ganska gott ändå.

Anf. 65 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort konstatera att Rune Carlstein inte bestred den redovisning av finansieringen som jag lämnade, dvs. den beräkning av finansieringen som vi från folkpartiets sida anser vara den riktiga. Det vore bra om vi kunde komma överens också om den saken.

Anf. 66 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Så länge jag här suttit i riksdagen har det alltid funnits skilda uppfattningar mellan partierna i skattefrågor. Det värdefulla har dock varit att man har kunnat komma fram till kompromisser, vilket har skett vid flera tillfällen. Jag är emellertid oroad över att den nu aktuella överenskommelsen inte kan komma att fullföljas, eftersom det skulle skapa sämre förutsättningar för framtida överenskommelser. Att det skulle vara nödvändigt att bryta överenskommelsen förvånar mig kanske än mer mot bakgrund av att det, som Rune Carlstein sade, skiljer endast med 169 kr. för en 90 000-kronorsinkomsttagare. Som jag ser det är respekten för att överenskommelsen ligger fast av oerhört stort värde, inte minst för det framtida arbetet på detta område i riksdagen.

Anf. 67 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren har vid två tillfällen återkommit med frågan om barnfamiljernas situation och ifrågasatt om man inte borde lösa deras ekonomiska bekymmer skattevägen. Även om jag gör Bo Lundgren besviken, måste jag säga att jag inte tror att det är rätt väg att gå. Barnfamiljernas ekonomiska situation varierar ju så kraftigt. Det finns barnfamiljer som egentligen inte har någon skatt där man kan göra en minskning – i varje fall när det gäller den statliga skatten – eftersom de ligger på så låga inkomstnivåer, medan ett skatteavdrag däremot skulle gynna en familj som har en hög inkomst. Vi hade ju ett sådant system en gång i tiden,

men vi gick ifrån det därför att vi tyckte att det var djupt orättvist. Jag tror inte att moderaterna kommer att vinna framgång med att försöka gå tillbaka ända till någon gång på 1930-talet för att hitta utvägar när det gäller hur man skall förbättra barnfamiljernas problem, som jag medger att man måste uppmärksamma och på alla sätt försöka avhjälpa.

Tidigare under debatten ägnade sig Bo Lundgren åt att kritisera regeringen för att han inte hade fått det material han behövde för att bedöma utgången av lönerörelsen. Jag måste säga att Bo Lundgren, med den energi och kunskap han besitter, mycket lätt skulle ha kunnat orientera sig i det material som finns att tillgå för att göra den bedömningen.

Tommy Franzén sade att vpk inte ville vara med om att göra justeringar i skatterna när det gäller höginkomsttagarna. Jag tycker att vpk i det här sammanhanget glömmer bort hela den del av förslaget som gäller underskottsavdragen, som vi nu begränsar till ett 50-procentigt värde. I de tidigare diskussionerna om beskattningen fick vi jämt och ständigt höra att höginkomsttagarna egentligen inte betalade någon skatt, eftersom de sänkte sin skatt genom att utnyttja underskottsavdragen.

Vi fick igenom här i riksdagen ett förslag om att dra ner värdet av underskottsavdragen. Då sägs det att man får skatteminskningar, därför att man numera inte kan göra underskottsavdrag. Jo, Tommy Franzén, man får göra underskottsavdrag i dag också. När Tommy Franzén räknar upp hur stora summor höginkomsttagare får i skattereduktion, bör han ta hänsyn till att vederbörande mister en del av sitt underskottsavdrag. Då blir resultatet annat än man gör gällande.

Tredje vice talmannen anmälde att Bo Lundgren och Tommy Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 68 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Om jag träffade en överenskommelse med två andra personer om att vi gemensamt under en treårsperiod skulle genomföra ett avtal och om jag sedan satte mig ner med en fjärde person och diskuterade med honom om hur jag skulle ändra den ursprungliga trepartsöverenskommelsen så att både jag själv och den fjärde personen tjänade på saken, så skulle säkert kammarens ledamöter betrakta mig som en skojare. Kanske skulle mina tidigare avtalspartner stämma mig för avtalsbrott och kräva skadestånd.

Det är just så landets största parti och regeringen har handlat i skattefrågan. Först träffas en överenskommelse med centern och folkpartiet om en treårig skattereform med sänkta marginalsatser och begränsning av underskottens skattemässiga värde, byggd på en beräknad inflation på 5,5 %. Så fort socialdemokraterna fick regeringsmakten satte man sig ner med representanter för Landsorganisationen för att diskutera hur man skulle ändra den träffade överenskommelsen, så att Landsorganisationen och dess medlemmar skulle tjäna mera på det. Till sist genomför man alltså, såvitt nu

kan bedömas, ensidigt de aktuella ändringarna utan att ens fråga sina tidigare bröder i skatteöverenskommelsen. Det är inga marginella ändringar det är fråga om – dels föreslås ett direkt ingrepp i skatteskalen innebärande att i inkomstskikten över 136 000 kr. i årsinkomst höjs skatteprocenten jämfört med skatteöverenskommelsen, dels försämras inflationsskyddet ner till 4 % för 1984 och till 3 % för 1985. Detta är att jämföra med skatteöverenskommelsens 5,5 %, som ju varit litet av ett magiskt tal i skattedebatten. Jag vill gärna understryka att det fanns grund för antagandet att man skulle kunna hålla inflationen kring 5,5 % under alla de tre år då skatteöverenskommelsen skulle genomföras.

Vi vet nu att inflationen både 1982 och 1983 blev högre än beräknat. Den blev högre än om den tidigare regeringens ekonomiska politik hade fullföljts. Den blev långt mer än de 5,5 % som skatteöverenskommelsen baserades på.

Vid de överläggningar som vi i mittenpartierna har haft med regeringen om fullföljandet av skattereformen har vi därför yrkat på en förbättring, inte en försämring, av inflationskyddet, eftersom förra årets devalvering ju drev upp inflationen utöver vad man hade anledning att anta när skatteöverenskommelsen ingicks våren 1981 eller då skattebeslutet definitivt togs här i riksdagen 1982. Det försämrade inflationskyddet innebär givetvis både en smygvis åstadkommen urholkning av skattereformen och en smygvis åstadkommen höjning av marginalskatterna. Detta anmärkningsvärda löftesbrott överlämnade regeringen till skatteutskottets majoritet att försvara, och det är verkligen ett försvar som görs med blygsam tystnad. Jag förstår i och för sig både blygsamheten och tystlåtenheten från skatteutskottets sida, för det är en svårförklarlig hantering som skattefrågan har getts efter valet 1982. Men skatteutskottet kunde väl ändå ha ägnat några rader åt det anmärkningsvärda i att man nu på viktiga punkter går ifrån trepartiöverenskommelsen från 1981, med det moraliska dilemma som därmed skapas.

I skatteutskottets betänkande står bara helt lakoniskt: "I likhet med finansministern anser skatteutskottet det vara angeläget att skattereformen fullföljs." Omedelbart därefter tillstyrker man regeringens förslag om att skattereformen på avgörande punkter inte alls skall fullföljas. Det finns alltså varken i propositionen eller i skatteutskottets betänkande någon riktig motivering till att man nu bryter den överenskommelse som i högtidliga former ingicks 1981.

Den här debatten har den litet vilseledande rubriken Basenheten för åren 1984 och 1985, men den gäller ju någonting mycket viktigt, nämligen fullföljandet av marginalskattereformen och hur den statliga inkomstskatten skall utformas under de två närmaste åren. Det är en både i sak och politiskt betydelsefull fråga som förtjänar mycken debatt och mycken uppmärksamhet. Den gör det bl. a. därför att den visar på bristen på pålitlighet hos regeringspartiet. Den visar hur socialdemokratin här, som på så många andra områden, har fört både oss i de andra partierna, som var med om överenskommelsen, och valmanskåren, som hade att ta ställning till överenskommelsen i valet i september 1982, bakom ljuset.

Både i valrörelsen och här i riksdagen våren 1982 ställde ni socialdemokrater oss som då hade regeringsansvaret mot väggen och frågade upprepade gånger: Står ni fast vid överenskommelsen? Och vårt svar både här i riksdagen och under valrörelsen blev detsamma: Vi står fast vid ingångna överenskommelser, vi sviker inte våra löften, och vi utgår från att det också gäller socialdemokratin.

Nu har vi dess värre måst erfara att det inte gällde socialdemokratin. För vår del gäller att vi fortfarande står fast vid skatteöverenskommelsen med dess ursprungliga innehåll och avser att verka för att det blir en solid och pålitlig majoritet i Sveriges riksdag för genomförande av den reformen enligt dess ursprungliga syfte.

Anf. 69 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till den här debatten tror jag att det finns anledning att försöka besvara en helt grundläggande fråga, nämligen varför den här reformen kom till och varför den kom till som ett resultat av en uppgörelse mellan den dåvarande mittenpartiregeringen och socialdemokratin.

Skälet är definitivt inte att den här reformen var frukten av några förförelsekonster utövade nattetid, utan den kom till av det skälet att en marginalskattesänkning ofrånkomligen skapar fördelningspolitiska problem, och de problemen tedde sig särskilt påtagliga för de båda partier, nämligen socialdemokraterna och centerpartiet, som i hög grad företräder låg- och medelinkomsttagare i Sverige. För oss var det inte lätt att, även om vi insåg nödvändigheten av att göra en justering av skatteskalorna, gå ut och för många av våra sympatisörer och medlemmar förklara att denna skattesänkning i stort sett skulle tillfalla enbart dem med höga inkomster.

Detta fick centern erfara när trepartiregeringen i början av år 1981 lade fram ett av moderaterna och folkpartiet starkt omhuldat förslag med mycket långtgående skattesänkningar för de höga och de allra högsta inkomsttagarna. Det bröt inom centerrörelsen ut något av en storm, som definitivt ändrade centerns inställning till hur den här reformen skulle se ut.

Detta var grundorsaken till att mittenpartierna ville förhandla med socialdemokraterna om skatterna, och det var grundorsaken till att den trepartiregering som satt då fick avgå.

Det som för socialdemokratin var det avgörande var att vi menade att även om en marginalskattesänkning är ur rättvisesynpunkt svår att acceptera, så var det samtidigt nödvändigt att göra en reformering av skattesystemet. 1970-talets inflation och diverse förändringar i skatteskalorna hade gett marginalskatter på mellan 60 och 80 % som drabbade merparten av alla förvärvsarbete, och detta var en ohållbar situation.

Sedan innehöll uppgörelsen med centern och folkpartiet en rad element som gjorde att vi, och även centern, kunde acceptera kraftigt sänkta marginalskatter även ur fördelningspolitisk synpunkt. Det första var att vi kunde hitta en form att begränsa rätten att göra underskottsavdrag. Den andra förutsättningen var att det i framtiden inte skulle bli någon automatisk

indexuppräknig av skatteskalen. Det tredje elementet var att reformens kostnader skulle täckas med höjningar av andra skatter. Skälet till att vi såg detta som en väsentlig del av uppgörelsen var att vi inte anser att en fördelningspolitiskt svår reform skall kunna finansieras genom utgiftsnedskärningar, som har likartade fördelningspolitiska effekter.

Det fjärde skälet till att vi kunde godta reformen var att man kunde enas om ett uttalande som innebar att det tillgängliga utrymmet för löneförbättringar i huvudsak borde tillfalla de inkomsttagare som i begränsad utsträckning fick fördelar av sänkningen av marginalskatten. Vi lade till att om löneutvecklingen i praktiken skulle avvika från denna inriktning, kunde stegen i marginalskattesänkningen under treårsperioden bli föremål för omprövning – dvs. reformen var villkorad till att arbetsmarknadsparterna verkade för en sådan inriktning av lönepolitiken att den i någon mån kompenserade de lägre inkomsttagarna för skattereformens verkningar.

Herr talman! Det är denna överenskommelse som man nu från framför allt folkpartiets sida anklagar oss för att ha brutit, medan centern, om jag förstår det rätt, anser att vi gör avsteg från uppgörelsen. Jag tyckte nog med förlov sagt att Björn Molin blåste upp sig väl mycket i sitt inlägg, där han så att säga tvådde folkpartiets händer i fråga om det som har hänt efter den ursprungliga uppgörelsen.

Låt oss då se vad som har hänt.

Man har gjort en stor affär av att vi hösten 1982 föreslog att en viss del av inkomstskattesänkningen skulle tidigareläggas från 1984 till 1983. Det var ingen förändring i skattereformens totala uppläggning; vi tidigarelade en del av skattesänkningen. Det är detta som har kallats LO-rabatten, vilket är utomordentligt missvisande, eftersom de största skattesänkningarna går till TCO:s medlemmar – om man nu skall göra en facklig uppdelning av detta.

Att vi föreslog ett avdrag för fackföreningsavgifter ändrade ju inte en stavelse i skattereformen. Den ligger helt ogill oavsett om man har avdrag för fackföreningsavgifter eller inte. Ingen annan grupp går förlustig någonting eller blir berövad någon del av skattereformens verkningar.

Det som hände i våras skall jag förbigå, förutom att det stod klart för alla partier bakom reformen att det efter riksdagsbeslutet saknades finansiering för en betydande del av reformen i förhållande till vad som ursprungligen hade överenskommits. Vi angav skillnaden till 1 200 milj. kr. Det förnekades inte, såvitt jag vet, i de diskussioner som vi förde.

Under hösten har vi haft två överläggningar med mittenpartierna om finansieringen av denna reform. Vid den första meddelade man från folkpartiets och centerns sida att de nu ansåg att det inte fattades mer än 700 milj. kr. Detta var de då tydligen beredda att diskutera. När vi sedan i oktober hade överläggning nr 2 hade det beloppet smultit ned till 0. Nu fanns det ingenting som behövde finansieras, sade mittenpartierna.

Om vi i det skedet, Björn Molin, ansåg att ni hade avlägsnat er från innebörden av skattereformen vad gällde finansieringen, är vi måhända ursäktade.

Det andra som skedde knöt an till uttalandet om löneutvecklingen och den justering av skatteskalorna över 137 000 kr. som gjordes i den proposition som riksdagen nu behandlar.

Efter att ha lyssnat till det som här har sagts måste jag säga att det är märkligt att man varken från folkpartiets eller centerns sida ens i någon mån är beredd att aktualisera frågan huruvida det gemensamma uttalande som vi gjorde har fullföljts eller icke. Även om det inte föreligger en heltäckande statistik över löne marknaden – en sådan lär vi inte få förrän någon gång framåt våren – är det enligt alla de uppgifter som nu föreligger och enligt uttalanden från de berörda organisationerna uppenbart att lönefördelningen 1983 definitivt avvek från det uttalande som vi gjorde.

Det är omöjligt att hävda att de lägre inkomsttagarna fick någon huvudpart av lönehöjningarna 1983 som motverkade effekterna av marginalskattesänkningen. Tvärtom finns det stora skäl för att utgå från att de högre avlönade fick väl så stora lönestegringar som de med lägre löner.

Det är klart att man kan strunta i detta och säga: Vi anser inte att uttalandet håller längre. Men i en diskussion om moralen i den här frågan måste jag undra vem det är som försöker upprätthålla de ursprungliga intentionerna och det som vi var överens om våren 1981 och 1982.

Till slut, herr talman, vill jag när det gäller frågan huruvida vi fullföljer skattereformen eller inte bara peka på följande. De skatteskalor som jag hoppas att riksdagen nu fastlägger för 1984 och 1985 blir för 95 % av alla skattebetalare exakt dem som fanns i överenskommelsen och riksdagsbeslutet 1982.

Också påståendet att vi icke fullföljer skattereformen i den del som gäller en anpassning till inflationen är felaktigt. Det går inte att säga att vi skall kompensera hela befolkningen för de prisstegringar som devalveringen medförde. Hela tanken att vi som nation skulle kunna kompensera oss för de prisstegringar som i själva verket är resultatet av att vi ett antal år har levt över våra tillgångar är befängd.

Herr talman! Den fortsatta reformeringen av inkomstskatten är en väsentlig och intressant fråga. Vi anser att sådana reformer är önskvärda. Vi anser också att det är önskvärt att de reformerna, liksom denna, bygger på en bred enighet i riksdagen. Jag kan på denna punkt instämma i vad Stig Josefson sade. Men jag noterar också den reserverade hållning Josefson intog till Lundgrens moderata locktoner om en gemensam borgerlig skattepolitik efter 1985. Jag undrar, herr talman, om förutsättningarna i det avseendet är riktigt så helgjutna som Björn Molin gav uttryck för i sitt senaste inlägg.

Anf. 70 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Även om man sänker marginalskatterna med samma procentenhet över hela linjen innebär det större skattesänkningar i kronor räknat för högre inkomsttagare. Det är en ofrånkomlig effekt vid en sänkning av marginalskatterna. Det är självklart att detta kan skapa problem när det gäller fördelningspolitiken. Det var av den anledningen som den borgerliga

trepartiregeringen, när den i februari 1981 presenterade sitt ekonomiska handlingsprogram, också sade att man förutsatte att det i avtalsrörelsen togs hänsyn till skattereformen. Har man fått skattesänkningar är det självfallet lättare att avstå från bruttolöneökningar. Att sänka bruttolönerna är däremot mycket besvärligt, med tanke på att t. ex. villaägare har bundit sig för ränteutgifter som har gett avdrag, och de skulle hamna i en sämre ekonomisk situation.

Men genom den uppgörelse som träffades mellan mittenpartierna och socialdemokraterna och den där införda avdragsbegränsningen ändrades förutsättningarna för att ta hänsyn till de marginalsattesänkningar som genomfördes. Den individuella situationen blev mycket olika för olika inkomsttagare. Också de fackliga organisationerna, framför allt de som företräder inkomsttagare med genomsnittslön och löner däröver, har sagt att detta skapar problem.

Det är klart att man naturligtvis kan bedriva en sådan politik som socialdemokraterna med framgång har gjort under början av 1970-talet, men som vi kanske skulle ha gjort mera åt på den borgerliga kanten. Man höjde skattetrycket och marginalsatserna efter hand, med ett stort avstamp i 1970 års s. k. skattesänkning – den skattereform där två tredjedelar av svenska folket skulle ha fått sänkt men fick höjd skatt.

Om man höjer marginalsatserna kraftigt, så att samhällsekonomin knappt fungerar, och skapar sådana inlåsnings effekter att man i realiteten, genom Hagarundor och annat, måste klara avtalsrörelsen genom skattepolitiken – dvs. försöka göra det, för man lyckades ju inte, som vi vet – uppstår en orimlig situation. Har man sedan rädsla för att återställa den situation som vi hade tidigare är det besvärligt. Jag förstår att Kjell-Olof Feldt också har det mycket besvärligt i det avseendet.

Det man måste göra, speciellt när man har regeringsansvaret, är att inse att man genom en rimligare skattepolitik och lägre marginalsatser får en samhällsekonomi som fungerar på ett väsentligt bättre sätt. Avdragens skattemässiga värde minskar faktiskt genom sänkta marginalsatser – det är en anledning att sänka marginalsatserna. Det minskar också intresset för skatteplaneringsåtgärder av olika slag. Genom en skattesänkning ökar samhällsekonomin effektivitet. En stor del skattefinansiering med små avgifter på olika nyttigheter skapar ibland en överefterfrågan, som gör att samhällsekonomin effektivitet minskar, och därmed skapar man också problem när det gäller den ekonomiska utvecklingen.

Den progressiva skatteskalan har också inneburit att framför allt flerbarnsfamiljerna får högre skatt. Ett av de ämnen som jag behandlade ganska mycket i mitt inledningsanförande var också familjebeskattningen. I flerbarnsfamiljer är det ofta en som svarar för familjeinkomsten, och ju sämre fördelad familjeinkomsten är desto högre skatt blir det. Detta problem förbigick Rune Carlstein helt, och regeringen förefaller tyvärr inte ha något intresse av det över huvud taget.

Det är bra att finansministern erkänner att kombinationen av inflation och den skatteskala vi hade i början av 1970-talet skapade en ohållbar situation.

Men hur kommer det sig då att finansministern är beredd att fortsätta, genom den urholkning av inflationsskyddet som nu har gjorts, att leva med en ohållbar situation i stället för att ändra den? Vad är det för inkomstskattereformer som finansministern ser fram mot att skapa brett underlag för här i kammaren? Det skulle också vara intressant att få en upplysning om man skall fortsätta en skattehöjningspolitik eller om omprövningens tid möjligtvis är inne även för socialdemokratin.

Anf. 71 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Eftersom finansministern sade några ord om de utgångspunkter som socialdemokraterna hade när de träffade skatteöverenskommelsen vill jag säga några ord om de utgångspunkter vi från folkpartiets sida hade.

Vi har alltsedan 1950-talet menat att skattepolitiken i större utsträckning borde göra det lönande för enskilda människor att arbeta. Vi ville via en marginalskaftereform stimulera till arbetsinsatser, lätta skatten på arbetsinkomster och i någon mån komma till rätta med skattefusket. Jag håller också med finansministern om att det finns ett fördelningspolitiskt problem med denna utgångspunkt. Det var just därför som vi accepterade kopplingen mellan marginalskaftesänkningarna och avdragsbegränsningen. Avdragsbegränsningen blev befogad just därför att man sänkte marginalskatterna och att det fick största effekten för dem som tjänade mycket. Det var ju inom parentes sagt den delen som moderaterna aldrig begrep.

Om man i efterhand ändrar så att marginalskaftesänkningarna inte blir så stora som var avsett, men låter avdragsbegränsningen kvarstå oförändrad, är det klart att det mot bakgrund av denna koppling uppenbarligen blir en obalans i reformen.

Reformen utgick från ett inflationsskydd på 5,5 %. Jag upprepar att det fanns anledning att räkna med en inflation på den nivån när överenskommelsen träffades och när beslutet togs i riksdagen. Men om man sedan får en regering som devalverar med 16 % är det klart att inflationsskyddet just på grund därav måste justeras. Det var också regeringen i första omgången beredd att göra. Sedan blev det inte någon sådan justering, vilket ledde till en överfinansiering, eller om man så vill till en skattehöjning, jämfört med vad man ursprungligen hade kommit överens om.

Denna överfinansiering har vi självfallet beaktat när det gäller diskussionerna om finansiering av steg två i skatteöverenskommelsen. Vi accepterade i våras en höjning av skatten på el och olja just av detta skäl, annars hade vi inte accepterat dessa skattehöjningar.

Jag vill i övrigt hänvisa till det anförande som Kjell Johansson höll här tidigare där han i detalj redovisade hur folkpartiet har anvisat en finansiering av steg två, och där vi har räknat in den överfinansiering som skedde av steg ett genom att man inte anpassade inflationsskyddet till den högre inflationen.

Sedan återstår ett enda argument för socialdemokraterna, nämligen

löneutvecklingen för de högvälönade. Regeringen har här inte kunnat redovisa en entydig statistik. Jag skall villigt erkänna att inte heller jag har tillgång till någon sådan statistik, och jag vill därför inte uttala mig tvärsäkert. Men på en punkt föreställer jag mig att vi vet precis hur löneutvecklingen kommer att bli, nämligen när det gäller de statsanställda. Är det verkligen så att man har haft anmärkningsvärt stora lönehöjningar bland de högvälönade i statens tjänst? Det är en fråga till Kjell-Olof Feldt på den punkten – regeringen sitter förvisso inne med sanningen. Jag tror inte att det förhåller sig på det sättet, utan jag tror att det enda argument som återstår för regeringen när det gäller att försvara det här löftesbrottet är att en viss del av de högvälönade har fått relativt betydande lönehöjningar. Det skulle då få tjäna som enda argument för att försvara att man ändå på avgörande punkter ensidigt och utan att ta hänsyn till vad de andra parterna i överenskommelsen tyckte har brutit överenskommelsen.

Anf. 72 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag tror att det finns anledning att erinra litet grand om hur utvecklingen har varit på skattepolitikens område.

År 1976 uppgick den statliga inkomstkatten, den skatt som är progressiv och som skall medverka till att inkomstutjämna, till ca en tredjedel av den offentliga sektorns skatteinkomster.

År 1983 – dvs. i år, sju år senare – ligger den här andelen av den statliga inkomstutjämnande skatten på ca en sjundedel av den offentliga sektorns skatteinkomster.

De bidragande orsakerna till detta är självfallet marginalsattesänkningarna och införandet av inflationsskydd i skatteskalorna som de borgerliga regeringarna införde. Självfallet har även ökade kommunalskatter bidragit till att den statliga skattens andel har minskat. Men en mycket stor andel av det här beror utan tvivel just på marginalsattesänkningarna och de inflationsskyddade skatteskalorna. Utan tvivel minskas möjligheten till inkomstutjämning, när man på detta sätt hela tiden minskar den inkomstutjämnande delen i skattesystemet. Det kan visserligen hävdas att man fortfarande inom denna ram kan uppnå utjämnande effekter. Självfallet kan man det, men fortsätter man att minska den statliga inkomstkattens andel, kommer möjligheterna att få till stånd inkomstutjämnningar följaktligen att minska och kanske nära nog försvinna.

Finansministern sade i sitt inlägg att han var emot indexeringen och att skatteöverenskommelsen var ett led däri. Men skatteöverenskommelsen innehöll ju också en indexering. Sedan må så vara om indexeringen eller inflationsskyddet – vilkendera benämning man än vill använda – är hög eller låg, är faktisk eller förutbestämd. Den tar ingen hänsyn till de löneutvecklingar som har ägt rum i samhället, där det f. ö. inte har varit och knappast kommer att bli en likvärdig löneutveckling för höginkomsttagare och låginkomsttagare. Det enda riktiga är självfallet att i stället för indexering göra som på den gamle finansministerns tid, dvs. vidta justeringar varje år med utgångspunkt i det faktiska och det politiska läget.

När det gäller underskottsavdragen sade Rune Carlstein tidigare att man nu inte hör någonting om dem från vpk:s sida. I mitt inlägg sade jag faktiskt att vad vi ville ändra i skatteöverenskommelsen var just marginalskattesänkningarna. När det gäller underskottsavdragen är det utan tvivel så att de i stor utsträckning har fått den effekt som vi tidigare krävt, då vi sagt att avdrag inte skall få göras från inkomst utan från skatt och med en reduktion på 50 %. I princip är det nära nog detta som åstadkommits genom skatteöverenskommelsen. Den delen tycker vi alltså är riktig.

Men skatteöverenskommelsen har inte den stora innebörd som Rune Carlstein försökte göra gällande. Ungefär 2 miljarder kronor kommer från begränsningen av underskottsavdragen, medan reformen som sådan skulle kosta ca 11 miljarder kronor. Det är alltså en ytterst liten del som trots allt finansieras via begränsningen av underskottsavdragen. Den stora delen är marginalskattesänkningen – och den ville vi inte ställa oss bakom.

Vad beträffar underskottsavdragen tror jag att det är bra om man går vidare. Det kan nämligen inte vara rimligt att ohämmat få göra underskottsavdrag för vilka former av lyxboende som helst. Ett tak behöver införas. Vidare är jag övertygad om att man blir tvingad att sanera avdragsrätten och reglerna för vilka slags underskott eller räntekostnader som skall få dras av från inkomsten i deklARATIONEN. Det kan inte vara riktigt att stora lån skall få tas upp för exempelvis skatteplanering eller för någon annan form av konsumtion än boende.

Anf. 73 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Finansministern talade om att vi hade varit obestämnda från folkpartiets sida om hur mycket som återstod att finansiera av skattereformens båda första steg. Jag vill då ställa frågan: Vilken summa i den delredovisning som jag gjorde är felaktig? Jag tar gärna det hela på nytt. Skattereformens två första steg skulle alltså kosta 6,4 miljarder kronor. Finansieringen har hittills gått till på det sättet att löneavgiften har inbringat 2,8 miljarder, olje- och elskatten 2,2 miljarder och devalveringseffekterna 1,5 miljarder. Summan blir 6,5 miljarder.

Jag kan inte se att det saknas någonting. Vi har tagit fram de pengar som behövs för att reformen skall bli totalfinansierad. Då förstär jag inte motivet till att regeringen försämrar inflationsskyddet och sänker det till 4,3 %. Uppenbarligen kommer detta att skapa problem. Löntagarorganisationerna kommer att vara skeptiska mot dessa nivåer. Det är inte speciellt otroligt att löntagarna inte kommer att tro på dem. I så fall kommer regeringens agerande bara att skapa bekymmer i lönerörelserna under de kommande två åren. Trodde regeringen på sin egen inflationsberäkning tycker jag att det naturliga vore att gå folkpartiet till mötes och acceptera en automatisk indexuppräknning. Varför skapa dessa problem, om man kan klara det hela med ett automatiskt inflationsskydd? Klaras målet måste ni väl vara belåtna med konstruktionen, och klarar ni det inte har löntagarna i varje fall fått en försäkran som innebär att inflationen inte gröper ur de träffade avtalen,

vilket kommer att underlätta situationen. Vilka motiv har ni för den föreslagna låga inflationsuppräknigen?

Anf. 74 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon närmare historiebeteckning när det gäller frågan om skatteöverenskommelsen och de förhandlingar och resonemang som fördes 1982 från remissdebatten och fram till mars-april. I princip var man emellertid överens om att söka åstadkomma en skattereform som innebar en sänkning av marginalskatten. Detaljerna hade väl inget parti bundit sig för. I så fall hade det varit meningslöst att inbjuda socialdemokraterna till förhandlingar. Man gick ut med ett förhandlingsförslag, och sedan fortsatte förhandlingarna. Nog om detta.

Den stora frågan i dag är ju de ändringar som föreslås av regeringen och som bryter överenskommelsen. För mig verkar det som om finansieringsfrågan skulle vara det väsentliga. Jag kan för min del inte finna annat än att centern har gjort rätt när kostnaderna beräknats för både det första och det andra året, vilka kostnader sedan kompenseras helt.

När det gäller devalveringen yrkade vi förra året på att basenheten skulle höjas med 200 kr. för att man skulle kompensera effekterna av devalveringen. Detta förslag mötte i sak inget egentligt motstånd. Skulle devalveringens konsekvenser täckas in, måste det bli fråga om en sådan höjning. I centerns motion hösten 1982 ställdes också kravet att basenheten skulle höjas med 200 kr.

Finansministern sade till sist att reformen skall fullföljas. Men gör man dessa ingrepp i reformen begränsas ju möjligheterna att förverkliga den. Jag skall därför ställa samma fråga till finansministern som den jag ställde till Rune Carlstein: När räknar finansministern med att reformen kan förverkligas, så att man uppnår målet 50 % marginalskatt för 90 % av inkomsttagarna?

Anf. 75 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det är inte första gången i historien som parterna i ett upplöst äktenskap skickar anklagelser mellan varandra om vem som egentligen bär skulden till skilsmässan. Men eftersom det här ändå är en rätt allvarlig historia, där det inte är vi som har inlett diskussionen om avtalsbrott och lurendrejeri och annat som har svept runt i den här debatten, må det tillåtas mig att lämna vissa argument tillbaka till framför allt Björn Molin.

På en punkt har vi tillstått att vi borde ha handlat annorledes. Det var när vi på hösten 1982, under de hektiska veckorna strax efter regeringsskiftet, hade fel turordning när vi överlade om skatterna. Vi talade först med LO och TCO, sedan med mittenpartierna. Det var ett misstag från vår sida; vi borde ha haft den omvända turordningen. Om det skall förklaras men inte nödvändigtvis ursäktas, berodde det på det starkt pressade arbetsläge som vi hade efter regeringsskiftet med utarbetande av krispropositionen och en rad andra åtgärder som var av mycket trängande natur, som snabbt skulle genomföras. Vi har flera gånger offentligen beklagat detta.

Men det som gör anklagelserna så orimliga är att vi inte hade den minsta avsikt att lura någon, eftersom vi helt öppet redovisade för de båda mittenpartierna vilka överväganden som låg till grund för de förslag som vi framlade: det var knutet till avtalsrörelsen 1983 att vi genom tidigareläggningen av en del av inkomstskattesänkningen ville underlätta avtalsrörelsen. Avdragsrätten för fackföreningsavgifter hade samma syfte. Vi var väl naiva nog att tro att det även bland oppositionens partier fanns en önskan att bidra till att få ett rimligt avtal till stånd till båtnad för näringslivet och för sysselsättningen. Nu efteråt verkar det som om något sådant intresse över huvud taget inte fanns.

Men efter det som hände de där veckorna hösten 1982 är det inte vi utan våra avtalspartner som har skytt allt samarbete eller frångått tidigare intagna ståndpunkter. Under våren tog vi i god tid kontakt med både folkpartiet och centern för att höra deras uppfattning i frågan huruvida det var rimligt att byta finansieringsmetod, med hänsyn till att vi visste att löneutrymmet 1984/85 skulle bli ytterligare begränsat och att det var mycket svårt att inkräkta på det genom att fullfölja finansieringen efter de vägar vi hade avtalat. Vid de kontakterna fick vi reda på att folkpartiet – jag talade själv med dåvarande folkpartiledaren – tyckte att det var en god idé att byta finansieringsmetod, men att man inte – och det bekräftades nu i debatten här – ville ha några överläggningar med oss, utan man ville ta ställning i riksdagen till våra förslag.

Jag måste fråga: Om man var så uppbragt över att man hösten 1982 inte fick förhandla i god tid och i förväg, varför tog ni inte chansen i våras? Ni inbjöds till överläggningar, ni vägrade att komma. Den misstanken lurar naturligtvis, och den har väl alltmer bekräftats, att framför allt folkpartiet ville skaka loss från den här överenskommelsen. Ni ville höja ribban, som det heter, för att tillsammans med moderaterna kunna ge rejält flotta skattesänkningsslöften framöver. Och centerpartiets företrädare, av anledningar som de väl bara känner själva, följde med i det förfarandet.

Den här hösten blev det helt enkelt så att man gradvis minskade behovet av finansiering för att till slut komma ner till noll. Man ansåg att på olika vägar hade man utan att vidta några åtgärder klarat finansieringen av skattereformen. Det var det jag menade med obeständigheten och det oklara i den position man intog.

Men låt mig upprepa varför jag anser att det både för centerns och för folkpartiets del är en orimlig ståndpunkt att hävda, som nu görs uttryckligen i folkpartiets reservation till detta betänkande, att man finansierar en skattesänkning genom att skattebetalarna inte fick fullständig kompensation för devalveringen. Om det är på det sättet ni ser på landets ekonomiska situation, förstår jag varför det gick så på tok under de år som ni regerade. Den galenskap som ni utvecklade på det här området, det galna i uppläggningspolitiken, var att ni skapade intrycket hos en övervägande del av medborgarna, att vi som nation med en rad indexklausuler kunde befria oss från effekten av den inflation vi själva ställde till med. Indexklausuler skulle förekomma på snart sagt alla områden, och 5 miljoner

skattebetalare skulle helt plötsligt undgå konsekvenserna av inflationen genom att man manipulerade med skatteskalorna.

Devalveringen i fjol var helt enkelt räkningen till oss allihop för att vi under en följd av år hade levt över våra tillgångar, och den räkningen måste betalas. Att den skulle kunna så att säga vara ett motiv för att kompensera skattebetalarna är en orimlig ståndpunkt, och att man, om man inte genomför denna kompensation, på något vis har skaffat pengar för andra reformer är en lika orimlig ståndpunkt.

Det vi nu gör innebär en anpassning av skatteskalorna till den målsatta inflation som är förenlig med fortsatt ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning. Det är den enda inflation vi har råd att kompensera oss för – det är den inflation som är förenlig med fortsatt tillväxt och ökad sysselsättning. Klarar vi detta – och här kan jag då besvara Stig Josefsons fråga – så kommer 90 % av skattebetalarna att år 1985 ha högst 50 % i marginals katt. Och det var i grova drag den målsättning vi var överens om.

Slutligen, herr talman! Det har frågats hur vi tänker fullfölja skattereformen. Ja, en sak är klar, och det är att vi inte tänker fullfölja den genom att frångå alla fördelningspolitiska ideal som vi vill driva i den ekonomiska politiken. Moderaterna, och tydligen även folkpartiet, står för en enkel modell för fortsatta skattesänkningar, där man gladeligen hävdar att det går att sänka marginals katten ned till 40–50 % för alla inkomsttagare utan att ta till några särskilda åtgärder – så beskrivs det i alla fall i de mera populära versionerna av partiernas politik. Det är ändå en linje som för stora delar av denna riksdag måste te sig som omöjlig att följa, om man tar hänsyn till den fördelning av skattesänkningar och därmed av disponibla inkomster och av levnadsstandard som kommer att bli konsekvensen.

Jag kan inte tolka Stig Josefsons försiktiga hållning till inbjudan från moderaterna och folkpartiet på annat sätt än att centern också är medveten om detta, att en framtida skattepolitik inte kan följa de linjer som moderaterna drar upp. Det ger kanske, herr talman, en fingervisning om var de framtida samarbetsmöjligheterna finns när det gäller skattepolitiken.

Anf. 76 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Finansministern frågade varför vi från folkpartiets sida är uppbragta i den här debatten. Svaret är enkelt: Vi känner oss förda bakom ljuset av dem som vi träffade skatteöverenskommelsen med.

Detta svek från regeringens sida när det gäller skattereformen har skett i två steg. Det första togs 1982. Då gjorde ni upp med LO, inte med TCO. TCO har ju haft samma uppfattning som vi hela tiden, nämligen att man skulle fullfölja skattereformen och höja basenheten 1982.

Det spelar inte så stor roll i vilken tidsföljd de här förhandlingarna ägde rum. Det viktiga är att ni gjorde en ändring redan hösten 1982 mot vår vilja, trots att ni, när ni inbjöd oss till förhandlingar, sade att den stora devalveringen hade påverkat såväl inflationstakten som inkomstutvecklingen på ett sådant sätt att det fanns anledning att justera reformen för 1983.

Det andra steget har tagits när socialdemokraterna – och det är ju detta vi

nu står inför – ändrar såväl i skatteskalor som i inflationsskydd på egen hand och mot vår vilja. Slutsatsen är att socialdemokraterna på egen hand, eller tillsammans med LO, på betydelsefulla punkter har ändrat i skattereformen med resultatet att reformen inte kommer att bli sådan som den ursprungligen avsågs att bli.

Herr talman! Jag tycker att detta är beklagligt av två skäl. Det är beklagligt i sak därför att skattereformen var en bra reform. Den innebar lägre skatt på arbetsinkomster och stimulerade därmed människor till ökade arbetsinsatser. Den innehöll en koppling mellan sänkta marginalskatter och begränsningar av värdet i underskottsavdragen, som var fördelningspolitiskt motiverad.

Det är det första skälet till att jag tycker att löftesbrottet från socialdemokraternas sida är beklagligt. Det andra skälet är att jag tror att det i svensk politik ibland behövs överenskommelser över blockgränserna. Men om man från det ena blockets sida, dvs. från den nuvarande regeringens sida, handlar som man har gjort i fråga om skattereformen, försvårar man självfallet framtida överenskommelser över blockgränserna.

Från folkpartiets sida kommer vi att fortsätta arbetet med att reformera skattesystemet enligt samma linjer som skattereformen 1982. Vi kommer att arbeta för fortsatt sänkta marginalskatter – vår första strävan är att förverkliga marginalskattesänkningarna enligt 1981 års överenskommelse. Vi vill ha ett marginalskattetak på lägre nivå, och vi vill ha ett fullt inflationsskydd. Det är uppenbart att det, för att dessa skattepolitiska förändringar skall komma till stånd, krävs en annan majoritet i Sveriges riksdag.

Anf. 77 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i grälet mellan partierna bakom skattcuppgörelsen från 1981. Jag vill bara säga till finansministern att en statsskattesänkning, som vi har föreslagit och arbetat för, som genomförs stegvis innebär naturligtvis också att man i avtalsrörelserna får ta hänsyn till den. Man kastar inte bort fördelningspolitiska målsättningar för det.

Regeringen för sin del verkar helt ointresserad av att se på den fördelningspolitiska konflikt som finns mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer när det gäller beskattning. Man tar alltså inte hänsyn till försörjningsbördan över huvud taget i beskattningen. Man är, såvitt jag förstår av Rune Carlstein, inte heller beredd att diskutera den.

Men för att vi skall kunna bibehålla välståndet i Sverige och verkligen ha någonting att fördela över huvud taget krävs det en tillväxtfrämjande skattepolitik och ett skattesystem som inte motverkar de målsättningarna. Det är just den politiken vi är intresserade av att diskutera. Det är beklagligt att höra att finansministern i det avseendet inte har några som helst idéer för framtiden.

Anf. 78 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Finansministern sade i sitt senaste inlägg att man inte kan kompensera sig för devalveringens effekter. Han avsåg väl då den devalveringseffekt som jag nämnde på en och en halv miljard.

Det är inte fråga om det heller, utan det är fråga om att detta belopp flyttas – genom den ökade inflation som blev följd av devalveringen – från skattebetalarnas fickor till staten. Det kan man förändra. Det behöver man inte beteckna som kompensation för devalveringens effekter. Man hade exempelvis kunnat förhindra det genom att direkt införa ett automatiskt fullständigt inflationsskydd efter devalveringen. Det krävde vi från folkpartiets sida. Jag tror inte att jag tar fel om jag säger att även regeringen var inne på liknande tankegångar.

Anf. 79 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! När finansministern säger att det inte är socialdemokraterna som har talat om att bryta avtal följer man väl den vanliga sedvänjan, nämligen att den part som bryter avtalet inte brukar gå ut och tala om det.

Sedan säger finansministern att det skulle vara omöjligt och orimligt att ändra basenheten på grund av devalveringen. Men, finansministern, tankegången att man skulle göra en justering av basenheten för att något förändra konsekvenserna av devalveringen var inte främmande för regeringen vid de första förhandlingarna förra året. I de fortsatta resonemangen togs ingen hänsyn till vad mittenpartierna ville, utan det blev i stället LO som fick bestämma utformningen av skatteförändringarna, och det var då man införde avdrag för fackföreningsavgifter. Det var så det gick till.

Sedan säger finansministern att man skall uppnå målet 50 % marginalskatt för 90 % av inkomsttagarna redan 1985. Jag vill bara fråga hur det skall bli möjligt när man minskar uppräknigen av basenheten, när man höjer skatteuttaget i vissa skikt och när inflationen och lönestegringarna är större än den höjning som sker av basenheten. Hur skall ni få den ekvationen att gå ihop och kunna åstadkomma resultatet att målsättningen ändå är uppfylld 1985?

Anf. 80 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! För att allt som kan sägas skall bli sagt vill jag svara Björn Molin att också vi kände oss svikna när ni i våras inte ville fullfölja avtalet om finansiering, och ännu mera den här hösten, när ni efter några olika språng helt hoppade av från en ansvarsfull finansiering enligt de riktlinjer vi hade kommit överens om – så känslan av besvikelse är tydligen gemensam.

Slutligen, herr talman! Björn Molin höll något slags gravtal över skattereformen: det var en bra reform, som skulle ha gett goda effekter. Jag vill bara deklarerat att skattereformen lever. Den genomförs i alla sina väsentliga delar. Och, Stig Josefson, det bör väl vara dags 1985 att avgöra vem som hade mest rätt eller mest fel i frågan om vad det slutliga utfallet blir.

Jag är nöjd, herr talman, om riksdagen kan fatta ett beslut och därmed ge

både skattebetalare och alla andra besked om vilka inkomstskatter vi kommer att ha fram till 1986.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av skatteutskottets betänkande 19.)

*Konkurrensneutral
redovisning av
mervärdeskatt,
m. m.*

Anf. 81 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 19 om konkurrensneutral redovisning av mervärdeskatt, m. m.

Konkurrensneutral redovisning av mervärdeskatt, m. m.

Anf. 82 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är glädjande att skatteutskottet är enigt om att tillskapa konkurrensneutral redovisning av mervärdeskatt. Redan för fyra år sedan uttalade ett likaså enigt skatteutskott det önskvärda i en sådan konkurrensneutral reform, innebärande slopande av den s. k. kontantmetoden.

Företagen har alltså haft ganska god tid på sig för en omställning som man visste skulle komma. Likväl kan det uppkomma övergångsproblem för vissa branscher, exempelvis postorderföretagen med långa kredittider till sina kunder. Med anledning härav har skatteutskottet föreslagit att den tidpunkt för anståndsmöjligheter som enligt propositionen skulle vara utgången av 1984, förlängs ett år.

Det är också tillfredsställande att det missbruk som förekommit på sina håll genom att man skaffat sig otillbörliga kredittider när det gäller momsinsbetalning vid avbetalningsaffärer nu stoppas genom ett initiativ från utskottets sida.

Om vi alltså är eniga i själva huvudfrågan, så skiljer sig uppfattningarna emellertid när det gäller importmomsens vara eller inte vara. Vi har haft denna regel i ett femtontal år, och man kan starkt ifrågasätta det praktiska med denna jättelika rundgång med alla de kostnader den innebär. Man har onckligen anledning att fråga sig varför tullverkets resurser i stor utsträckning skall tas i anspråk för inkasseringen av en moms som importföretagen snabbt återfår i samband med sina momsdeklarationer. Man tycker att tullen skulle ha viktigare sysslor att ägna sig åt.

När kredittiderna för importföretagen kortades för ett och ett halvt år sedan gick vi moderater till nöds med på detta, då det ansågs befogat att skapa ett bättre konkurrensförhållande mellan produkter som importerades och produkter som tillverkades inom landet.

I och med förra höstens kraftiga devalvering har importföretagen kommit i ett betydligt sämre läge, varför vi moderater anser tiden nu kommen för en utvärdering och omprövning av systemet med momsutbörd vid import.

*Konkurrensneutral
redovisning av
mervärdeskatt,
m. m.*

Enligt vår uppfattning, och den lär ingen kunna bestrida, skulle avsevärda administrativa fördelar stå att vinna om denna omfattande rundgång försvann. Dessa frigjorda resurser kunde då användas till angelägnare verksamheter, som t. ex. jakt på narkotika.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till moderatreservationen, där vi föreslår att den sittande mervärdeskattutredningen får i uppdrag att utreda frågan om slopande av importmomsen.

Anf. 83 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! År 1979 beslutade riksdagen att ersätta den gällande huvudregeln för kontantredovisning av mervärdeskatt med en redovisning på bokföringsmässiga grunder.

Övergångsvis har det funnits möjligheter för vissa företag att via länsstyrelserna få dispens och även fortsättningsvis redovisa enligt den s. k. kontantmetoden. Ca 6 000 företag har utnyttjat denna möjlighet. Förslaget i propositionen, som utskottet har haft att ta ställning till, innebär att man av såväl skattetekniska skäl som ur konkurrenssynpunkt avvecklar dispensgivningen och redovisningen enligt kontantmetoden för avbetalningshandeln.

För att underlätta övergången för företag som lämnar särskilt långa krediter till sina kunder – här återfinns exempelvis postorderhandeln – innebär förslaget i propositionen att länsstyrelserna skulle kunna medge anstånd med skattebetalningen, dock längst till utgången av 1984.

Utskottet har vid sin behandling av ärendet funnit det angeläget att i speciella fall förlänga betalningsrespiten. Utskottet har därför föreslagit den förändringen att regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, skall kunna förlänga anståndet med övergången till utgången av 1985, om extraordinära omständigheter föreligger.

Skatteutskottet har också funnit anledning att uppmärksamma de erbjudanden som förekommit i dagspressen om att den som köpt en vara på avbetalning skall – innan varan slutbetalats – kunna överlåta varan till en annan person, med bibehållen möjlighet för den ursprunglige säljaren att redovisa mervärdeskatten enligt kontantmetoden.

Utskottet har i övergångsbestämmelserna tagit in ett förtydligande, som förhoppningsvis skall stoppa de här transaktionerna.

Utskottet är enigt i sitt ställningstagande att tillstyrka propositionen med de förändringar som jag här har redogjort för.

Vi har också haft att ta ställning till en motion från Knut Wachtmeister m. fl. angående uttagande av mervärdeskatt vid import. Motionärerna önskar en utvärdering och en omprövning av hela systemet med skatteuppbörden vid import.

Gällande bestämmelser om mervärdeskatt vid import infördes den 1 juli 1982. Det är alltså inte så länge sedan man ändrade dessa bestämmelser. Bestämmelserna tillstyrktes då av skatteutskottet, även om moderaterna hade vissa invändningar.

Utskottsmajoriteten anser att det inte nu finns anledning att hemställa om en omprövning av systemet. Bestämmelserna har tillkommit för att

åstadkomma neutralitet mellan kreditimporten och annan upphandling inom landet. De nu gällande bestämmelserna medför också en ränteinkomst för statskassan. Utskottet har därför avstyrkt motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på den till betänkandet fogade reservationen.

Anf. 84 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag beklagar att Rune Carlstein inte kunde ge mig rätt när jag hävdade att det var befogat med en utvärdering. Vårt skattesystem är som bekant utomordentligt krångligt, och vi är världsberömda för vår rundgång när det gäller olika transaktioner i samhällssystemet. Här fanns nu en möjlighet att stoppa denna rundgång. Såvitt jag förstår är det enda sakskalet till att man inte vill göra det att staten förlorar en del ränteintäkter. Det är riktigt att så blir fallet. Men en stor del av dessa intäkter kommer tillbaka i form av skatt från de företag som tjänar litet på räntan. Det är dessutom de företag som har missgynnats av devalveringen genom att importen har blivit så mycket dyrare.

På köpet skulle, som jag nämnde, tullverket få större möjligheter att sköta andra sysslor, exempelvis att försöka få fast narkotikaimportörer och stävja annat ofog, något som också har påtalats i BRÅ:s utredning.

Socialdemokraterna är själva mycket intresserade av jakten på narkotika. Det framgår av deras ställningstagande under de två senaste åren i opposition. Både våren 1981 och 1982 väckte man partimotioner med krav på ett förhöjt anslag till tullen på 2 milj. kr. Det skulle, sade man, ge möjlighet till inrättandet av tio nya tjänster. Med hjälp av dem ansåg man sig med full rätt kunna bedriva en effektivare jakt på narkotikabrottslingar.

Om nu riksdagen antar mitt förslag får vi på köpet de resurser som socialdemokraterna begärde både för ett och för två år sedan. Dessutom får vi ytterligare resurser i jakten på narkotikabrottslingar. Jag beklagar att socialdemokraterna inte har velat gå moderaterna till mötes i det fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 16

Mom. 1 (ökade levnadskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 154 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 3 (avdrag för bilresor till följd av användning av bil i tjänsten)

Först biträdde reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. med 134 röster mot 22 för reservation 3 av Kjell Johansson. 176 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 137 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

*Konkurrensneutral
redovisning av
mervärdeskatt,
m. m.*

Måndagen den
19 december 1983

*Konkurrensneutral
redovisning av
mervärdeskatt,
m. m.*

Mom. 4 (fasta kostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (tidsvinst om en och en halv timme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Kjell Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (tidsvinstberäkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 17

Mom. 1 (skatteskala, underskottsavdrag och begränsningsregel)

Först biträdde reservation 3 av Kjell Johansson med 26 röster mot 20 för det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet. 285 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 2 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius med 51 röster mot 21 för reservation 3 av Kjell Johansson. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 83 röster mot 53 för reservation 2 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius. 194 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 80 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 88 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (schablonavdrag i inkomstkällan tjänst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (fribelegg för egenföretagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (fackföreningsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 154 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 5 (löneavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (utredning om underskottsavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (skattepolitikens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Nr 51

Måndagen den
19 december 1983

Vissa författningsfrågor, m. m.

Skatteutskottets betänkande 19

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (mervärdeskatt vid import)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

10 § Vissa författningsfrågor, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:13 om vissa författningsfrågor, m. m.

Anf. 85 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 13 är formellt enhälligt. Men det beror snarast på speciella omständigheter. I sig innehåller betänkandet åtskilligt med betydande sprängstoff. Det gäller t. ex. sådana frågor som mandattidens längd, den gemensamma valdagen, folkomröstningsinstitutet och utlandssvenskarnas rösträtt.

De speciella omständigheterna vad gäller mandatperioden, valdagen, folkomröstningar och en del annat är att dessa frågor övervägs av en arbetsgrupp under ledning av justitieministern. Ingen kan dock påstå att denna arbetsgrupp hittills i sak varit särskilt framgångsrik. Den är nu inne och sliter på sin tredje justitieminister.

I den författningsmotion från centern som behandlas i detta betänkande har vi klart angett hur vi skulle vilja ha det i dessa frågor. Vi vill ha en fyraårig mandatperiod, skilda valdagar och en förstärkning av folkomröstningsinstitutet. Det är omsorgen om demokratins funktionsduglighet och vitalitet som gjort att vi ställt dessa krav.

Den nuvarande treåriga mandatperioden är för kort, därom tycks numera de flesta vara ense. Den bör således förlängas. Men samtidigt är det inte bra i en demokrati om det blir för långt mellan allmänna val. Det ger minskad aktivitet bland dem som är direkt engagerade i politisk verksamhet på det lokala och regionala planet. Det ger medborgarna i gemen sämre möjligheter till politisk information, och det minskar framför allt deras möjligheter att säga ifrån. Det är ju i första hand genom röstsedeln på valdagen som medborgarna kan göra sin mening gällande på ett mera påtagligt sätt. Aldrig

så täta opinionsundersökningar kan inte ersätta den resoluta meningsyttring som valen utgör.

Fyraåriga mandatperioder och skilda valdagar för valen till kommuner och riksdagen skulle således tillgodose både behovet av längre mandattider och det demokratiska kravet på täta val. Till detta kommer att skilda valdagar skulle vara en viktig och välbehövlig stimulans för den kommunala demokratin.

Vi hade det på det sätt som jag har beskrivit fram till valet 1970, och det hade fungerat bra. Som alla författningshistoriskt intresserade minns var den gemensamma valdagen och därmed de treåriga mandatperioderna det pris som socialdemokraterna krävde för att gå med på enkammarriksdag. Det var – som jag har utrett i olika sammanhang – helt ologiska resonemang om det s. k. kommunala sambandet som ledde fram till den socialdemokratiska ståndpunkten. Och där har man tyvärr hittills suttit fast.

Det bud man gett – och här avslöjar jag inga utredningshemligheter, eftersom det varit väl känt länge – för att gå med på skilda valdagar är att valsystemet skulle förändras så att det kom att gynna ett stort parti, dvs. socialdemokraterna. Detta kan vi naturligtvis inte gå med på av principiella skäl. Den proportionella fördelningsmetoden, sådan den framgick ur författningsreformerna, var ett framsteg ur demokratisk synpunkt, och den måste vi slå vakt om. Valutslaget skall inte förvanskas genom fiffigheter i fördelningsmetoden. Dessutom har ingen kunnat visa hur man – om vi skall ha kvar utjämningsmandaten – inom ramen för den proportionella fördelningen skulle kunna skapa ett praktikabelt fördelningssystem som skulle kunna tillgodose de socialdemokratiska önskemålen. Ur såväl principiell som praktisk synpunkt är det således en omöjlig tanke.

Som förhandlingsbud vad gäller skilda valdagar är vidare de socialdemokratiska propåerna märkliga, eftersom de inte har något att göra vare sig med mandattid eller med skilda valdagar.

Jag har, herr talman, velat markera den grundsyn som vi centerpartister har i dessa frågor, vilket också framgår av de utförliga motioner som nu kortfattat behandlas i utskottets betänkande. När utskottet nu förklarar motionerna besvarade med hänvisning till den arbetsgrupp för grundlagsfrågor som jag inledningsvis nämnde, har vi accepterat detta för att inte störa de förhandlingar som ännu pågår i arbetsgruppen. Om det blir någon uppgörelse eller ej i gruppen vågar jag inte ha någon bestämd mening om. Skulle det gå så illa att arbetsgruppen misslyckas återkommer vi med våra krav.

Herr talman! Jag skall av de många frågor som berörs i utskottsbetänkandet något kommentera ytterligare en, som jag anser vara av särskild vikt. Det gäller utlandssvenskarnas rösträtt. Deras rösträtt är, till skillnad från andra medborgares, inte grundlagsskyddad. Utlandssvenskarna har rösträtt i kraft av en bestämmelse i vallagen. Orsaken till att det blivit på det viset är att utlandssvenskarna fått rösträtt etappvis. Fullständig rösträtt fick de under regeringen Fälldin I. Socialdemokrater och vpk-are var motståndare till denna reform.

Men det är naturligtvis inte principiellt tillfredsställande med denna uppdelning. Den innebär också att utlandssvenskarna skulle kunna berövas rösträtten genom ett beslut av riksdagen. Om man som självklart utgått från att ingen majoritetsgrupp i riksdagen skulle vilja ta ifrån svenska medborgare den grundläggande demokratiska rättighet som rösträtten utgör, blev man tagen ur denna villfarelse när man läste den socialdemokratiska regeringens direktiv till 1983 års rösträttskommitté. Där är det helt klart utsagt att kommitténs ambition skall vara att ta ifrån svenska medborgare rösträtten. Det är mycket oroande. Om man ser till demokratins utveckling ur ett historiskt perspektiv är direktiven helt sensationella. Alla ambitioner tidigare har haft som målsättning att underlätta valdeltagandet och att vidga kretsen av röstande genom att ta bort allehanda rösträttsstreck. Nu har tydligen socialdemokraterna planer på att gå rakt motsatt väg.

För att utlandssvenskarnas rösträtt skall ges samma skydd som andra svenska medborgares har vi centerpartister föreslagit att rösträtten grundlagsregleras, och vi har lagt fram ett konkret förslag till grundlagsändring. Förslaget hänskjuts nu till rösträttskommittén. Vi ser detta som en klar markering från utskottets sida. Rösträttskommittén skall enligt förkljudande vara klar med sitt betänkande i februari. Det innebär att ett första beslut om grundlagsreglering av utlandssvenskarnas rösträtt under alla omständigheter kan tas hösten 1984. Jag vill bara tillägga att om kommittén och därefter regeringen skulle komma att lägga fram förslag om begränsning av utlandssvenskarnas rösträtt kommer vi att motsätta oss detta. Vår ståndpunkt är tvärtom att rösträtten skall grundlagsfästas, och den ståndpunkten kommer vi att driva även fortsättningsvis.

Herr talman! Med dessa markeringar vill jag i det läge som nu råder yrka bifall till hemställan i utskottets förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 86 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall verkligen fatta mig kort.

Vi har ett enhälligt betänkande, vilket beror på de pågående utredningarna. I fråga om utlandssvenskarnas rösträtt har vi hänvisat berörd motion till 1983 års rösträttskommitté, och vi förutsätter att denna utredning är oförhindrad att pröva den fråga angående grundlagsregleringen som motionärerna tar upp.

När det gäller de stora författningspolitiska frågorna som berör den gemensamma valdagen och mandatperiodens längd – men även andra frågor som t. ex. spärregeln vid riksdagsval, folkomröstningsinstitutet, personal, offentliga utskottsutfrågningar – har vi avstått från att ta ställning till dessa frågor och hänvisat till det pågående arbetet i beredningen inom justitiedepartementet.

Bertil Fiskesjö ansåg att socialdemokraterna för en del mycket ologiska resonemang kring dessa frågor och sysslar med fiffigheter osv. när det gäller

*Åtgärder mot
våldsinslag i video-
filmer*

rösträtten i fördelningsmetodik. Jag vill inte polemisera mot honom i dag. Jag vill att vi skall gå in i beredningen med en öppen strävan att nå fram till resultat. Polemik i dag gynnar inte dessa strävanden.

Jag ber därmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 87 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Låt mig i anslutning till detta ärende framhålla – som jag tidigare har gjort inom konstitutionsutskottet – att den överflyttning av medborgarskapslagstiftningen, som under förra riksmötet gjordes från arbetsmarknadsutskottet till socialförsäkringsutskottet, inte gärna kan vara riktig. Rösträtten är baserad på medborgarskapet. Lagstiftningen om medborgarskap bör därför – liksom annan lagstiftning om medborgerliga fri- och rättigheter – tillhöra konstitutionsutskottets ansvarsområde. En justering i detta hänseende bör därför göras under vårriksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

11 § Åtgärder mot våldsinslag i videofilmer

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:14 om vissa yttrandefrihets- och informationsfrågor.

Anf. 88 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Inte mindre än sex motioner tar upp frågor om åtgärder mot våldsinslag i videofilmer. Det är enskilda motionärer från centern, folkpartiet och socialdemokraterna som har väckt dessa motioner. På mindre än åtta rader avfärdar utskottet motionskraven för denna gång. Konstitutionsutskottet hänvisar till yttrandefrihetsutredningen, som har i uppdrag att också behandla frågor om det extrema våld som förekommer i många videofilmer.

Det är ett enhälligt betänkande, och som så ofta i fall där man hänvisar till pågående utredningar är även detta betänkande kortfattat och utan sakbehandling. Detta handlingssätt överensstämmer f. ö. med den praxis som råder i riksdagen, men jag menar ändå att frågorna om videovåld är så angelägna att utskottet borde ha redovisat någon form av viljeyttring.

Videovåldet upplevs av stora grupper i samhället som ett stort hot, speciellt mot de yngre och barnen. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till de stora och enligt min uppfattning mycket välgrundade opinionsgrupper som kämpar för att få bort det extrema videovåldet. De gör det utifrån sitt upplevda ansvar för våra barns framtid. Människor i de grupperna består till stor del av lärare, föräldrar, kulturarbetare och företrädare för de ideella folkrörelserna. F. ö. lär det väl knappast finnas en Hem och Skola-förening här i landet som inte haft uppe frågor som har med videovåld att göra. Men

också de i branschen verksamma, t. ex. radio- och TV-handlare, är bekymrade. Många upplever att det är en omöjlig situation att hantera nuvarande ansvarsfrågor när det gäller videofilm.

Nu säger konstitutionsutskottet att man har "besvarat" motionen med vad utskottet anfört. Det som utskottet anför är i och för sig hövligt, och det är, som jag nyss sade, i enlighet med gängse riksdagspraxis. Slutsatsen är: vänta och se; konstitutionsutskottet vill avvakta ännu en tid.

Även om det kan finnas skäl i att avvakta yttrandefrihetsutredningens synpunkter, vill jag redan nu förutskicka att om inte utredningen tar upp förslag om att stoppa det extrema videovåldet, så måste regeringen och riksdagen gripa in och ta sitt ansvar – helt enkelt se till att de ovärdiga inslagen saneras bort, för sådana förekommer.

Riksdagen har ett ansvar för det växande släktet också på det massmediala området. Självfallet skall demokrati och yttrandefrihet hållas i helgd, men det är också viktigt att man inte i skyddet av detta ohämmat får profitera spekulativt i det extrema våldet. Formerna för hur denna fråga skall hanteras kan självfallet – och måste – diskuteras, men det brådskar.

Nu har jag ingen förhoppning om att riksdagen skall göra något annat ställningstagande än konstitutionsutskottets, men jag har känt det förpliktande att anmäla den otålighet som råder i och utanför riksdagen i denna fråga.

I detta anförande instämde Olle Grahn (fp).

Anf. 89 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande 14 behandlas bl. a. Kersti Johanssons och min motion 1982/83:1131, där vi begär förhandsgranskning av videogram, avsedda för försäljning eller uthyrning.

Med anledning av att yttrandefrihetsutredningen snart väntas lägga fram sitt betänkande har utskottet inte tagit ställning till vår motion.

Det är ju brukligt att man gör så när en utredning är på gång. Jag har inget yrkande men vill passa på tillfället att till riksdag och regering framföra följande inför den fortsatta behandlingen av den här frågan.

Vi måste vara medvetna om att barn och ungdomar ser på videogram med grova inslag av våld, skräck och pornografi. Man ser dem i eget eller kamrats hem, och det är inte ovanligt att tittandet är sanktionerat av någon vuxen. De unga tittarna mår många gånger dåligt av det de sett. De känner ångest, får ont i magen, får dålig nattsömn osv.

Forskarna tycks vara ganska eniga om att videovåldet har en utlösande effekt. Den unge präglas av det han eller hon ser, och i en pressad situation finns det risk för att man tar till våld för att lösa en konflikt. Det är ju så man har sett människor göra på video.

Jag, och många med mig, har fått åtskilliga vädjanden från föräldrar och andra som i sitt arbete har mycket med barn och ungdom att göra om att vi skall se till att, som man säger, få slut på detta elände.

De här grupperna kommer säkert också att framföra sina synpunkter när

utredningsbetänkandet sänds på remiss och inför den fortsatta behandlingen i riksdag och regering.

Jag vill dock i det här sammanhanget beklaga att den tekniska utvecklingen går så snabbt att lagstiftningen ej hinner med, till men för barn och ungdomar.

Herr talman! Yttrandefrihet är något fint, den skall vi värna om, men det får inte ske på bekostnad av barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa.

Anf. 90 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Vi har mycket riktigt hänvisat till yttrandefrihetsutredningens betänkande, och det kommer konkreta förslag när det gäller de frågor som det här har talats om, och förslagen kommer mycket snart. Vi säger i betänkandet att det skall komma ett förslag före årets slut. Detta kan visa sig felaktigt, men i så fall blir det bara några dagars felmarginal. Enligt vad jag har erfarit kommer det här betänkandet att överlämnas till justitieministern under mellandagarna. Sedan blir det möjligt att få en ingående debatt i dessa frågor på basis av de konkreta förslag som yttrandefrihetsutredningen lagt fram.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 91 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Ordföranden talade om när utredningen kan vara klar. Vi tackar för det beskedet. Det skulle också vara intressant att höra om Olle Svensson, med sina nära kontakter med kanslihuset, vet någonting om regeringens tidtabell när det gäller frågans hantering. Avser regeringen att lägga fram en proposition under våren? I så fall kan man naturligtvis anse att det har tagits hänsyn till den brådska som det talats om här. Jag tror att det är angeläget att frågan får en snabb behandling.

Anf. 92 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tror ändå att vi bör ge regeringen det rådrummet att den får kommittébetänkandet, innan den säger någonting om den procedur som sedan skall följa.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Revidering av ledamöternas arvode

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:15 om revidering av ledamöternas arvode (förs. 1983/84:9).

Anf. 93 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I förevarande betänkande föreslås att riksdagsledamöternas arvode höjs med ca 20 % från den 1 oktober i år. Fram till oktober 1985 skall

lönerna höjas, så att årslönen då kommer att vara minst 52 000 kr. högre än i dag. Detta blir en lönehöjning om ca 45 % för denna period. Det kan också tilläggas att våra löner i år redan höjts i enlighet med avtalet.

Vpk yrkar avslag på detta förslag, och det finns alltså en reservation till utskottets betänkande. Man kan jämföra utskottsmajoritetens politik när det gäller de egna lönerna med den som förs när det gäller de övriga löntagarna. Resultatet talar för sig självt. Regeringen förordar i sin minibudget en lönehöjning om högst 6 % för arbetare och tjänstemän i nästa avtal. Som Kjell-Olof Feldt uttryckte det i den ekonomiska debatten förra veckan: Avtalsrörelsen är det nålsöga krispolitiken nu måste ta sig igenom. För riksdagsledamöternas del skall alltså höjningen bli minst 45 % under en tvåårsperiod, om det här förslaget går igenom.

Vilka är då skälen för denna höjning? Det främsta skälet, som anges i förvaltningsstyrelsens förslag och konstitutionsutskottets betänkande, är att våra löner släpar efter lönerna för den grupp man 1974 ansåg att vi skulle jämföras med. Riksdagsledamöterna skall alltså kompenseras för en eftersläpning. Vi skall kompenseras för en annan grupps löneglidningar, ett förfarande som när det gäller andra lönegrupper anses som mycket bekymmersamt och förödande för alla försök att hålla nere inflationen.

Det är ju inte så att riksdagsledamöterna är de enda som har fått ganska blygsamma lönehöjningar de senaste åren. Breda löntagargrupper har fått vidkännas kraftiga reallönesänkningar de senaste sju åren – det gäller framför allt de lågavlönade, som i dag ofta inte klarar att leva på sin lön. Dessa grupper har heller inte gynnats av någon skatteomläggning med åtföljande marginalskattesänkning. När dessa grupper begär compensation anses de som oansvariga, de tar inte sitt ansvar för att få landets ekonomi på rätt köl igen.

Vi anser att om det är några som borde känna sitt ansvar för Sveriges ekonomi, så är det ledamöterna i Sveriges riksdag. Vi har ju inte heller ens i dag några svältlöner, utan det är ju fråga om en ganska hög lön som skall höjas ytterligare. Jämför med AMU-eleverna, som har ett bidrag om 165 kr. per dag. Det går inte att existera på i dag – och ändå anses det omöjligt att höja detta bidrag.

I utskottets betänkande redogörs också för en riksdagsledamots arbetsbörda. Ledamotskapet är i dag en helårsuppgift, säger man. Därför skall lönen nu som ett första steg höjas från 10/12 av en F 25 till 12/12 av en F 25. Vi skall ha ett helårsarvode.

När det gäller ledamöternas arbetsbörda så kan vi väl vara överens om att den varierar från ledamot till ledamot. Några ledamöter har tid och möjlighet att gå tillbaka till sitt ordinarie arbete under sommaren, och det är förstas väldigt bra för dem att kunna hålla kontakten med sitt yrke. Andra ledamöter har en rad uppdrag vid sidan av riksdagsarbetet och anser sig ha fullt upp. Det är säkert riktigt, men vi får då inte glömma att många av uppdragen är arvoderade. För kommunala uppdrag utgår arvode. För landstingsuppdrag utgår arvode. För utredningsuppdrag utgår arvode. För uppdrag som styrelseledamot i olika statliga organ utgår arvode osv. Riksdagen har i år

varit samlad 32 av årets 52 veckor. Jag inkluderar då de s. k. sammanträdesfria veckorna, men inte påsklovet. Om man tar bort fem veckors semester återstår 15 riksdagsfria veckor. Åtta av dessa veckor är inte betalda. Det är nog en riktig avvägning.

Utskottet anser att ett genomförande av förslagen om arvodeshöjning och helårsberäkning borde kunna underlätta rekryteringen av riksdagsledamöter från den privata sektorn. Det här måste då vara ett problem för andra partier. Vpk:s riksdagsgrupp består till 50 % av ledamöter från privata sektorn, 35 % kommer från offentliga sektorn och 15 % har tidigare haft andra uppgifter inom partiet och kan också sägas komma från den privata sektorn. Vi anser inte att detta är ett problem i dag. För framtiden kan vi heller inte se att det av löneskäl skulle vara några problem att rekrytera privatanställda arbetare eller kvinnor – två grupper som är underrepresenterade i den här kammaren.

Jag förmodar att övriga partier tycker att det är ett problem att de inte kan locka till sig män som befinner sig i det privata näringslivets karriärtrappa. Nåväl, vi i vpk låter oss inte bevakas av att detta skäl acceptera en lönehöjning. Jag hörde en centerriksdagskvinna säga i radion häromveckan, apropå våra löner: Jag gör ju detta av intresse och inte av löneskäl. Och det är väl så det skall vara, eller hur?

Låt mig slutligen säga några ord om de arbetsfria inkomster som vissa riksdagsledamöter uppbär. Det är ju så att statligt anställda får viss lön från sitt ordinarie arbete trots att de inte arbetar. Det är fel, anser jag. Jag har hört flera ledamöter skylla på att det är en avtalsfråga, och att andra har förhandlat fram resultatet åt dem. Men det är ju fullt möjligt att agera fackligt för att få en ändring. Men det gör man inte så gärna.

Särskilt anmärkningsvärt tycker jag att det är när lärare tar tjänstledigt enbart under riksmötet och på sommarlovet går tillbaka till sin tjänst och uppbär lön. Jag utgår från att dessa lärare i fortsättningen kommer att ta tjänstledigt hela året, i varje fall om de i den följande omröstningen stöder utskottets skrivningar om att riksdagsledamotskapet i dag måste betraktas som en helårsuppgift.

Utskottet säger beträffande detta att man delar styrelsens uppfattning att det finns anledning att i förhandlingssammanhang ta upp innehållet i de statliga löneavtalen på den aktuella punkten till ny bedömning om nu föreliggande förslag genomförs. Jag tycker att det skall bli mycket intressant att se hur det går med det.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till vpk-reservationen, som innebär avslag på förslaget om höjning av riksdagsledamöternas löner.

Anf. 94 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Opinionsinstitutet SIFO offentliggjorde nyligen i ett av sina s. k. politiska nyhetsbrev en undersökning som återgav svar på frågan: "Vad tycker du är en lämplig lön för en riksdagsman?" Enligt redovisningen av svaren från de utfrågade tycker väljarna att det inte alls är svårt att sätta årslön åt riksdagsmän. Resultatet blev att de fann en genomsnittlig lön på 183 000 kr. lämplig. Det är små skillnader i värdering i kronor av

riksdagsarbetet mellan de olika partiernas väljarkårer.

Sådana undersökningar bör man ta med åtskilliga nypor salt. Möjligen kan man dra slutsatsen att folk i allmänhet tror att riksdagsmännen har högre ersättning för sitt uppdrag än de faktiskt har. Arvodet uppgår f. n. till 115 956 kr. per år. Utöver arvodet utgår viss annan ekonomisk gottgörelse: traktamente med 124 kr. per dygn under riksmötet, kostnadsersättning med 1 130 kr. per månad för ledamöter med traktamente och 1 620 kr. i månaden för övriga. De sistnämnda ersättningarna avser att bestrida ledamöternas extra kostnader i Stockholm.

Gör man en internationell jämförelse ligger Sverige långt efter de nordiska länderna, vars ledamöter har en ca 50 % högre lönenivå, och ännu längre efter förbundsdagen i Västtyskland och deputeradekammaren i Frankrike, där arvodena är 2,5–3 gånger större än i svenska riksdagen.

Arvodena för de svenska riksdagsmännen utreddes 1974 av företrädare för arbetsmarknadens parter. Det bestämdes då, för att vi riksdagsmän skulle slippa besluta i egna angelägenheter, att lönerna skulle följa byråchefernas. Så har inte kommit att ske. Riksdagsarvodena har låsts till F 25, som 1974 var normal lönenivå för byråchef. Numera har löneförändringarna gjort att byråchefernas löner mestadels ligger i lönefältet F 26–28.

I de överväganden som nu har gjorts inom förvaltningsstyrelsen har huvudvikten lagts vid att uppdraget som riksdagsledamot ställer sådana krav på arbetsinsatser att det måste betraktas som helårsuppgift. För det övervägande antalet ledamöter kan uppdraget inte förenas med yrkesverksamhet. F. n. utgår lönen bara för tio månader. Enligt förslaget bör arvodet bestämmas till ett belopp motsvarande hela den lön – inte som nu tio tolfte delar – som utgår till statstjänsteman, med vilken jämförelse görs.

Under första året skall enligt förslaget den ändringen ske att riksdagsman får full lön för hela året med början från 1 oktober i år enligt nuvarande grunder. Det innebär ett arvode per år på 139 140 kr. Under de två följande åren föreslås etappvis höjning, så att arvodet 1 oktober 1985 når den nivå som motsvarar lönesättningen för den jämförbara gruppen statstjänstemän, vilket var den ursprungliga avsikten med 1974 års beslut.

Konstitutionsutskottet tillstyrker dessa förslag och erinrar om att under den period som gått efter den senaste revisionen av arvodena har kraven på riksdagsledamöternas arbetsinsatser fortsatt att öka. Att vara både beslutsfattare och representant ställer stora krav på riksdagsmännen. Enligt de enkätundersökningar som riksdagens utredning om arbetsformerna genomförde i mitten och slutet av 1970-talet arbetade den genomsnittlige ledamoten under en normal vecka då riksdagen var samlad omkring 55 timmar med riksdagsuppdraget och verksamhet i nära anknytning till detta.

I anslutning till sitt förslag om arvodeshöjning berör förvaltningsstyrelsen sambandet mellan arvode och lön för de statsanställda. Enligt gällande avtal får statens anställda behålla viss del av lönen för den tid då de är tjänstlediga för att fullgöra uppdraget som ledamot av riksdagen. Denna ersättning motsvaras alltså inte av någon direkt arbetsprestation av den anställde.

Denna löneförmån skall ses mot bakgrund av de låga arvoden som tidigare

utgick för förtroendeuppdrag, däribland ledamotskap av riksdagen. Samtidigt har bestämmelsen medverkat till stora skillnader i förmåner mellan statsanställda riksdagsmän och riksdagsmän som enbart har arvoden.

I det förslag som förelagts riksdagen uttalar förvaltningsstyrelsen att om den nu föreslagna höjningen av arvodena genomförs finns det anledning att ta upp innehållet i de statliga löneavtalen till ny bedömning. Frågan får aktualiseras i förhandlingssammanhang. Konstitutionsutskottet instämmer i detta uttalande.

Marie-Ann Johansson har just pläderat för den vpk-reservation i vilken föreslås oförändrade arvodesvillkor. Det innebär ett underkännande av den ersättningsnivå som förordats som lämplig av en från riksdagen fristående utredning, bestående av ledande företrädare för arbetsmarknadens parter. Vidare tycks Marie-Ann Johansson inte acceptera konstitutionsutskottets bedömning att politikerrollen är tvåfaldig, att vi som folkets valda ombud inte bara bör använda vår tid till att förbereda och fatta beslut utan att vi också såsom representanter för våra väljare har en skyldighet att flitigt ta kontakt med människorna i våra valkretsar. På annat sätt kan jag inte uppfatta vänsterpartiet kommunisternas nej till att arvodet bör utgå för tolv månaders arbete och förord för att det som hittills skall beräknas efter tio månaders arbetsinsats.

Samtidigt säger Marie-Ann Johansson – så tolkar åtminstone jag hennes anförande och reservationen – att det är angeläget för ledamot att minska det ekonomiska beroendet till annan uppdragsgivare än riksdagen. Den synpunkten har jag respekt för, eftersom den betonar de höga krav på integritet som bör ställas på en riksdagsman. Men jag vill bestämt hävda att önskemålet bäst tillgodoses genom bifall till utskottets hemställan. Det riksdagsbeslut vi står inför att fatta bereder vägen – det är min övertygelse – till en öppet redovisad ersättning på rimlig nivå för det uppdrag som enligt vår konstitution tilldelats den mest centrala rollen i vårt folkstyre.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 95 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har också tagit del av den SIFO-undersökning som Olle Svensson nämnde först i sitt anförande. När jag fick se siffrorna undrade jag omedelbart hur man hade ställt frågorna. Talade man om för de tillfrågade hur hög den nuvarande lönen är? Ställde man frågan om de tycker att det är rimligt att riksdagsmännen skall höja sina löner med 45 % på två år? Jag tror att om man hade ställt frågorna på det viset, hade man fått helt andra svar från allmänheten.

Sedan gjorde Olle Svensson några internationella jämförelser. Vi har för vår del jämfört med den stora mängden löntagare i det här landet. Jag tycker inte att vi skall göra internationella jämförelser när det gäller lönesättningen. Jag tror inte att det skulle vara så bra om vi började tillämpa den principen i avtalsrörelser osv.

Olle Svensson talade också om helårsarbete. Han sade att jag underkände utredningen från 1974. Tvärtom är det vi som håller fast vid vad den kom

fram till, nämligen att riksdagsledamöterna skall ha 10/12 av lönegrad F 25. Jag undrar vad det är som har hänt sedan 1974, då en opartisk utredning fastslog att lönen skall utgå för tio av årets tolv månader. Har ansvaret för en riksdagsledamot blivit större sedan dess? Jag antar att väljarna även 1974 ställde krav på engagemang och aktiv medverkan från riksdagsledamöterna.

Jag vill absolut inte förneka att den dubbla politikerrollen existerar, vilket Olle Svensson ville göra gällande. Naturligtvis skall vi både verka som riksdagsledamöter i det här huset och även ute bland väljarna. Jag tycker emellertid inte att detta har så mycket med lönen att göra. Jag anser inte heller att det förhållandet att det är ett ansvarsfullt arbete har med lönen att göra.

Jag tycker att det är litet ihåliga argument som framförs av kammarledamöterna för att helt enkelt kompensera sig och höja lönerna. Majoriteten här i riksdagen går ju ut till övriga grupper och vädjar om återhållsamhet. Pensionärerna skall inte kompensera sig för devalveringen. De studerande har fått sin standard alltmer urholkad under 1970-talet. De kommer inte att få någon större kompensation för detta. Att i det läget kompensera sig med en 45-procentig höjning på två år tycker vi är otillständigt.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 311 röster mot 18 för reservationen av Nils Berndtson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Birger Rosqvist (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

13 § Lokaltågen i Storstockholm

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1983/84:10 om lokaltågen i Storstockholm (prop. 1983/84:54).

Anf. 96 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Statens budgetunderskott är nu över 90 miljarder. De offentliga utgifterna motsvarar ca 70 % av landets ekonomi. Det är världsrekord.

En kraftfull neddragning av budgetunderskottet är nödvändig för att klara sysselsättningen, hejda inflationen och stoppa den annalkande statsfinansiella krisen. Om detta är alla riksdagspartier utom vpk överens. Neddragningen måste ske i huvudsak genom besparingar och nedskärning av de offentliga utgifterna.

När det kommer till handling är det emellertid ofta klen med det politiska modet. Den här stora investeringen i Stockholmsregionen borde inte ha

aktualiserats *nu*. Vi har från moderata samlingspartiet föreslagit utgiftsnedskärningar på 26–27 miljarder kronor, och vi säger konsekvent nej till investeringar, som vi *kan* avstå från. Vi säger också att om man kan åstadkomma absolut nödvändiga satsningar genom billigare lösningar, måste det lägre kostnadsalternativet väljas. Löser vi inte i dag problemen med den offentliga sektorn, kommer vi i morgon att tvingas vidta mycket drastiska och långtgående nedskärningar.

SJ har under senare år uppvisat stora underskott. För budgetåret 1982/83 uppgår förlusten till ca 725 milj. kr., inkl. förräntningskravet. För samma budgetår har SJ över statsbudgeten dessutom erhållit ca 860 milj. kr. för driften av det ersättningsberättigade nätet. Det innebär att SJ inte uppfyllt målen enligt riksdagens beslut våren 1983 angående nya riktlinjer för SJ:s verksamhet. Riksdagsbeslutet innebar nämligen att det ekonomiska målet för SJ är att intäkterna från verksamheten skall täcka kostnaderna, inkl. avskrivningar på tillgångarnas återanskaffningsvärde och därutöver ge ett överskott, som motsvarar räntan på det disponerade statskapitalet.

Den överenskommelse om lokaltågstrafiken i Storstockholm som träffats mellan staten, SJ och SL och som behandlas i trafikutskottets betänkande nr 10 innebär att 2,3 miljarder i dagens penningvärde under en tioårsperiod skall investeras i utbyggnad av nya spår, ombyggnad och uppförande av lokalstationer samt ombyggnad av Stockholm C. Kostnaderna skall enligt överenskommelsen belasta Stockholms läns landsting, dvs. dess skattebetalare, till 42 %. SJ skall svara för förräntningen av 14 %, och staten skall svara för 44 % av kostnaderna, dvs. drygt 1 miljard – i dagens penningvärde – som skall fördelas över ett tiotal år med 100 milj. kr. per år. I själva verket stiger successivt denna summa från 100 till ca 350 milj. kr. per år.

Oavsett om pengarna tas med större eller mindre del från statskassan för den här investeringen är den inte försvarbar i dagens statsfinansiella situation. Dessutom kan den här investeringen vänta. Bl. a. den av Stockholms läns landstings trafikkontor och av Storstockholms Lokaltrafik 1982 gjorda utredningen Lokaltågen på längre sikt visar entydigt på att direktbussar för att avlasta trafiken i Stockholmsregionen är ett såväl billigare som bättre alternativ – flexiblare för trafikgivaren och bekvämare för resenärerna samt ger avsevärda tidsvinster. Man kan därför utan tvekan dra slutsatsen att bussen i det här fallet skulle vara det såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt bästa alternativet.

I den nämnda utredningen har man räknat på tre alternativ beträffande trafikförsörjningen, nämligen:

Alternativ 1: Dagens antal tåg, alla tåg med åtta vagnar. Befintliga spår.
Direktbussar.

Alternativ 2: Ytterligare ett tåg per maxtimme och lokaltågsgren jämfört med i dag. Befintliga spår. Direktbussar.

Alternativ 3: Upp till 50 % fler tåg än i dag. Flera spår.

Slutsatsen i utredningen är att det såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt är bättre att avlasta trafiken med direktbussar. Direktbussar – och tvärförbindelser – innebär en avsevärd avlastning på den

trafik som passerar eller går in till Stockholm C.

Trafiken i Stockholmsregionen är utformad som ekrarna i ett hjul, vilket innebär att stora resandeströmmar förs genom navet på hjulet, Stockholm C, även om det skulle vara bekvämare och snabbare för resenären att ta en direktbuss in till centrala delar eller en tvärförbindelse till en kommun i de yttre delarna.

Landstinget och SL hade föredragit en mer begränsad spårutbyggnad och en ombyggnad av Stockholm C. Denna mer begränsade satsning ger ändå möjlighet till förstärkning av pendeltågstrafiken. Detta har SJ inte accepterat, därför att man önskade en samtidig förbättring av spårsystemen i övrigt. SJ:s bedömning av järnvägstrafikens utveckling under en tioårsperiod finns redovisad i utredningen Stockholmsregionens järnvägstrafik 1982. I mycket är antagandena där osäkra när det gäller gods- och persontrafikutvecklingen. I tjänsteutlåtandet över SJ:s utredning från trafiknämnden vid Stockholms läns landsting sägs den 7 april 1983:

Utredningen innehåller inte tillräckligt med underlag för att avgöra vare sig den samhällsekonomiska lönsamheten av utbyggnaderna eller SLL:s nytta i form av bättre lokaltågstrafik. Kontoren och SL ifrågasätter om inte den samhällsekonomiska nyttan för varje spårutbyggnadsprojekt borde redovisas innan beslut om utbyggnad fattas.

Prognoserna för fjärr- och godstågstrafiken är osäkra och inte avstämda mot väg- och flygtrafik. Alternativa prognoser vid olika yttre förutsättningar och deras konsekvenser för utbyggnadsbehovet borde redovisas.

Den i utredningen redovisade ökningen av antalet lokaltåg har beräknats utifrån nu tillämpad beläggningsnorm för lokaltågstrafiken och förutsätter att det inte längre finns någon avlastande direktbusstrafik.

Eftersom utbyggnaden framför allt skulle tillkomma som en avlastning av trafiken under toppbelastning, innebär överenskommelsen att en kapacitetsutbyggnad görs för ca 3 timmar av dygnets 24, nämligen för 1 ½ timme morgon och kväll.

Utbyggnaden innebär en lösning till pendeltågstrafiken som enda lösning på kapacitetsproblemen i Stockholmsregionen och genom storleken av investeringen en lösning till en trafikstruktur som kanske inte är ändamålsenlig eller lämplig om tio år.

Med så stor diskrepans mellan behov och kostnader är därför den föreslagna investeringssatsningen inte acceptabel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna vid trafikutskottets betänkande nr 10, vilket innebär avslag på utskottets hemställan.

Anf. 97 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Förslagen i propositionen, som grundar sig på det förtjänstfulla arbete som bl. a. förre finansministern Gunnar Sträng lagt ned, är i stort sett bra och innebär betydande förbättringar då det gäller lokaltågstrafiken i Storstockholmsregionen. Åtgärderna är alltså mycket motiverade och syftar till absolut nödvändiga förbättringar som bl. a.

vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit under en följd av år. Den här frågan har blivit litet grand av en följetong också här i riksdagen.

Men det finns någon eller några skönhetsfläckar, och detta har utgjort utgångspunkten för den motion som vpk har väckt. Det gäller då upprustningen av Södertälje södra järnvägsstation, som enligt vad riksdagen vid flera tillfällen förutsatt skulle beaktas i den fortlöpande investeringsplaneringen. Den har tyvärr inte heller i detta sammanhang blivit föremål för något konkret förslag till förbättringar. Trots tidigare principuttalanden och ställningstaganden från trafikutskottet och riksdagen, synes det som om man än en gång nu skjuter lösningen av vad man i folkmun kallar "Södra-eländet" ytterligare framåt i tiden.

Förhållandena vid Södertälje Södra, med den nedslitna stationsbyggnaden och den tunnel som förbinder olika plattformar via branta, smala trappor, är nära nog desamma som för över 50 år sedan. För varje år som går utan att en omfattande upprustning och ombyggnad sker, förvärras och försvåras förhållandena för både personal och trafikanter. Behovet av handikappanpassning och nödvändigheten av att förbättra säkerheten vid passering av spåren med barnvagnar är akuta. De trånga utrymmena utgör betydande risker, inte minst med tanke på den trängsel som råder vid många tider på dygnet och i samband med att snabbtåg passerar.

Tyvärr är det så att många äldre människor, barnfamiljer och handikappade drar sig för att utnyttja möjligheten att ta tåget från Södertälje, helt enkelt därför att det är så besvärligt och ibland förenat med oöverstigliga hinder för dem att göra det. Det hade därför varit synnerligen befogat att i det här sammanhanget få till stånd en upprustning av det slag som sker på andra stationer, med hissar, anpassning av plattformarnas höjd osv.

Det finns stora brister i Stockholmsregionens järnvägstrafik, och det har som bekant fått och får återverkningar i hela vårt järnvägssystem. Stockholm är både då det gäller fjärrtrafik och lokaltrafik en flaskhals, där störningar av olika slag får stora återverkningar för hela regionen och för stora delar av vårt land.

Det som utskottet säger i år är ungefär likadant som det utskottet har sagt de tre senaste åren när vi från vpk har fört detta på tal. Man har sagt att frågan om en upprustning och ombyggnad av Södertälje Södra järnvägsstation får prövas i samband med fortlöpande investeringsplaner för SJ och det arbete som sker inom verket. Tidigare har man gjort det tillägget, att man har förutsatt att de i motionen omnämnda förhållandena därvid skulle beaktas. Vidare har utskottet tidigare i princip varit överens om att frågan alltjämt har stor betydelse och bör lösas snarast möjligt. Nu har man inte tagit med de här skrivningarna. Jag förutsätter ändå att man i kommande investeringsplaner skall ta med detta, så att vi får det här eländet ur världen.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis göra ett par kommentarer till de moderata reservationerna och Görel Bohlins inlägg. 1979 års trafikbeslut ingav förhoppningar om att en social, ekologisk och energipolitisk grundsyn skulle ges ökat utrymme också i trafikpolitiken, att regering och riksdag

skulle se till att leva upp till sådana förhoppningar och att marknadsekonomiska synsätt inte skulle få bli bestämmande för vad man företar sig. En prioritering av spårburna transporter måste gälla, och vi måste ha en trafikfördelning som bestäms av samhällsekonomiska bedömningar och inte av snävt marknadsekonomiska resonemang. Nödvändiga förbättringar och investeringar i Stockholmsregionen skall inte betalas enbart av resp. läns huvudmän eller regionens skattebetalare. Detta är en fråga av stor vikt, och den omfattar betydligt flera intressen än deras som är bosatta i regionen. Jag yrkar bifall till den vpk-reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 98 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Genom den s. k. Hörjelöverenskommelsen 1966 skapades förutsättningar för en bra och förbättrad kollektivtrafik i Stockholmsområdet. Genom pendeltågstrafikens utbyggnad och en förutseende satsning på tunnelbanan har i Storstockholmsområdet skapats ett kollektivtrafiksystem som saknar motstycke. Det torde inte finnas en enda stad i världen av Stockholms storleksordning som har ett så välutvecklat kollektivtrafiksystem och en så hög andel kollektivtrafikresande.

Under senare år har utvecklingen dock klart visat att man för pendeltågstrafiken nått kapacitetstaket och att en utbyggnad av spårkapaciteten därför är nödvändig. Utbyggnaden är inte bara nödvändig för att lösa Storstockholmsproblemen, utan också därför att fjärrtrafiken drabbats av bristen på dubbelspår.

Under flera år har socialdemokraterna i såväl Stockholms landsting som trafikutskottet här i riksdagen krävt en utbyggnad av spårkapaciteten. Under den borgerliga regeringstiden hände dock inget i denna fråga. Man hänvisade till de stora motsättningar som förelåg mellan statens järnvägar och Storstockholms Lokaltrafik om finansieringen av den nödvändiga utbyggnaden.

Statens järnvägar har hävdats att SJ inte fått ersättning för sina gemensamma kostnader, medan Storstockholms Lokaltrafik å sin sida ansett att SL fått betala för höga räntekostnader. Genom dessa motsättningar var risken stor att en för hela landet nödvändig utbyggnad skulle försenas.

För att lösa motsättningarna i finansieringsfrågorna och lägga grunden för en fortsatt utbyggnad och upprustning av spårkapaciteten tillsatte den socialdemokratiska regeringen en förhandlingsman med uppgift att utarbeta en överenskommelse om SJ:s lokaltågstrafik i Storstockholm. Utredare och förhandlare blev förutvarande finansministern Gunnar Sträng.

Gunnar Sträng lyckades ena parterna, och en uppgörelse mellan staten, SJ och SL kunde komma till stånd. Det är denna uppgörelse som ligger till grund för den proposition vi nu behandlar. Låt mig säga att pendeltågsresenärerna och SJ-resenärerna bör sända en tacksamhetens tanke till Gunnar Sträng för det utomordentliga arbete han lagt ner och som skapat grunden för en framtida god lösning av tågtrafiken i Storstockholmsområdet.

Uppgörelsen innebär att drygt 2,3 miljarder kronor kommer att investeras

under perioden fram till 1992. Bl. a. skall bansträckan Älvsjö–Flemingsberg och Karlberg–Ulriksdal förstärkas med två nya spår, och sträckan Älvsjö–Flemingsberg utgör en första etapp i dubbelspåret ner till Järna. Vidare kommer Stockholms Central och Stockholms Södra att byggas om. Flertalet lokaltågsstationer skall upprustas, och den länge efterlängtrade stationen vid Flemingsberg kommer till stånd.

Riksdagen fattade i våras beslut om en finansiell rekonstruktion av SJ. Genom detta beslut skapades bl. a. klarhet i vad SJ:s ekonomiska ansvar skall omfatta. Investeringar som inte är strikt företagsekonomiskt lönsamma men har stor samhällsekonomisk betydelse skall inte ingå i SJ:s ansvar, utan beslutas och ekonomiskt garanteras av regering och riksdag. Avtalet mellan staten, SJ och Stockholms landsting är ett typexempel på sådana investeringar. Man kan inte motivera dem från strikt företagsekonomiska utgångspunkter, men inte förty är de nödvändiga för att kollektivtrafiken skall fungera. Det är också ett riksintresse att fjärrtrafiken inte störs eller hindras av pendeltågen. I ett samhällsekonomiskt perspektiv är därför dessa investeringar ytterst lönsamma och angelägna. Mot denna bakgrund är det således naturligt att staten tar sin del av investeringskostnaderna.

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag noterar att vi i trafikutskottet vid behandlingen av uppgörelsen fått en bred majoritet bakom densamma. Det är endast moderata samlingspartiet som ställt sig vid sidan om och klart dokumenterat sin motvilja mot att vara med om att lösa kollektivtrafikproblemen i Storstockholmsområdet.

Moderaterna säger i sin motion och reservation att endast företagsekonomiskt motiverade investeringar skall genomföras. Driver man den tesen och menar allvar, betyder det att man antingen vill höja biljettpriserna med något över 200 % för att det skall gå ihop företagsekonomiskt, eller också att man vill lägga ner all kollektivtrafik i landet som uppbär stats- eller kommunalstöd. Sannolikt är det det senare alternativet som moderaterna förespråkar. I våras förde man som bekant fram kravet att två tredjedelar av SJ:s anslag för icke lönsam järnvägstrafik skulle prutas. Det förslaget skulle, om det hade genomförts, ha lett till att två av tre tåg på det ersättningsberättigade nätet fått ställas in. Detta visar klart den järnvägsfientlighet som kännetecknar moderaternas politik.

Även i Stockholms läns landsting motsatte sig moderaterna förslaget, men då från helt andra utgångspunkter. Man tyckte avtalet var för dyrt för SL. Här i riksdagen motiverar man sitt avslag med att investeringarna inte är företagsekonomiskt motiverade och att det blir en för hög kostnad för staten. Det är bra, Görel Bohlin, att vara konsekvent, men det måste ju vara någon konsekvens även i galenskap. Är avtalet för dyrt för SL, eller är det för dyrt för staten? Det kan ju inte vara för dyrt för båda parter.

Till utskottets betänkande har även vpk fogat en reservation, i vilken man kräver en upprustning av Södertälje Södra järnvägsstation. Parterna har vid förhandlingarna enats om att inte ta med detta projekt i avtalet, och jag menar att det vore ytterst olämpligt om riksdagen i efterhand gick in och ändrade förutsättningarna för avtalet på det sätt som föreslås i reservationen.

Denna fråga får prövas i vanlig ordning av SJ, när man fastställer sina investeringsplaner. Om vi har en något annorlunda skrivning i utskottets betänkande i denna fråga i år än vi har haft tidigare, innebär det inte att vi har en förändrad inställning till hur man skall lösa frågan om Södertälje Södra.

Låt mig, herr talman, till slut bara slå fast att man inte behöver hysa den oro som man på vissa håll hyst om att den investering vi nu har att ta ställning till skulle få negativa inverknings på de framtida vägenslagen. Det kommer inte att bli på det sättet – någon koppling med vägenslagen, som fanns i avtalet från 1966, föreligger icke i detta avtal. Utskottet understryker vidare i sitt betänkande att den kraftiga satsning som nu kommer att ske på järnvägsområdet i Storstockholmsområdet icke heller får innebära att angelägna järnvägsinvesteringar i övriga delar av landet får eftersättas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Anf. 99 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Kurt Hugosson talar om att det bör göras en samhällsekonomisk bedömning. Trafikkontoret i Stockholms läns landsting har kritiserat avtalsförslaget därför att det saknas just en sådan. Man säger i sitt utlåtande att det för en samhällsekonomisk bedömning behövs uppgifter om restids-, försenings- och kostnadsskillnader mellan olika utbyggnadsstapper och trafikeringsalternativ. På samma sätt som sker för vägprojekt i form av s. k. objektsanalyser borde nyttan redovisas för varje utbyggnadsobjekt m. m. Man har en lång rad invändningar, och kritiken mot den SJ-utredning som ligger till grund för förslaget är mycket hård.

När det gäller det kapacitetstak som Kurt Hugosson påstår att Stockholms central sätter skulle jag vilja säga att trafikutredarna vid landstinget också har sagt att kapacitetsbehovet inte enbart avgörs av antalet tåg utan också av tågens tidslägen. Eftersom SJ nu påstår att det är fråga om att ge framför allt godstrafiken och i viss mån också persontrafiken ökat utrymme, menar trafikutredarna att det också går att förlägga den trafiken till andra delar av dygnet än just den tid, en och en halv timme morgon och kväll, då Stockholms central har den hårdaste belastningen.

Vad beträffar vårt önskemål om och vårt krav på företagsekonomiskt motiverade projekt – vi sade inte företagsekonomiskt lönsamma – framgår det ganska tydligt även av SJ:s utredning att ombyggnaden av Stockholms central är ett projekt som man kan betrakta som företagsekonomiskt motiverat. Man kan dessutom dra den slutsatsen att man inom SJ själv anser att ungefär det belopp det är fråga om kan vara företagsekonomiskt motiverat, eftersom det är så stor andel som man har gått med på att förränta.

Anf. 100 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Kurt Hugosson säger beträffande Södertälje Södra järnvägsstation att de parter som har förhandlat och träffat det avtal som ligger till grund för propositionen har enats om att inte ta med Södertälje Södra i avtalet. Det är väl inte riktigt. Man kan naturligtvis beskriva det på

olika sätt, men sakförhållandet är att man vid den prioritering som tydligen har gjorts beträffande olika stationer och vid beräkningar av kostnader i detta sammanhang inte har aktualiserat frågan om Södertälje Södra järnvägsstation. Det är däri åsiktsskillnaderna finns. Utgångspunkten för vår motion har varit att vi tycker att det är en miss att man i detta sammanhang inte har aktualiserat och tagit med den frågan.

Det ligger utanför min bedömning att säga huruvida de 120 miljonerna skulle räcka för att också göra en upprustning av Södertälje Södra järnvägsstation. Men kvar står vårt förslag i motionen om att riksdagen ändå borde göra ett uttalande om att det är angeläget att snarast ta itu med upprustning och ombyggnad av Södertälje Södra.

Jag noterar naturligtvis med glädje trafikutskottets ordförandes deklaration om att man har samma syn på vikten och betydelsen av den här upprustningen från trafikutskottets sida, även om skrivningarna i det här utskottsbetänkandet har blivit litet annorlunda.

Anf. 101 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill först till Tore Claeson säga att frågan om Södertälje Södras stationsbyggnad över huvud taget inte har aktualiserats i de förhandlingar som har pågått eller legat till grund för denna uppgörelse. Det är från dessa utgångspunkter vi anser att det skulle vara olämpligt att nu i efterhand gå in och göra förändringar i avtalet. Nog om detta.

Jag vill till Görel Bohlin säga att den tjänstemannautredning om direktbussar i Stockholm som hon hänvisar till inte har fått stöd, varken av SL:s styrelse eller av trafiknämnden i Stockholm. Det är intressant att Görel Bohlin nu vill göra gällande att detta inte är en samhällsekonomisk bedömning. I sin motion talar moderaterna över huvud taget inte om samhällsekonomiska överväganden utan säger att bara investeringar som är strikt företagsekonomiskt motiverade skall komma till stånd.

Jag ställde en fråga till Görel Bohlin: Hur kommer det sig att moderaterna i Stockholms läns landsting har en helt annan uppfattning och motivering för att säga nej till avtal än vad moderaterna i riksdagen har? I landstinget tyckte moderaterna att det var för dyrt för landstinget, här i riksdagen tycker Görel Bohlin att det är för dyrt för staten. Svara på den frågan!

Moderaterna understryker att det företagsekonomiska tänkandet är så betydelsefullt för deras ställningstagande när det gäller att lösa kollektivtrafiken. Ge mig då, Görel Bohlin, en redogörelse för vilka företagsekonomiska principer det är man tillämpar när man slår vakt om Roslagsbanan och Lidingöbanan. Det finns ju inga andra banor med så stora förluster där man vill slå vakt om trafiken. Vad var det för företagsekonomiska principer som låg bakom moderaternas kovändning i landstinget när man ställde upp för ett behållande av persontrafiken på sträckan Kårsta-Lindholmen? 200 personer per dag åker dessa 1,5 mil med tåg. Vad är det för företagsekonomiska principer?

Jag tycker att det är ganska avslöjande att moderaterna inte vill vara med om att satsa 2,3 miljarder fram till 1992 för att lösa kollektivtrafikproblemen

i Stockholm och därmed också lösa framkomligheten för SJ:s fjärrtrafik. Har Görel Bohlin glömt bort det elände vi hade i Stockholmsområdet under vintern för två år sedan? Redan nuvarande situation visar ju att vi har nått kapacitetstaken och att vi måste göra investeringar. Det är därför förvånansvärt att en moderat från Stockholms län i den här kammaren står och försvarar sitt avslagsyrkande.

Anf. 102 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! För det första vill jag påpeka att jag i mitt anförande framhöll att det var ett samhällsekonomiskt dåligt underlag som låg till grund för det här förslaget.

För det andra vill jag säga angående kapacitetsutrymmet på Stockholms central att problemet beträffande såväl närtrafiken som fjärrtrafiken hade kunnat lösas på ett både billigare och enklare sätt genom en satsning på Stockholms central, tvärtrafik och direktbussar.

När det gäller kostnaderna tycker jag att Kurt Hugosson för ett mycket egendomligt resonemang om å ena sidan statens kostnader och å andra sidan samhällsmotiverade projekt, utan att tala om de samhällskostnader som faktiskt inryms i detta projekt. Den tidsordning i vilken dessa olika projekt och förslag har presenterats för beslutsfattarna är också egendomlig. Den 2 juni 1982 presenterades avtalsförslaget för Stockholms läns landsting. I april 1983 kom det tjänsteutlåtande som var så nedgörande i sin kritik. Jag tycker att det är högst egendomligt att man fattar beslut innan man tagit del av och i tillräcklig omfattning tagit hänsyn till sina egna utredares synpunkter.

Anf. 103 KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket kort: Det är med viss förvåning man lyssnar till Görel Bohlins argumentering. Det är faktiskt så att en mycket stor och bred majoritet i Stockholms läns landsting har ställt sig bakom avtalet. Man är från landstingets sida medveten om att man måste lösa dessa problem. Man är också från järnvägens och statens sida medveten om att man inte får till stånd en lösning av problemen med pendeltågseländet i Storstockholmsområdet, så klarar man inte fjärrtrafiken. Det är där de samhällsekonomiska övervägandena kommer in. Och detta ligger helt i linje med den finansiella rekonstruktion och det nya system som riksdagen lade fast så sent som för ett halvår sedan. Men redan då, när det beslutet fattades, ställde sig moderaterna vid sidan om. Nu försöker Görel Bohlin föra in ett samhällsekonomiskt resonemang, men i motioner och reservationer står inte en rad om det.

Andre vice talmannen anmälde att Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 104 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det är mycket positivt att denna överenskommelse har kommit till stånd. En väl fungerande kollektivtrafik är

alltid nödvändig, och den kanske är särskilt nödvändig i en region som Stockholmsregionen. Stora vinster är att göra dels socialt genom att man kan förkorta människornas arbetsdagar, dels miljömässigt genom att man kan minska biltrafiken. Det är därför som det är viktigt att man satsar de resurser som behövs.

Att anlägga företagsekonomiska aspekter på detta, som moderaterna gör i sin reservation, även om Görel Bohlin försökte ändra motiveringen i sitt anförande, är inte försvarligt. Här måste man ha samhällsekonomiska aspekter.

Det finns också vissa framtidsperspektiv som man bör beakta. Det gäller planerna att dra ett nytt dubbelspår från Flemingsberg till Järna. I ett särskilt yttrande, som fogats till betänkandet, har centerpartisterna i utskottet pekat på att man måste beakta de stora miljövärden som kan beröras av ett sådant projekt. Jag tror att det är viktigt att man också fortsättningsvis är öppen för att pröva andra alternativ än en spårdragning genom Grödinge.

Till sist tycker jag att det är beklagligt att man i denna uppgörelse inte tagit med en upprustning av Södertälje Södra. Södertälje Södra börjar närmast bli historisk till sin karaktär, och det är viktigt att vi får rusta upp stationen innan riksantikvarien lägger sig i saken. Tiden är för länge sedan passerad för Södertälje Södra som fungerande station i dess nuvarande utformning. Därför kommer jag i omröstningen att stödja vpk-reservationen när det gäller Södertälje Södra.

I övrigt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 105 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Helt kort: Om man åberopar samhällsekonomiska skäl måste man fråga sig om de verkligen har tillräcklig tyngd. I dagens ekonomiska situation innebär detta en åderlåtning av statskassan. Samhällsnyttan måste vägas mot den samhällsnackdel som uppkommer i och med en så stor utgift för staten och för landstinget. Riksintresset kan diskuteras. Stockholmsregionens problem kan lösas på enklare sätt. Man kan också skjuta lösningen av en hel del av dessa problem på framtiden genom kompletterande trafik, genom direktbussar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (lokaltågen i Storstockholm)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 82 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (Södertälje Södra järnvägsstation)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 19 för reservation 2 av Sven Henricsson. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 51

15 § Anf. 106 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs finansutskottets betänkande 20 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Måndagen den
19 december 1983

*Meddelande om
interpellationer*

16 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:287 av *Martin Olsson* och *Gunhild Bolander*

1983/84:288 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*

En reformering av efterlevandepensioneringen m. m. (prop. 1983/84:73)

17 § Anmäldes och bordlades

Justitiekammarens betänkande

1983/84:12 Ändring i skattebrottslagen, m. m. (prop. 1983/84:48 delvis,
1983/84:50 delvis och 1983/84:62 delvis)

Lagutskottets betänkande

1983/84:11 Uppsägning av 1924 års internationella konvention rörande
fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om konossement
(Haagreglerna)

18 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 19 december

1983/84:71 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om arbetsförhållandena för vissa utövare av fria yrken:

Med anledning av uttalanden i pressen nyligen vill jag ställa följande frågor till statsrådet Gertrud Sigurdsen:

Avser regeringen att utfärda yrkesförbud för s. k. fritidspraktiker? Avser regeringen att överväga yrkesförbud även för andra utövare av fria yrken?

1983/84:72 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Ingvar Carlsson om ett utvecklingsområde för bioteknik i sydvästra Stockholmsregionen:

Högre utbildning, forskning, teknikutveckling, industriutveckling är företeelser som står i ett fruktbart samband med varandra. Erfarenheter från många håll i världen visar att samverkan mellan dessa är mycket gynnsamt för teknisk, vetenskaplig och industriell utveckling. I många länder har byar av forskningsintensiva företag uppstått i anslutning till stora universitet. Det s. k. Silicon Valley i Kalifornien är det mest kända exemplet på hur en sådan utveckling kan uppstå spontant. I Sophia Antipolis utanför Antibes i

Sydfrankrike försöker den franska regeringen medvetet skapa ett sådant utvecklingscentrum. Också i Sverige försöker man på olika sätt skapa utvecklingsområden med utvecklingsfrämjande betingelser. I Lund planeras en industriby i anslutning till den tekniska högskolan. I Stockholmsregionen har ett centrum för data- och elektronikverksamhet skapats i Kista.

Just elektronikområdet, med sin stora utvecklingspotential, har kanske tilldragit sig det största intresset när det gäller skapandet av utvecklingscentra. Men också andra områden bör vara intressanta. Ett sådant framtidsområde är biotekniken.

Ett naturligt område för utveckling på bioteknikområdet borde vara sydvästra Stockholmsregionen med kommunerna Huddinge, Botkyrka, Salem och Södertälje. Där ligger ett av landets största sjukhus, Huddinge sjukhus, med stora forskningsresurser, Alfa Lavals huvudkontor och forskningscentrum samt Astras huvudkontor och forskningscentrum. Det borde vara naturligt att på denna existerande bas bygga upp ett utvecklingsområde för forskning, teknikutveckling och industri på det biotekniska området. Kommunikationsförhållandena är också mycket gynnsamma.

Stockholms läns landsting har insett de utvecklingsmöjligheter som finns och tillsatt en arbetsgrupp för att studera möjligheterna att medverka till tillkomsten av en "forskarby" i anslutning till Huddinge sjukhus. Det är ett mycket lovvärt initiativ. För att göra sydvästra Stockholmsregionen till ett utvecklingsområde för bioteknik krävs dock också statlig medverkan. Bl. a. vore det angeläget att lokalisera utbildning och forskning från i första hand Stockholms universitet och Tekniska högskolan till detta område. Eventuellt kan också lokalisering av andra statliga institutioner med denna inriktning ske till området.

En satsning av detta slag skulle kunna bli mycket gynnsam för utvecklingen i Sverige inom en viktig framtidsbransch. En utvecklingsinsats i sydvästsektorn av Stockholmsregionen skulle också vara ett bidrag i ansträngningarna att rätta till den obalans när det gäller arbetsplatser som präglar Stockholmsregionen och som staten bär ett stort ansvar för.

Med hänvisning härtill ber jag att till statsrådet Ingvar Carlsson få ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att medverka till tillkomsten av ett utvecklingsområde för bioteknik i sydvästra Stockholmsregionen – kommunerna Huddinge, Botkyrka, Salem och Södertälje?

1983/84:73 av *Nils Berndtson* (vpk) till kommunikationsministern om planerna beträffande Göta kanal:

Göta kanal är en unik tillgång för vårt land. Dess framtida användning har varit föremål för flera utredningar. Inriktningen har dock begränsats till att bevara kanalen för turisttrafik och som kulturminnesmärke. Möjligheterna att rusta upp kanalen för frakttrafik bör likväl inte avskrivas. Det finns såväl transportekonomiska som miljömässiga och regionalpolitiska skäl som talar för upprustning.

Staten som ägare har emellertid visat ringa intresse för att satsa erforderliga medel för att kanalen skall fungera även i den begränsade rollen som turistled.

Uppgifter förekommer nu om planer på försäljning till domänverket, vars intresse för skogstillgångarna kan befaras vara större än för kanaldriften. Samtidigt har privata, kapitalstarka personer anmält sitt intresse för kanalen. Med kännedom om privatkapitalets kortsiktiga lönsamhetskrav skulle en sådan kapitaltillförsel knappast utgöra någon garanti för kanalens framtida utveckling och bevarande.

Det naturliga bör vara att staten tar sitt ägaransvar och gör nödvändiga ekonomiska satsningar för att kanaltrafiken skall kunna utvecklas och kanalen bevaras.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:
Vilka planer har regeringen beträffande Göta kanal?

1983/84:74 av *Nils Berndtson* (vpk) till justitieministern om säkerhetspolisens verksamhet:

Säkerhetspolisens uppgift bör vara att förebygga och avslöja verksamhet riktad mot rikets säkerhet. Återkommande debatter de senaste decennierna har givit upphov till starka invändningar mot det sätt på vilket säpo fullgör sin uppgift. Föga har gjorts för att skingra misstanken om att säkerhetspolisen har en ensidig inriktning, som undergräver såväl rättstryggheten i vårt samhälle som allmänhetens förtroende.

Äsiktsregistrering förekommer uppenbarligen, trots försäkringar om motsatsen. Personer med politiska sympatier på vänsterkanten har registrerats. Trots påståenden om att gamla register förstörts, råder stora oklarheter på den punkten. Personalkontrollkungörelsens tillämpning väcker en rad frågor. Rättslösheten är stor för dem som drabbas härav. Den graverande IB-affären är ännu inte helt utredd. Inte heller har någon övertygande redovisning givits med anledning av alarmerande uppgifter som framförts av f. d. säpo-anställda. Märkliga förhållanden har blottats om verksamhetens inriktning. Uppgifter om utlämnande av personuppgifter till andra länders säkerhetstjänst har också förekommit.

Detta är några exempel, men långt ifrån en fullständig redovisning av fall, där säkerhetspolisens roll varit ifrågasatt.

Säpos verksamhet borde vara underkastad de folkvaldas insyn och kontroll. En grundlig undersökning av samtliga här nämnda och andra frågeställningar, där säkerhetspolisens roll är oklar eller starkt satt i fråga, bör komma till stånd. Från vänsterpartiet kommunisterna har vi vid upprepade tillfällen funnit det motiverat att föreslå tillsättandet av en parlamentariskt sammansatt kommission med företrädare för alla riksdagspartier. Motiven härför kvarstår.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga justitieministern:

Är regeringen beredd att tillsätta en parlamentarisk kommission med uppgift att granska säkerhetspolisens verksamhet?

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 19 december

1983/84:251 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till utbildningsministern om Sveriges Radios sändningar på invandrarpråk:

Sveriges Radios koncerndirektion beslutade i slutet av september att tillsätta en utredning, som skall undersöka programverksamheten för språkliga och etniska minoriteter.

En ensam utredare skall utreda och komma med olika förslag bl. a. till rationellt utnyttjande av nuvarande resursramar, och om resurser kan frigöras för att användas på annat sätt.

Sveriges Radios sändningar för de etniska och språkliga minoriteterna är oerhört viktiga. Oron är nu stor att verksamheten skall drabbas av betydande nedskärningar.

Jag vill mot denna bakgrund fråga utbildningsministern:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder som garanterar minst nuvarande nivå på Sveriges Radios sändningar på invandrarpråk?

1983/84:252 av *Ove Eriksson* (m) till finansministern om tillsättningen av ordförande i affärsbankernas styrelser:

Kommer regeringen att effektuera SAP-kongressens beslut 1981 och lägga fram förslag om att staten skall utse ordförande i affärsbankernas styrelser?

20 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert